

I »Föreningen för svensk undervisningshistoria», adress *Lund*, utgör medlemsavgiften 5 kronor pr år. »Årsböcker i svensk undervisningshistoria» erhålla medlemmarna utan annan ersättning än 35 öres porto pr årgång samt eventuellt erforderlig postförskottsavgift (30 öre).

Följande volymer ha utkommit:

Årgång I (1921):

1. *B. Rud. Hall*, Om Sveriges första läroverksstadga. Studier rörande reformationstidens skola och skolfrågor. 156 sidor. Kr. 3:—.
2. *G. A. Frykholm* m. fl., Ur Fryksände, Upplands-Lena, Skultuna, Snavlunda och Vålinge skolhistoria. 78 sidor. Kr. 2:—.
3. *J. Karlsson, G. F. Lagerström, D. Nyström, J. C. Sandgren*, Självbiografier av lärare I—IV. 75 sid. Kr. 1:50.
4. Sveriges allmänna läroverksstadgar I—III: 1561, 1611 och 1649 års skolordningar i avtryck och översättning. 191 sid. Kr. 3:50. (Särtryck på bättre papper i få ex.: 1649 års skolordning i avtryck och översättning. Kr. 3:—. Särtrycket erhålles ej för medlemsavgiften).

Årgång II (1922):

5. Johannes Rudbeckii akademiska högtidstal, utgivna i översättning från latinet. 156 sid. Kr. 3:—.
6. *A. P. Andersson* m. fl., Lankasterskolor (i Dala-Husby, Huskvarna, Valleberga, Göteborg, Hamrånge, Åshed, Wallby och flera andra orter). Ca 184 s. Kr. 3:—.
7. Sveriges allmänna läroverksstadgar IV—VI: 1693, 1724 och 1807 års skolordningar. 124 s. Kr. 3:—.

Årgång III (1923):

8. *R. Cederlund, O. Haglund, G. A. Westerin* m. fl., Folkundervisning med lärda, etiska och praktiska inslag. Urkunder och historik rörande Garpenberg, Levede, Strömshölm, Tädene, V. Vingåker, Västerhaninge och Västerlång. 187 s. Kr. 3:—.
9. Sveriges allmänna läroverksstadgar VII: 1820 års skolordning. 117 s. Kr. 3:—.
10. Till Joh. Rudbeckii karakteristik. Otryckta urkunder med kommentar. 96 s. Kr. 3:—.

Årgång IV (1924):

11. Sveriges allmänna läroverksstadgar. VIII, IX: 1856 och 1859 års stadgar för elementarläroverken. 125 sidor. Pris 3 kronor.
12. Ur Husby-Rekarne, Kroppa, N. Björke, Älvdalens, Silleruds, Odensjö, Tädene och Garpenbergs skolhistoria; historik och urkunder av prostarna *N. P. Norrmann, Joh. Rydeman* och *Th. Sahlberg*. Dr: *K. Linge*, folkskollärarna *C. A. Ahlgren, A. Huggström, G. Danielsson* och *O. S. Åhs* m. fl. 156 sidor. Pris 3 kronor.
13. Sveriges allmänna folkskolestadgar 1842—1921. Pris 3 kronor.

Rekvireras hos Lektor *B. Rud. Hall, Lund*.

ÅRSBÖCKER I SVENSK UNDERVISNINGSHISTORIA
[1925] BOKSERIE MED UNDERSTÖD AV [ÅRG. V]
FÖRENINGEN FÖR SVENSK UNDERVISNINGSHISTORIA
[SERIEVOLYM 16] UTGIVEN AV B. RUD. HALL [ÅRSVOLYM 3]

UR MALMÖHUS LÄNS FOLK- UNDERVISNINGSHISTORIA

ACTA OCH SKILDNINGAR

AV

SEW. SCHLÜTER, ERNST ANDERSSON m. fl.

PRIS 3 KRONOR

I DISTRIBUTION: C. W. K. GLEERUPS BOKFÖRLAG, LUND

ÅRSBÖCKER I SVENSK UNDERVISNINGSHISTORIA
[1925] BOKSERIE MED UNDERSTÖD AV [ÅRG. V]
FÖRENINGEN FÖR SVENSK UNDERVISNINGSHISTORIA
[SERIEVOLYM 16] UTGIVEN AV B. RUD. HALL [ÅRSVOLYM 3]

UR MALMÖHUS LÄNS FOLK- UNDERVISNINGSHISTORIA

ACTA OCH SKILDNINGAR

AV

SEW. SCHLÜTER, ERNST ANDERSSON m. fl.

I DISTRIBUTION: C. W. K. GLEERUPS BOKFÖRLAG, LUND

*Till en del av kostnaderna för denna volym har bidrag
utgått av Sverges allmänna folkskollärareförening.*

F Ö R O R D.

Liksom en tidigare volym i Årsböcker (14) betillats Ur *Växjö stifts* folkundervisningshistoria, så borde av historiska skäl föreliggande band nämnas Ur Lunds stifts folkundervisningshistoria. Men då detta stift är så stort och bidragen många, har jag föredragit att trycka bidrag till ettdera länets skolhistoria i sänder. Inflyta medel, så kan en andra volym utkomma om Malmöhus län, bl. a. med hjälp av acta i Sverges allm. folkskollärareförenings arkiv.

Vissa uppgifter om källor och litteratur till Skånes och nu speciellt Malmöhus läns folkundervisningshistoria återfinnas i *Pedag. skrifter* 69: *Hall* Litteratur i pedagogik II s. 224 o. f., 309 o. f. Korta redogörelser för donationsskolor och om kända pedagoger jfr *P. Paulsson* Historik öfver Folkundervisningen. Bland böcker och tidningsartiklar om skolväsendet i olika församlingar inom Malmöhus län må nämnas följande. Synnerligen livaktiga och framgångsrika i skolhistoriskt undersökningsarbete och dess publicering äro ett flertal Höganäslärare. Nämnas må S. Petersson: Höganäs folkskola 1825—1925, H:borg 1925; denne samt Olof S. Eriksson, Edvin Nilsson och Holger Persson: Kullakretsen av S. A. F., minnesskrift till femtioårsdagen 1925, H:borg 1924. Jfr skolreglemente från 1834 i *Folkskollärarnas Tidn.* 1924 sid. 418 och uppsats s. 304 o. f. av S. Petersson: När Skåne blir svenskt. Skolhistorik av K. Brodin i *Höganäs Tidning* n:o 22 år 1897. Ett större antal artiklar [av läraren Nils Lundahl, Kattarp] i *Ängelholms Tidning* och *Höganäs Tidning* nov. 1924—jan. 1925 avhandla Kattarps, Svedbergs och Vålinges skolhistoria.

Om Skarhult och Östra Ströö uppsats med bild av en hundraårig skola i "Mellersta Skåne" ^{9/6} 1925 av A. M. J., insänd av lär. Gustav Persson, Åspinge. I samma tidning ^{13/8} 1924 om Östra Karleby [av läraren Joh. Larsson, Marieholm]. Om Skurups skolor Sydsv. *Dagbl.* ^{22/11} 1925. Om Håslövs i Trelleb. *Alleh.* ^{10/1} 1925. Om Lunds: Föredrag vid 50-årsminnet av folkskolestadgan av numera konsulenten Nils Lundahl, Lund 1892. Om Malmö: refererat föredrag av folkskoleinspektör G. Thunander ^{21/3} 1925 (t. ex. i *Sydsv. D.* ^{23/3}). Om Ystad: Ystads folkskolor, [års]berättelse 1911. Om Landskrona: Berättelse om L:a Folkskolor 1905—1906 af N. Sjögren.

En interiör från en landsskola ges sid. 77—83 i *Hans Larsson* *Hemmabyarna* (1916).

Om Per Wieselgren och folkundervisningen (i Västerstad och Östrabo): Folkskolans Vän 1923 sid. 812. Om Schartau har till sekelminnet utkommit flera arbeten (jfr t. ex. Sv. D. ^{12/10} 1924 om H. Hägg-lunds arbete). I Skånes årsbok 1925, i Sw. O. K—n, Minnesblad (Malmö 1896) och i J. Ljungh: Fjelkinge finnas skildringar av, resp. om läraren-riksdagsmannen Sven Rosenberg (i Fjälkinge, V. Krarup och Ö. Ljungby, död 1895).

Om Nils Lovén [Nicolovius] i Vemmenhög ha flera arbeten utkommit i samband med och efter det en minnesteckning gavs över honom i Svenska akademien dec. 1924 av Anders Österling jämte det nya kompletterade editioner av hans arbeten utkommit. Om hans verksamhet för folkskolan jfr Sv. Dagbl. 1925 ^{10/1}.

DRAG UR ÖSTRA SALLERUPS SKOLHISTORIA

AV ERNST ANDERSSON
SEMINARIEELEV¹.

A. Skolor före 1850.

I Ö. Sallerups socken i mellersta Skåne var det ännu vid 1800-talets början dåligt beställt med folkskoleväsendet och med intresset för detsamma. Mestadels var det prästen ensam, som yrkade på att undervisning skulle komma till stånd i åtminstone de viktigaste ämnena. Från en sida sett var ej oföretagsamheten att undra över, ty folket utgjordes nästan uteslutande av mycket fattiga småbönder.

De första skollärarna hade ej fått någon utbildning. Oftast voro de avskedade soldater eller andra, som voro odugliga till kroppsarbete men som ansågos ha gott huvud.

Enligt ett sockenstämmoprotokoll 1768 beslöt församlingen anhålla hos domkapitlet att på grund av sin vidsträckt-
het få ännu en skollärare, som skulle vara den förre behjäl-
lig med undervisningen i de kringflyttande skolorna. Redan
före nämnda år torde sålunda funnits en skollärare i försam-
lingen. Kanske var denne klockaren och kanske hade han ett
slags fast skola vid kyrkan.

Först in på 1800-talet kan man märka något större in-
tresse för undervisningen.

Vid visitation ^{21/6} 1812 av häradsprosten Petrus Roos
infunno sig församlingens medlemmar mangrant. De blevo
förhörda av prosten och ”gåvo med sina svar nöjaktigt och
vackert besked” i sin kristendomskunskap. Av protokollet
framgår dock, att det ej gick ordentligt till med undervisningen
ens i detta ämne. Prosten påminde om skyldigheten att hålla

¹ Nu folkskollärare i Tunbyholm, Smedstorp.

skolmästare och att skaffa barnen bättre undervisning i kristendom. Av husförhörslängderna framgår, att barnen fingo undervisning av klockaren och en skolmästare huvudsakligen i sin "salighetslära". Men ofta saknades skollärare, vilket berodde på att ståndspersoner och husmän [backstugusittare] ej ville delta i omkostnaderna. I fall klockaren själv ej undervisat barnen, var han skyldig avlöna en lärare, medan församlingen underhöll en annan. Socknens vidsträckthet och bristen på skolhus gjorde det nödvändigt att hålla två lärare. Dessa skulle gå omkring till barnens hem och undervisa. Föda och logi borde de få av varje åbo, under lika många veckor i sträck, som han hade skolbarn. Ett par sockenmän skulle tillse, att de båda lärarna "levde fredligt med varandra, att de skiftades att undervisa barnen i de båda halvorna av socknen och att de ej betungade denna med tiggeri".

S. k. fästehjon, som ej förut voro kända och införda i kyrkoboken, de, för vilka det skulle lysas, och de, som skulle vigas, blevo förhörda i sin kristendoms-kunskap.

⁴/₈ 1839 beslöt sockenstämman uppföra ett skolhus i var och en av de fyra rotarna. I samråd med pastor skulle två åboar ombestyras vardera skolans angelägenheter. Lärarlönen bestämdes till 10 riksdaler från varje helt hemman, 24 skilling (50 öre) av varje husman och med honom likställd samt de 25 riksdaler, som kantorn betalade för att slippa undervisa. Summan skulle delas lika mellan de fyra skolorna. Skolmästare skulle prövas, godkännas och antagas av pastorn.

Men några sockenmän anförde besvär hos domkapitlet över beslutet. De sade sig lättare kunna löna och föda en kringgående skollärare än fyra nya lärare i de påtänkta fasta skolorna och anhöllo om uppskov med byggandet. Gårdarnas vitt skilda lägen medförde olägenheter för fasta skolor. De önskade "innerligt", att Högv. Domkapitlet måtte rätt förstå avsikten med denna deras besvärsskrift och vara övertygat om att det var deras "livligaste önskan", att deras barn "genom en god skolundervisning måtte beredas sällhet och lycka". Men församlingens pastor (Bökman) och en del av sockenboarna

ivrade för att få beslutet genomförda. Pastorns förklaring till konsistoriet var av följande lydelse:

"Sedan författarna till den skrift, som några åboar undertecknat o. insänt till Högv. Domkapitlet sökt andraga skäl för protokollets kullkastande, hava de dock, hur sött de än ordat i början av skriften låtit framlysa sitt hjärtas uppsåt. Deras yttre o. inre bekännelse ligger i strid, ty de vilja framvisa en varm omsorg om sina barns "bildning till goda kristna o. sedliga undersåtar", men denna omsorg stannar omsider vid ambulatoriska skolor, som skola förestås av sådana personer, som, fastän odugliga till allt annat, anses skickliga till detta viktiga kall o. kunna avspisas med en ringa penning. De vilja bli vid det gamla, hur uselt det än är, och äro fullt nöjda, när barnen bli, vad de själva äro. Hur litet de själva kunna o. ännu mindre barnen får den erfara, på vars hjärta herdeomsorgen ligger helig och dyr. Just denna erfarenhet påkallar ett bättre undervisningssätt än det ambulatoriska. Icke blott min egen erfarenhet utan även Högv. Domkapitlets ädla uppmaning till stiftets präster om nit för barnundervisningen drev mig åstad även i denna del söka uppfylla en herdes plikt. Angående deras tal om "brådska och förhastande" är det en erkänd sanning, att om bonden får alltför mycken tid till att rådgöra blir det sällan eller aldrig något beslut, ty han vill ändra o. förändra, tills det blir vid det gamla. Inte är det förhastande, när jag genom två veckors läseförhör med församlingens barn utrönte deras ringa framsteg i kristendom och skolläraernas oduglighet och sedan utlyste sockenstämma o. uppmanade församlingens ledamöter att sända ombud från varje by till ämnets förberedande, innan sockenstämmodagen inbröt. Därpå antog stämman efter mycket ordande beslutet. — Angående punkten om "fyra skolhus" får jag nämna, att jag just föreslog ett enda skolhus. Men då ett enda ej syntes nog ändamålsenligt, då barnen äro både många — ungefär 230 — och vitt åtskilda, så överlämnade jag åt ledamöternas fria val att bestämma skolhusens antal. Då de efter sakens nogare övervägande bestämde sig för fyra, ett i var rote, så gav jag mitt bifall därtill. Detta erkändes och alla voro nöjda med beslutet. Klagandena äro därför oberättigade till klagomål."

Troligen hade redan före år 1839 fyra skollärare blivit tillsatta, men några av dem saknade examen och behöflig underbyggnad. Att dessas leverne och arbetsresultat ej voro tillfredsställande, framgår av tvenne skrivelser från pastor Brock till domkapitlet. I första inlagen erhålla flera lärare dåliga vitsord och pastor medsänder provskrifter, som han tvungit dem att skriva (efter diktamen). Pastor yttrar följande. "Vid sistlidn efterhöst anställda husförhör erfor jag okunnigheten vara av verklig svårare art, än jag väntat. Detta gjorde, att jag måste ställa större delen av ungdomen på prov till innevarande år. Efter slutad passionspredikan har jag ägnat återstoden av dagen till dessa förhör. Men få hava åttlytt kallelsen. Den åsyftade verkan av dessa förhör förfelas därför, om ej tvånget kan driva de ovilliga till inställelse. — Jag vågar därför hemställa till Hög. Domkapitlet, om ej det skulle varda mig tillåtet att en dag i veckan t. ex. fredagen med ungdomen anställa cathechetiska förhör. — Av vad jag inhämtat om folkets i allmänhet o. ungdomens i synnerhet kristendoms-kunskap o. förmåga att läsa i bok, anser jag orsaken till den onaturligt grova okunnigheten ligga dels i föräldrarnas liknöjdhet och motvilja att hålla sina barn i skola, dels i de av dem antagna skolmästarnas okunnighet, vartill jag funnit icke otydliga spår. För att utröna denna omständighet har jag tillkallat de personer, vilka med barnundervisningen sig sysselsätta, och anställt med dem en noggrann prövning. Av därvid förda protokoll får jag nu jämte deras provskrifter ödmjukast meddela följande utdrag:

Gustav Svensson har med hedrande betyg utgått från Skollärarseminariet i Lund och har under den tid han här undervisat barn visat mycken skicklighet, nit o. ordentlighet. — Provskriften är felfri.

Sven Persson, utan min tillåtelse begagnad som skolmästare i Pärups by, läser rent i bok samt den antagna läroboken, osäker i stavning, äger ingen eller ringa bibelkunskap och ett inskränkt begrepp; saknar all förmåga att undervisa barn. — Provskriften företer 53 stavnings- utom andra fel. Sven Perssons provskrift har följande utseende:

"Dett är vår övertygelse att ett samhälles väll, såväll i

medbörjeligt som andeligt afseende ytterst hvilat På en tjenlig, och ändamåls enlig Barna uppfostran lika som jorden, Mätte uprinsas och häfdas om dett är i utsådda sädes kornet Skall bära någon frukt så måste och Barna hjertatds om sorgs fullt dannas om Menniskans framtida lefnad skall varda fruktbarande. Men huru skall detta höga och viktiga mål ärnås. Då intet afseend fästes på därans duglighet att vilka barnens Bildning är anförtrod, huru skall den kunna undervisa andra som skjälv är omsnörd av okunnighetens o gräs utan att han på samma gång upbygger med den enna handen och och nedrifver med den andra, den som således med gang skall kunna an vändas, såsom skollärare Mätte skjälv vara hemmastad i de ämnen var i han undervisar. äfvenledes bör han genom ett godt efterdömm föreläsa de små ty barnahjertadt är mjuk som vax och emottager såta o utplånliga intryck. Näst efter en san guds fruktan och goda insikter är således renhet i seder och lefnad en skollärares högsta Prygnad. dessa äro de lägsta fodringar Man kan hafva på en folklärare i almänhet. och dock huru sällan till friställas ens dessa underligt är dett således icke att delägare folkklassernas bildning och Moraliska värde befinner sig På en så log stand Punkt som nu varkligen är falligt men till en viss överhet och en nitälskande stiftstyrelse ställa vi våra förhopningar om en tjenlig veglering af denna nationens viktigaste angelägenhet

Östra Salrup den 24de Martius 1840

Sven Pehrsson Scholemästare i Pärup."

Så dåligt skrivna voro visserligen ej de övrigas provskrifter, men de visade i alla fall, att lärarnas kunskaper voro synnerligen bristfälliga. Vitsorden för de två övriga lärarna lydte som följer.

"Per Jernberg, en gammal och här länge använd skolemästare, läser rent innan- o. utantill, någorlunda redigt begrepp, men föga bibelkunskap; saknar icke förmåga att undervisa. — Provskriften innehåller 11 stavningsfel."

"Mårten Hellström, en likaledes gammal och länge använd skolemästare, läser rent innan- o. utantill; osäker i stavning, äger ännu mindre bibelkunskap än den förre och inskränkta

begrepp. — Provskriften företer 32 staffel, oberäknad mycken slarvighet.”

Pastors inläga fortsätter:

”Men utom lärarnas oduglighet tror jag, att den grova okunnigheten beror på den ambulatoriska undervisningsmetoden. Dessa förhållanden har jag ansett mig böra framlägga till Högv. Domkapitlets skärskådande för att visa, att det gamla undervisningssättet och de gamla suptutarna, till vilka en del av pastoratet har så stort behag, måste förvisas, om resultatet efter önskan skall vinnas. Det är min glädje att jag i den plan jag uppgjort för skolväsendets reglering kraftigt understödjes av pluraliteten och av alla de för redbarhet och rättskänsla kända männen. Såsom en annan följd av den med skolmästarna anställda examen får jag även ödmjukast hemställa, om icke Högv. Domkapitlet gunstbenäget skulle vilja till en början utfärda förbud för nämnde Sven Persson att sig vidare med barnaundervisningen befatta.”

Trots dessa åtgärder och böner märktes ingen större förbättring. Många sockenstämmor blevo sammankallade för att besluta om byggandet av fasta skolhus men utan resultat. Detta berodde ej endast på att menige man voro ointresserade för saken. Många protokoll visa, att föräldrarna intresserade sig för barnens undervisning åtminstone i kristendom. Så t. ex. tillsattes 1840 en s. k. direktion, som skulle ombesörja, att de fattiga barnen fingo medel till böcker och annan undervisningsmateriell. Samma år blevo nya skolmästare tillsatta, för att undervisningen skulle bli mera ändamålsenlig.

Saknaden av fasta skolor medförde naturligtvis svåra olägenheter, men sådana institutioner voro ej lätta att åstadkomma på en ort med så vitt kringsspridda bostäder. Det hade därför säkerligen varit välbetänkt, om åtminstone de folkrikaste hemmanen grundat en s. k. stamskola, varifrån en god undervisning kunnat utbreda sig. Detta hade varit möjligt såväl i kyrkbyn som i Pärups by, där barnantalet var ganska stort. Ett förslag härom väcktes på en stämma, och Sallerups kyrkby befanns ej obenägen att bidra här till, därest man kunde påräkna understöd av övriga byhem med för ändamålet passande lägen. Under diskussionen härom yttrade

någon, att klockaren borde enligt plikt och åtagande verka som skollärare och ej blott, såsom hittills skett, bidra till en lärars avlöning. Stämmans ordförande påpekade omöjligheten för klockaren att tillfredsställande sköta barnundervisningen, varför denna måste överlämnas åt särskilt utsedd person. Däremot vore det klockarens skyldighet att om sommaren anställa förhör med den ännu ej konfirmerade nattvardsungdomen.

Sedan folkskolestadgan utkommit (¹⁸/₆ 1842), upptogs åter å sockenstämma frågan om uppförande av skolhus. ⁵/₇ 1842 beslöts, att växelundervisningsmetoden så vitt möjligt skulle ”tillvägabringas” samt att fyra fasta skolor skulle byggas i stället för de ambulatoriska. De skulle absolut vara färdiga i oktober 1843. En skoldirektion valdes, som med pastorn till ordförande, skulle tillse skolhusens byggande och inredning. Tiden för läsningen bestämdes till ¹⁶/₁—¹/₅; ¹⁶/₁₀—¹⁶/₁₂. Skolläraren skulle under ferierna minst var fjortonde dag sammankalla barnen och genomgå med dem, vad de läst under föregående termin, så att den erhållna undervisningen ej glömdes. I lön skulle han erhålla fritt husrum i skolhuset, 4 skeppor korn av varje helt hemman och därjämte 24 skillingar banko pr år för varje barn, som i läsning eller skrivning fått undervisning.

Men såsom flera gånger förr skett, hindrade tvenne åboar i Pärup beslutens genomdrivande. I en besvärsskrift till domkapitlet påyrkade de, att detta senare beslut skulle kullkastas och ett föregående förverkligas, det nämligen att ett gemensamt skol- och fattighus skulle uppföras för hela socknen på en plan vid kyrkan i Sallerup. Domkapitlet stadfäste beslutet av den 5 juli, och enhälligt beslöt sockenstämman ²⁷/₁₁ s. å., att den nämnda skoldirektionen skulle bibehållas. Dennas undersökning av undervisningens tillstånd gav vid handen, att fastän undervisningen skett i ambulatoriska skolor och ofta föreståtts av okunniga skolmästare, hade den under de senare åren något förbättrats, beroende på, att större noggrannhet följts vid antagande av lärare och allvarligare uppsikt hållits över dem under läseterminerna. Men ännu ansågs den tarva mycken förbättring.

Emellertid fick undervisningen fortgå på samma sätt som förut. Lärarna antogos å sockenstämma efter undergången prövning av pastorn och lönades av varje skolrote efter ömse-sidig överenskommelse. De hade visserligen flera års erfarenhet i sitt yrke och skötte det med nit men saknade den kunskap, som fordrades för att kunna undervisa barnen i alla de ämnen, som folkskolestadgan föreskrev.

Undervisning meddelades i huvudsakligen kristendom, läsning, skrivning och räkning. Läroböckerna voro Lindbloms katekes, Åkerbloms bibliska historia, nya testamentet och psalmboken. Skolarbetet bestod till största delen av innan- och utanläsning. Emedan skolan flyttade omkring till barnens hem fick den nöja sig med förhållandena sådana de voro. Ofta flyttade den var, varannan eller var tredje dag. I de flesta hem måste läraren och barnen packa sig tillsammans i den s. k. stugan, där familjens medlemmar skötte sina sysslor. Av ett brev från församlingens pastor prosten Olander synes, att antalet av de barn, vilka behövde undervisning, uppgick till över 250. Då dessa fördelades på fyra skolor, kommo på var sådan i medeltal ungefär 60 barn. Alla besökte visserligen ej skolan regelbundet, ty många föräldrar behöllo dem hemma. Men utrymmet i en stuga måste likväl varit knappt för så många.

Läraren hade sin plats vid bordsändan. Omkring bordet, vid de andra sidorna sutto så många barn, som där kunde få plats, först och främst de, som skulle skriva och räkna. I en ring utanför dessa placerades de övriga barnen. De sutto på stolar, bänkar, pallar och för övrigt vad som stod till buds. Ofta fingo de sitta inne flera timmar i sträck. Och mat lagades dessutom ofta i skolan (jfr senare). Högst sällan gjordes dock något för nödig luftväxling.

Då i januari 1844 sockenstämma åter var sammankallad för att besluta om fasta skolors inrättande, uppsköts detta på flera åboars begäran. Och då i maj s. å. tillfälle erbjöds att erhålla allmänna medel till skollärares avlöning, avlogs detta, för att ej byggandet därigenom skulle påskyndas.

I juli 1845 beslöt sockenstämman enhälligt, att blott en fast skola skulle tills vidare inrättas och det mitt i försam-

lingen. På stämman i maj 1846 uppsattes ett reglemente för skolan, enligt vilket skolplikten borde begynna senast vid 8 års ålder. Terminerna skulle fortgå $\frac{16}{6}$ — $\frac{16}{8}$ samt $\frac{16}{10}$ — $\frac{16}{5}$ (med 3 veckors uppehåll under jultiden). Undervisning borde meddelas varje söckendag (utom lördagseftermiddagen) 6 timmar dagligen (kl. 9—12; 1—4) och 8 timmar under sommar-månaderna (kl. 8—12; 2—6). På söndagarna under ferierna (utom under julferierna) skulle läraren anställa förhör på vad de undervisat de barn, som tillhörde skolan, och med den ungdom, som utgått under de två nästföregående åren.

Lärarelönen skulle vara in natura 8 tunnor spannmål, hälften råg och hälften korn, och 2 tunnor dito i st. f. kofoder samt i kontanter 53 riksdaler 16 skillingar banko.

Medan förhandlingarna om och byggandet av fasta skolan pågick, undervisade man inom varje rote på en enda plats — således ej i de olika hemmen. Församlingen hyrde lokaler, och en lärare undervisade två månader i följd på varje ställe.

B. Fast skola.

Den fasta skolan byggdes sålunda till slut men den bestämde tvåårsfristen växte till fem år.

Eftersom barnen från hela socknen skulle gå till denna skola (till år 1861 då ännu ett skolhus byggdes), hade de, som bodde i utkanterna av densamma, mycket lång väg. Dessa bodde därför i skolan hela veckan. På måndagsmorgonen hade de med sig i korgar och krus mat för hela veckan (bröd, fläsk, stundom potatis, mjölk, dricka). Bordet i samlingsrummet var långt och försett med en hylla under bordskivan. På denna hylla sattes matförråden. Om någon mat behövde värmas, gjordes detta på lärarens spis. I sofforna, som stodo utmed samlingsrummets väggar, utgjordes bolstren av långhalm. Barnen, som behövde nattlogi, voro många. Flera lågo i varje säng och en del på golvet. Under måltider, kvällar och morgnar måste läraren ha tillsyn över dem. Ofta kivade de om de bästa platserna, varvid de fattigaste vanligen fingo ge efter.

En lång sandbänk stod utmed västra väggen, en spis vid

norra väggen och en "limme" (sopkvast) vid dörren. För att utmärka de olika klasserna hade man på varje avdelnings främsta bänk skrivit klassens nummer på en svartmålad tavla med vita siffror.

Undervisningen bedrevs enligt lankastermetoden (Om dennas detaljer jfr Årsböcker i svensk undervisningshist. 6). Barnen voro indelade i 8 cirklar alltefter kunskaperna. De bästa lärjungarna inom varje cirkel fingo vara monitörer var sin vecka. Då någon elev ej kunde sin läxa eller då han gjorde något fuffens, skulle monitören anmäla detta för läraren, en uppgift som ofta utfördes mera än noggrant.

Vid innanläsning användes i de nedre klasserna nya testamentet och psalmboken och i de övre en läsebok för folkskolan; i samband med innanläsningen genomgicks en liten del av språkläran. I sandbänken fingo barnen med en träpinne öva sig att skriva. Då de unga ej skötte sig ordentligt eller då de gjorde något spektakel, fingo de stå i "skamkrogen" vid dörren. Denna plats var även "limmens", och till råga på annat fingo lärjungarna hålla den framför sig stundom en eller ett par timmar i följd. Rasterna voro ej många. Oftast fingo barnen sitta inne och "plugga" flera timmar i sänder.

HURU KUNDE EN FOLKSKOLELÄRARE LEVA
PÅ 8 TUNNOR SPANNMÅL OCH 53 RDR.
16 SK. B:CO KONTANT?

EN FRÅGA BESVARAD (1889)

AV JÖNS JOHANSSON¹
LÄRARE VID AD. FR. FOLKSKOLA I STOCKHOLM.

1) Huru stor var en folkskollärares lön? Enligt 1842 års folkskolestadga blev lönen bestämd till 8 t:nr spannmål och 53 Rdr. 16 sk. B:co samt kofoder eller 2 t:r spannmål och dessutom tjänlig bostad. Men därmed är icke sagt att man vet hur stor eller liten lönen var på den tiden. Det som kan vara tillräckligt på en ort, är otillräckligt på en annan. Den vanliga tanklösa invändningen man får höra mot otillräckligheten av lönen är den: "ja, men så voro levnadskostnaderna små på den tiden". De voro så små, att en familj ej kunde livnära sig på ovannämnda lön, ens om den levde på det torftigaste sätt. För att få detta klart, så låtom oss se efter, vad en bonddräng på Skånska slättbygden på samma tid hade i lön, en tid, då arbetarna behövde söka efter och ödmjukt anhålla om att få arbete. Uppgifterna tar jag ur anteckningar, gjorda år 1848 av en folkskollärare, som själv tjänat som dräng i trakten

¹ Författaren var på sin tid mycket verksam för uppteckning och tillvaratagande av skolhistoriskt materiell. Utgivaren hemställde hos honom att gå i författning om att hans ovärderliga samlingar av urklipp och allt annat måtte räddas vid eller helst före hans död. Men han synes ej gjort något därvid. Och enligt vad det uppgives kastades — naturligtvis — allt på elden, medan hans lik knappt hunnit kallna. Efter rektor Hollander och oräkneliga andra, som måste haft utomordentliga samlingar i svensk skolhistoria, frågar man fåfängt efter dessa.

av Lund på 1820- och 1830-talen. Vid 18 års ålder hade han			
år 1828—29.	3 t:nr korn	å 6 Rdr	
	2 1/2 t:na potatis	å 2 Rdr	= 23 Rdr.
„ 1830—31.	6 t:nr korn	å 10 Rdr	
	4 „ havre	å 16 Rdr	= 84 Rdr.
„ 1834.	5 t:nr råg	å 10 Rdr	
	5 „ korn	å 7 1/2 Rdr	= 87 1/2 Rdr.
„ 1835.	5 t:nr råg	å 10 Rdr	
	6 „ korn	å 7 1/2 Rdr	= 95 Rdr.
„ 1836.	4 t:nr råg	å 10 Rdr	
	6 „ korn	å 7 1/2 Rdr	= 85 Rdr.
„ 1837.	4 t:nr råg	å 14 Rdr	
	6 „ korn	å 10 Rdr	= 116 Rdr.

Därtill kommer, att drängen hade fritt vivre och tvätt, jul- och påskmat (som han gav en gumma som lagade hans kläder) och dessutom för varje år, utom lönen, vanligen kläder: En blå vadmalsjacka, 1 par linnebyxor, 2 par strumpor, 2 skjortor och ett par skor. Då inses lätt, att skollärare-lönen var mindre än en dränglön.

Men att ha en mindre lön än en annan, upplyser ej om en persons ekonomiska ställning förr än man också får veta, om den mindre avlönade också har mindre utgifter. En dräng behövde ej köpa annat än träskor och någon gång en mössa och en halsduk. Men vilka utgifter hade skolläraren? Det få vi veta i svaret på frågan:

2) Vilka behov hade en folkskollärare på 1840- och 50-talen?

Bostaden var en husmans [backstugusittares]. D. v. s. ett ganska litet rum med nakna kalkrappade väggar, samt ett kallrum, ännu mindre och likt ett uthus, att begagnas som skafferier, garderob och skräpbod. Det var vad sydsåkanska bönderna menade med "tjenlig bostad". Skolläraren gjorde ej heller anspråk på mera, och det skulle för övrigt ej varit rådligt att göra det på den tiden.

Födan var i vardagslag också husmannens; blott vid högtidliga tillfällen kunde ett bord, jämförligt med de medel-

måttiga böndernas, åstadkommas. I vardagslag bestod maten för det mesta av sill och potatis, bröd och sur mjölk eller drickablandning (blandning av mjölk och svagdricka), mera sällan av ärter och fläsk, kål, soppa och kött o. d. Hade han ej ko, var smöret sällsynt; sovlet var det alltid. Väl hade han alltid en gris, ett par får och några gäss att slakta årligen, men vad förslog det? Kaffe begagnades på 1840-talet icke i vardagslag, men i slutet av samma decennium blev det allmänt och begagnades en gång om dagen.

Klädseln, hans och hustruns, och deras yttre uppträdande var den mindre bondens. Läraren behövde 4 kostymer. Först *högtidsdräkten* av svart eller blått hemvävt vadmal, mössa av kläde och ett par stövlar, var väl av samma kvalitet som storbondens, men skolläraren behövde slita den närmare och begagna den längre innan en ny anskaffades. Den förra kostymen fick tjänstgöra som visitdräkt att begagna då han skulle gå bort utom byn, fara till staden o. s. v. I denna egenskap fick dräkten tjänstgöra så länge han var hel; men då den behövde lappas togs den till *vardags-, arbets- och skolkostym* i förening med träskor. Vardags-, arbets- och skolkostymen för sommaren var av bomullstyg, även hemvävt.

Den stora förändring, som de senaste decennierna medfört i böndernas levnadssätt, varigenom dessa förvandlats till "herrar", vad deras yttre beträffar, hade ännu ej inträffat. Landskaps- eller häradsdräkterna voro väl för det mesta avlagda och kläderna hade stadssnitt, men det syddes både åt karlar och kvinnor av hemvävda tyger och ingenting köptes mer än halsdukar och sjalar, mössor och hattar, något foder samt bomullsgarn att väva sommartyger av.

Böcker och tidningar hade bort höra till lärarens behov, men sådana hade han ej råd att skaffa sig. Det var sällsynt att hos den tidens skollärare få se andra böcker än dem, som de hade från seminarietiden. De voro: Bibeln, psalmboken, katekesen, Bergqvists förklaring öfver katekesen, Lundgrens bibliska historia, Ekelunds svenska historia, Zweigbergks räknobok, Lagerhamns geometri, Wings geografi, Oldbergs Metodik och Pedagogik, Oldbergs hemskola och en koralbok, vartill kom Norborgs Postilla, som de fått som examenspremie.

3) Huru långt räckte lönen? Spannmålen gick åt till bröd och malt och penninglönen till årets räkning i kryddboden.

4) Varifrån fick skolläraren allt det övriga som till livets uppehälle och nödtorft erfordrades? Han nödgades använda sin uppfinningsförmåga på att göra sig inkomster på varje-handa sätt, som ännu den tiden kunde gå för sig och som voro mer eller mindre givande, allt efter ortens beskaffenhet, folkets lynne och vanor och hans egna anlag.

De allmännaste förvärvskällorna voro följande.

Vid *jordbruksarbete* voro läraren och hans hustru vana. Genom detta skaffade de sig under sommaren råämnen till kläder och föda. Det trädgårdsland, som fanns vid skolhuset, användes till köksträdgård och potatisland, och, om det var stort, även till sädesodling, samt uteslutande för lärarens eget behov. (Trädgårdsskötsel som undervisningsämne förekom ej den tiden.) Den gödsel, som blev vid skolhuset, och den var ej obetydlig, användes till s. k. hälftenbruk hos någon bonde. Så stort stycke jord, som läraren kunde gödsla åt bonden, fick han för en sommar använda att därpå så råg eller lin, sätta potatis eller dylikt. Han skulle bestå hela utsädet, verkställa allt arbetet med gödsling, sådd och skörd. Bonden bestod dragare och redskap. Skörden delades lika mellan begge. På detta sätt kunde skolläraren få potatis och lin till husbehov, något vinterfoder åt husdjuren och något säd till avsalu. Lin kunde man även få så och skörda på bondens jord mot utgörande av vissa dagsverken för varje kapland som användes.

Man kunde även mot dagsverken få skörda det gräs, som växte på dikeskanter och jordvallar. På detta sätt skaffade sig skolläraren något hö till vinterfoder.

Men för att kunna leva fordrades det även husdjur. Skolläraren hade liksom varje annan husman åtminstone en gris, som hela sommaren kunde leva av avfall och först mot hösten började gödas för att slaktas till jul. Men det förslog ej långt. Några får måste han även ha, icke blott för köttets utan även och mera för ullens skull. De föddes hemma om vintern, men måste bortackorderas om sommaren till någon bonde.

Det skedde mot ersättning i vissa dagsverken eller mot avstående till bonden av halva antalet lamm, som föddes under året. Samma förhållande var det med gäss. Att ha en ko var utmärkt. Då slapp man att nästan dagligen gå bort och köpa mjölk, vilket var besvärligt och tidsödande. Kofoder in natura hade slättbygdens skollärare nästan aldrig. Men var han en praktisk man och outtröttlig grovarbetare, så skaffade han sig ko ändå. Var han inte det, så var det bäst att låta bli. Ty kon var det svärföddaste husdjuret. Det fordrades en mängd vinterfoder, som det var svårt att skaffa; kon måste bortackorderas om sommaren, och för detta fordrades en mängd dagsverken.

Alla de dagsverken, som skolläraren på detta sätt förband sig till, utkrävdes under skördetiden, då det var svårast att få arbetsfolk, och måste av skolläraren och hans hustru personligen utföras. Ty att lega hade de ej råd till och även om de hade det, så voro de, som skulle legas, samtidigt upptagna med fullgörandet av dylika skyldigheter för egen räkning. Blev någon tid över, sedan alla dagsverken voro fullgjorda, kunde det hända, att läraren och hans hustru fortsatte med sitt arbete hos bonden mot födan och någon ersättning i natura-produkter eller rent av mot kontant betalning.

Sedan man på detta sätt skaffat sig råämnen, blev det hustruns uppgift att förvandla dessa i mat och kläder. Hon skötte husdjuren och hushållet, hon stickade tröjor och strumpor och spann hela vintern; hon vävde vadmal, bomullstyger och linne på försommaren; hon styrde om färgning och blekning; och till sist tog man hem skraddare som förfärdigade kläderna. Och så var det åter tid att odla sin trädgård och jord och göra dagsverken hos bönderna.

Inkomster uppdrovos ock genom små vaktmästareknep. Sommarbetet och vinterfodret räckte ej till. Då bjöd skolläraren hem bönderna på toddy, och då ångan kom riktigt upp, höll han ett tal, som slutade med omnämmandet av den förlägenhet, vari han genom foderbrist råkat, och så bad han, att var och en ville ge honom en tapp hö och en "häckafull" halm. Naturligtvis ville alla det och så drack man och skålade. Dagen efter skickade de sina drängar med hö och halm, och

som ingen vid sådana tillfällen ville vara den sämste, så van-kades vanligen så det räckte till. Blevo dessa sätt att skaffa vinterfoder mindre givande måste han avstå från att ha ko, och då hade han mist det förnämsta existensmedlet.

Ett annat sätt att uppdriva inkomsterna bestod i sättet att uppbära spannmålslönen. Ingen praktisk man begagnade sig av sin rätt att uppbära denna del av lönen av skolstyrelsen, vars medlemmar dessutom ogärna skulle sett sig besvärade med detta bestyr. Nej, han uträknade huru många kappor som kommo på vars och ens hemmansdel att utgöra och lät därpå i kyrkan kungöra vilken dag han önskade uppbära sin spannmålslön. Till den dagen hade han köpt hem ett par kannor brännvin och en kardus tobak, Malmö "ärligt och godt" för 18 skillingar. Själv stod han på loftet, dit var och en kom med sin säck, fick spannmålen uppmätt och, såvida måttet var jämt vad som skulle betalas, gå igen med ett tack. Men detta hände sällan. Böndernas stolthet var att visa, att de ej med ängslig noggrannhet och knussel därhemma uppmätt sin andel, utan då de med ett tack fått säcken tillbaka, ha ett par kappar över, som de då med förnäm nonchalance till sista kornet utfömde på sädeshögen, förvissade om att efter denna generösa handling bliva ombedda att "titta in" då de kommit nedför trappan. På detta sätt kunde han få en tunna eller 2 i övermål och det var ej att förakta.

Ersättning för bevisade småtjänster. Som bönderna i allmänhet ej kunde skriva, så vände de sig alltid till skolläraren då de skulle ha en revers skriven, ett kontrakt, en avskrift, ett brev eller dylikt. Då arbetet var färdigt, frågades för syns skull: vad kostar det? Men inom sig tänkte man: han måtte väl ej vara så hutlös och ta betalt för det lilla besväret. Och han tog ej heller betalt, utan med ett: "det kostar ingenting", lade han in sina skrivsaker, under det den andre tackade och uttryckte sin ledsnad över att ha förorsakat mäster så mycket besvär. Men vid lägligt tillfälle skickades till honom ett krus mjölk, ett skålpund smör, en ost, några ägg eller dylikt, värt mycket mera än vad han rimligen kunnat begära i penningar. Det var av många skäl ej rådligt för honom att begära betalning för dylika småtjänster, även där

de ej ersattes på nyssnämnda sätt, ty han behövde ofta deras hjälp. Han kunde behöva skjuts till kvarnen eller staden, låna en häst och plog för att plöja sin jordbit. Han kunde behöva köpa födoämnen och då var det ej lönt att vända sig till någon som ej ansåg sig stå i någon förbindelse till honom, ty på den tiden ansåg en bonde under sin värdighet att sälja annat än säd. Skulle han nödgas mot gällande stadspris uppmäta en kanna mjölk eller uppväga ett skålpund smör, ansåg han sig ha gjort en stor barmhärtighetsgärning.

Att fasta och lekamligen bereda sig — denna sats i lill-katekesens sista stycke hölls obrottsligen av alla. Men att stiga tidigt upp, kläda sig, gå till kyrkan och uppehålla sig där i vinterkylan under både nattvardsgången och den därpå följande högmässan, d. v. s. minst halva dagen utan att få det ringaste i sig, det stod ingen böndmage ut med på en ort, där livets lycka bestod i mycken mat, god mat och mat i rättan tid. De, som ej bodde så nära kyrkan, att de kunde gå hem efter nattvardsgången och hinna tillbaka igen till högmässan, och det gjorde nästan ingen, måste laga så, att de blevo inbjudna på en kopp kaffe med dopp och påtår hos någon av dem, som bodde där. Men det var vanligen blott skolläraren och möjligen en handlande, hantverkare eller husman. De sednare kunde en hemmansåbo ej gärna gästa. Skolläraren var vanligen den ende, som anstod honom. Det gick ej an, att skollärarens hustru undandrog sig besväret med att bjuda de bättre och medelmåttiga bönderna samt prästen och klockaren, ifall dessa ej bodde inom församlingen ifråga. Även övriga söndagar gingo kvinnorna in till skollärarens för att slippa stå ute och vänta på prästens ankomst. Men ersättning kom vid passande tillfälle i åtskilliga matvaror. Skulle någon visa glömska eller knussel i thy fall, så blev straffet det att ej vidare bli inbjuden, men det aktade man sig för. De fattige kyrkbesökarna höllo sig till de övriga, som bodde vid kyrkan och vilka blevo ersatta på samma sätt. Ville någon som förut ej varit van att bjudas av skollärarens hustru, bli det, så skickades dagen förut en kruka mjölk, ett skålpund smör eller något dylikt, med anhållan, att "mor" ville hålla det till godo. Det betydde rent ut: I morgon efter nattvardsgången vilja vi

bli inbjudna på kaffe. Och skolmor förstod den halvkvädna visan och skickade bjudningen med budet.

Jul- och Påskmat har av ålder givits åt alla socknens tjänare, såsom skolmästaren, soldaten, kyrkvaktaren, barnmorskan m. fl. till vilkens lön det hörde. De gingo själva från gård till gård och uppbar denna del av lönen. Sista gången folkskolläraren hade rätt till dylik uppbörd var till julen 1846 och påsken 1847. Vid den tiden har jag sett ett dylikt avlöningssätt en mil söder om Lund. Då julstöket, d. v. s. bak, brygd och slakt m. m. ett par dagar före jul var över i bondgårdarna, tog skolläraren en stor säck med öppning på mitten och hängde den på axeln med hälften fram och hälften bak (alldeles som skålknullarne) samt en med klyka i ena ändan försedd gren, stor som en käpp, och vandrade så ut i gårdarne. Varje husmoder lade nu en eller två kakor fint bröd [”limpor”, som kunde väga 1 pund] i ena ändan av säcken och ett stort stycke fläsk i den andra och hängde ett eller flera talgljus på klykan. Var nu skolläraren en praktisk karl, som förstod saken, så gick han först till det ställe, där han visste, att han skulle få den största kakan, det största fläskstycket och de tjockaste ljusen. Ty på varje ställe var ”mor” nyfiken att få se huru mycket och vad den och den givit. Och då kunde icke hon gärna giva mindre för att ej giva sin husmoderliga ära till spillo, viss om, att hennes tribut skulle bli vederbörligen synad på nästa ställe. Då säcken blev full, gick skolläraren hem och tömde den, och sedan fortsattes vandringen till de övriga ställena.

På samma sätt upptogs påskmat med den skillnad att då gavs ägg i stället för fläsk och ljus. Efter 1847, då denna rättighet upphörde, erhöll läraren ändå av gammal vana jul- och påskmat, som bars till honom, men blott från de familjer, som hade barn i skolan och endast så länge barnen voro i skolåldern. Bruket avtog så småningom på 1850-talet.

Gillestalare kallades den, som vid de ”gillen”, vilka följde på bröllop, begravningar, barndop o. s. v. höll religiösa tal, liknande predikningar. Sådana talare fingo vid dylika festligheter ej saknas. Förr i tiden användes därtill ett tryckt formulär, som av samma person upplästes på alla ställen. Skulle

hans minne någon gång svika, fanns alltid i sällskapet någon annan, som kunde hjälpa honom i gång igen, och deri låg kanske största fördelen av samma fals användande överallt. Men då skollärarne började komma hem från seminariet och kunde hålla tal, som särskilt passade för tillfället och personerna och med lämpliga bibelord såsom ingångsspråk, så undanträngdes i en hast de gamla gillestalarna och skolläraren intog deras plats. Detta inbringade honom ingenting direkt, men han hade födan fritt de dagar gillet varade (ett bröllop 3 dagar), och det var ju ändå något. Och dessutom skickades hem till hans familj åtskilliga smakbitar av ”gilles maten”. Detta bruk avtog efter hand som bönderna moderniserades och den första skollärareupplagan utdog. En nyare upplaga av skollärare ville nämligen ej åtaga sig uppdraget att vara gillestalare och de gamla av den sorten kunde icke återuppväckas.

Kontant betalning för sådant arbete, som ej hade sammanhang med deras ställning som skollärare, kunde vara av många slag. De voro skrivare åt auktionsförrättare mot en Rdr per dag samt maten på stället, och dessutom en Rdr för renskrivning av protokollet hemma och utskrivning av debetsedlarne. Eller tjänstgjorde de som kyrkvaktare mot ersättning av gräset på kyrkogården. Eller hade de varit hantverkare från ungdomen samt idkade sitt yrke under ferierna och andra lediga stunder, om något arbete erbjöds dem, i vilket fall de togo betalning som andra.

Sålunda släpade de flesta av de första skollärarna igenom sin levnadsbana till pensionsåldern eller — fattighuset. Spar- samt flödade förvärvskällorna. Icke alla skollärare kunde utföra alla dessa arbeten samtidigt och på samma plats. Där skolstyrelsen försälde gödseln från skolhuset, kunde läraren ej få någon inkomst av skoljorden, ännu mindre delta i något hälftenbruk. Var läraren mindre arbetsfö, så att hans dagsverken ej värderades av bönderna, så kunde han ej hålla husdjur, emedan han ej kunde skaffa foder o. s. v.

Dessa förvärvskällor hava nu alldeles utsinat till följd av den stora förändring i böndernas levnadssätt, som försiggått under de senaste decennierna. Bonden sätter nu större värde

på sin jord än att upplåta densamma till hälftenbruk; han avhänder sig ej foder, och sedan försäljning av smör och mjölk blivit hans förnämsta inkomstkälla, skänker han ej bort sådana varor. De nya skolhusen byggas numera ej på odlad eller odlingsbar mark, såvida någon grusbacke står att få inom socknen. Och även om ett mindre trädgårdsland består, får läraren för eget behov använda blott en liten del därav. Och slutligen kan nutidens lärare ej sköta grovarbete så, "att det blir något bevändt med", säga bönderna.

Skulle nu någon stadsmänniska, som ej känner bondelivet och bondelynnet, av denna uppsats komma till den uppfattningen, att bönderna vårdade sig om sin lärare, att de sökte underlätta hans omsorger om sin timliga bärgning, så vill jag härmed mot en sådan uppfattning på det bestämdaste reservera mig. De flesta och de först beskrivna förvärvsätten stodo på den tiden varje husman till buds, som ville förbinda sig till dagsverken under skördetiden, och det skolläraren fick till skänks, fick han dels som ersättning för bevisade tjänster i en eller annan form, dels av gammal vana till en tid, och medan hustrurna med männens vetskap och samtycke sände läraren jämförelsevis värdefulla gåvor i matvaror för att vidmakthålla sitt rykte som goda husmödrar, kunde männen med den största ihärdighet och enhällighet på sockenstämman säga *nej* till ett förslag om inköp av en karta över Sverige eller till en blygsam begäran om några få Rdr i ersättning för skolsalens städning, emedan det ansågs onödigt öka på "den stora lönen", som skolläraren hade för ett sådant latmansgöra, som att 6 timmar om dagen sitta i ett varmt rum och få sova de återstående 18.

Det fanns en annan klass av skollärare, som ej behövde anlita något enda av ovannämnda strävsamma sätt att försörja sig. Det var de få, som voro auktions- och boutredningsmän samt advokater. De förtjände så mycket att de vid avskedstagandet kunde köpa hemman och bli välmående bönder. Men för att kunna bli ett sådant lyckans skötebarn fordrades, att skolläraren skulle tjänstgöra i en församling av idel småbönder och arrendatorer, så att han i nämnda förvärv ej gick i vägen för någon storbonde, som hade makt att

nedtrycka och förfölja honom. Dessutom skulle skolläraren vara en praktisk och djärv natur, som ej ryggade tillbaka för den risk och ständiga oro som utövningen av sådan verksamhet kan förorsaka. Numera är denna förvärvskälla utsinad för skollärarne, ty dels tillåtes dem ej att försumma skolan för mycket, som en sådan verksamhet gör nödvändigt, dels vilja bönderna helst själva ha den förtjänsten.

Även ett tredje slag av skollärare fanns, men till all lycka voro de ej många. Det var sådana inåtvända naturer, som sysselsatte sig med läsning, "dugde till ingenting" (ordet taget i bondebemärkelse) och kunde icke förvärva något utom sin lön. Att skildra dessa beklagansvärda varelsers olyckliga liv ligger utom området för denna uppsats.

Allt vad jag i denna uppsats anfört till besvarande av den uppställda frågan, har jag själv sett, hört och upplevat. Det är barndoms- och ungdomsminnen från Skånes slättbygd, från hembygden och skolan¹.

¹ Om lärares förvärvsarbete fordomdags jfr Västerviks-Postens Julnummer 1924 och Västerviks-Tidningens d:o 1925, mig tillsända av läroverksadjunkten N. Bruswitz.

Jämförelse mellan folkskollärare- och vaktmästarelöner i senare tid jfr Sundsvalls Tidning ¹⁵/₃ 1926 och Sv. Lrdng n:r 12 s. å., av f. d. riksdagsmannen läraren Joh. Norlén.

B. R. H.

BARNDOMSHEM, HERDEPERIOD OCH LÄRARETID

AV MÅRTEN NILSSON¹
F. D. LÄRARE I ÖREMÖLLA SKIVARP.

Det hus i vilket ifrågavarande vallgosse föddes, var uppfört på en liten holme i den torvmosse som kallas Släpan eller Släpeskärr. Det hände många gånger i töbratt vid vårtiden, att denna holme blev kringfluten av vatten, så att man på flera dagar kunde komma varken dit eller därifrån. Själva huset bestod av fem "skyddar": en till stuga, en till mathus, en till förstuga, en till loge samt en luda [= skjul] till torv. Någon annan eldbrand visste man ej av. Huset för övrigt var byggt med klensta lerväggar under halmtak; i stugan var lergolv. Vid södra sidan var ett fönster med sex små glasrutor; vid norra sidan var ett litet fönster med fyra rutor. I stugan var ej kakelugn utan en stor söndrig järngryta, som var murad

¹ Meddelandet att f. d. folkskolläraren M. Nilsson efterlämnat nedtecknade levnadsminnen och att dottern Fröken Anna Nilsson troligen bodde i Ystad, har lämnats Red. av f. d. läraren J. L. Bergkvist i Klags-torp. Genom handelsskoleläraren I. Åstrand har Fröken Nilsson på begäran sedan ställt ett flertal manuskript och en tidningsartikel till vår disposition, varur följande meddelas. Tidningens namn är ej angivet, men den förskriver sig tydligen från närheten av den nu dödes livstidsverksamhet och är tryckt i veckan efter hans frånfälle, vilket ägde rum $\frac{17}{6}$ 1894. Författarens förfäder uppräknas i några led och hade mestadels varit skåniskt tjänste- eller torparefolk. Fadern var torparen Nils Mårtensson i Södra Willie; moderns föräldrar ägde ett rusthållshemman. De hade tvenne barn, en son och en dotter; sonen kom att heta Mårten, troligen uppkallad efter farfadern, som föddes den 6 april 1807. Här införes först dennes skildring av ett fattigt hem, av närings- och nyttningsmedel, av matpriser etc. dåtilldags; sedan av författarens uppväxt- och lärareår.

uppåt skorstensväggen och kunde eldas varm utifrån i skorstenen. Det övriga möblemanget inskränkte sig till följande: ett litet bord med korsfot, två träbänkar, en vid den ena bordsändan, en upp till väggen, en enda stol med flätad halm-botten, en säng (som bestod av en bräda utåt rummet och var placerad i en krok i väggen: sängakrok), en kakelugnsbänk med en bräda vid yttre sidan. Bottnarna så väl i sängen som i bänken bestodo av några runda stora pilgrenar. Där ovanpå var lös halm, som ofta föll igenom, då sängställen bäddades. Ett litet skåp hängde på en vägg. I mathuset voro tvenne kistor. I den ena voro gångkläder; i den andra förvarades mjöl och matvaror; i luderummet förvarades en gammal väv, spinnrock, haspa och garvinna.

Det var ej endast hans föräldrar som hade så tarvlig bostad. Många andra deras likar hade det ej bättre. Av husdjur hade de en gris att slakta varje år, stundom ett får med lamm, ett par höns, någon gång en ko. Denna mjölkade ej mycket, ty hon fick sällan annat foder än halm. När de någon gång kunde samla grädde till ett par marker smör, så hade de ej råd att äta det utan måste gå cirka två mil till Ystad för att sälja det för 12 skill. eller 25 öre skålpundet. Detta var allmänna priset.

En kruka sur mjölk om cirka 1 $\frac{1}{2}$ à 2 kannor kostade 6 styver eller 3 öre. En vanlig arbetskarl fick ej mera än 1 daler eller 17 öre om dagen. Om hösten eller då man hjälpte till att taga upp torv kunde man få 25 à 33 öre.

Priserna på allting voro 1800—1830 mycket olika mot vad de äro på 1870—1890-talen. Ett tunnl. jord kostade 40 à 50 Rdr, 1 ko 30 à 40 Rdr, 1 tunna 6 uppmålda skeppor pantofflor 1 Rdr, 1 tunna råg 6 à 7, 1 tunna korn 4 à 5, 1 tunna havre 2,50 à 3 Rdr.

Maten var ej heller sådan som i våra dagar (1889), då de flesta såväl arbetare som herrskapsfolk för det mesta dagligen äta fint eller åtminstone halvfint rågbröd. På den tiden hade fattigt arbetsfolk ej annat än grovt kornbröd med sådorna i; många hade malna vicker, ärter eller pantofflor ibland. Många gånger måste man äta möglat bröd; fint eller så kallat siktebröd begagnades aldrig utom vid jultiden bland förmöget

folk. Fattigt folk hade aldrig fint bröd. Mjölet var ej siktat genom florsikt; då fanns ej annat än grova handsikter. Andra kokta maträtter än kött- och ärtsoppa, grön- och vitkål, välling, korngryns- och mjölgröt visste man ej av; risgrynsgröt var en sällsynt rätt, som man hade i gille. Icke hörde man talas om rödgröt, saftsoppa eller stuvade rätter, såsom bruna och skärbönor, syror, spenat, rabarber, gurkor, pumpor och sådant. Aldrig taltes om att någon skulle sylta eller safta. Fruktar och bär ätos råa. Av dryckesvaror var ej annat än brännvin, öl och druk; kaffe, the eller choklad visste man ej av; aldrig hörde man talas om att här funnos sådana dryckesvaror som rom, konjak, porter, bier, toddy, punsch o.s.v. Vin fick menige man ej smaka, utan då de gingo till nattvarden eller voro sjuka. Av stimulerande drycker var det endast brännvinet, som mera allmänt begagnades då än nu. Det tillverkades nästan i varje hus och man kunde få köpa det var som helst för gott pris, t. ex. 6 öre eller 3 skilling (lika med 12 styver) för ett kvarter, $\frac{1}{3}$ liter.

Den nämnde vallgossen Märten och hans syster höllos av sina föräldrar i sträng upptuktelse i barnaåren men fingo likväl en kristlig uppfostran, ty föräldrarna voro själva religiösa så att barnen tillhöllos att punktligt morgon och afton hålla bönestunder, genom uppläsande utantill av många böner och psalmverser, och aldrig försumrades bordsbönerna vid måltiderna. Men de kommo ej att bevista någon skola, av den orsak att de hade lång och dålig väg till någon sådan, och så var på den tiden intresset för skolkunskaper ej stort och fordringarna och ämnena ej så många. Ändå försummade de ej att lära läsa så väl utantill i katekesen som ren innanläsning. Modern förhörde och undervisade dem själv, så att de kunde tanklöst rabbla upp orden. Mera erfordrades ej då, men de kunde så mycket, att de gingo gott igenom sin konfirmation.

På åttonde året nödgades gossen att tjäna och att vakta får och gäss. På efterhösten och vintern förblev han hemma för att vidare förkovra sig i den förut påbörjade läsningen under sin moders handledning. Nästföljande året (1815) om sommaren kom han att vara vaktegosse och förblev det till

påföljande höst, då han återvände hem. Även om somrarna 1816—1818 tjänte gossen. Under dessa år utstod han mycket ont. Många gånger led han av köld, ty han hade dåliga kläder och var ofta våt; många gånger försmäktade han av värme samt var många gånger hungrig och törstig. Det var brukligt på de flesta ställen, att vaktegossen väcktes bittida varje morgon för att beta gässen medan daggen var på gräset, utan att han fick någon mat förr än frukost (eller som det kallades davred), varefter gårdens alla småkreatur, såsom får, gäss, svin och kalvar, drevos långt från gården ut på en torr, med litet gräs beväxt trädesåker. Alla dessa djur blev han strängt tillsagd att valla så, att de ej gjorde ofred i husbondens eller grannarnas besädda åkrar eller oslagna ängar. Middagsmat fick han ej förr än det övriga husets folk hade ätit; då tillsades någon gosse eller piga att först giva bandhunden och sedan gå till vaktegossen med mat. Denna bestod av en skiva bröd, en bit sovel eller sill eller några kalla pantofflor och stundom men ej alltid supesmat i en skål eller ett lerkrus. Denna mat måste han ofta springa ifrån och till för att äta av den orsak, att kreaturen ej ville vara stilla. Någon gång, dock mera sällan, blev han tillsagd att driva hem hela hjorden under middagsstunden eller kom någon och avlöste honom, medan han gick hem och åt.

Under sin vallgossetid hotade man honom många gånger med stryk, om han lät kreaturen komma i säden. Och ofta erhöill han aga för sådant, som han ej kunde hjälpa. Han fick den ej sällan av någon annan än själva husbonden, t. ex. av matmodern, drängen eller någon av grannarna som hade sädesåkrar nära vid, ty var och en tyckte sig vara herre över sin stackare. Det var ju så förr i tiden, att folk trodde, att stryk och straff vid alla tillfällen bland alla stånd var ett universalmedel som hjälpte för allting. De som så slog på någon, gjorde det ej för att därigenom förbättra honom, utan det var ett barbariskt bruk, och de funno ett nöje uti att så misshandla den de rådde över.

Sedermera, den 14 maj 1818, kom han i skraddarelära, till vilken såväl hans moder som fader och styvmoder ämnat honom, enär han ifrån barnaåren varit behäftad med ett

kroppsligt men. Efter tvenne år fick han arbeta för mycket liten veckolön (12 daler). Under denna strängt upptagna tid skulle han, såsom vår statskyrka och religion fordrar, beredas till sin första nattvardsgång. Då måste han gripa verket an med kraft och läsa över i katekes, så att han lärde sig köra den igenom från pärm till pärm utantill. Någon annan lärobok i religion fordrades ej; någon skola tilläto ju hans föräldrar honom ej bevista. De ville alls icke höra talas om, att han ville lära skriva eller räkna. Sådant vore onyttigt, ja till och med skadligt, i synnerhet för fattigt folk. Det var endast lättingar som ville därmed förtjäna sin föda. Men vår gosse var utrustad med gott begrepp och ett dråpligt minne, utan att han själv visste det, ty det hade av brist på undervisning ej blivit odlat. När han av prästen undervisades vid nattvarvsförhören, fattade han lätt innehållet, så att han kom i översta avdelningen bland nattvarvsbarnen. De mötte hos prästen några och trettio gånger. De läste på kyrkogolvet långfredagen och fingo nattvarden påskdagen i Södra Wellie kyrka 1823, där prosten och kyrkoherden Chr. Ödman förrättade akten. Efter den tiden började han sköta sitt hantverk för egen räkning.

En gosse, som gått i skola, fick han att skriva svenska alfabetet på baksidan av en skattsedel; så övade han sig efter hand att skriva latinska bokstäver.

År 1834 byggdes ett skolhus i Norra Vallösa by av Sjörups socken. Då pålystes i angränsande socknars kyrkor att om någon ville åtaga sig bliva skolmästare (ej skollärare då) i den nya skolan, så hade han att anmäla sig hos prosten Follin i Sjörup. Jag anmälde mig och blev antagen samt skulle i årlig lön erhålla en skäppa råg och en skäppa korn av varje åbo i byn. Om man spenderade bra, så uppmålde de skäppan, och så skulle man låna Kristen Nils skäppa för den var lite bredare än de andres. Det skulle göra tillsammans tre tunnor av varje sädeslag. Då gällde rågen 7 kr. och kornet 5, så att om jag hade sålt alltsammans hade jag ej fått 40 rdr. Men så skulle man ha 4 styver i veckan för varje husmans barn. Och vidare skulle man ha julmat; den skulle man själv gå omkring och uppsamla. Man tog en lejel att få

öl på; en lerflaska att däri få ett kvarter brännvin på varje ställe; en säck att ha brödkakor i samt en trasa att ha om sovelbitarna. Så strök man omkring från gård till gård i kapp med soldaten, hören (herden) och många andra kvinnor och män; alla fingo mat och en sup på varje ställe. De som då voro sparsamma, hade i fickan en plunta, vari suparna förvarades till en styrketår under helgen. Skolläraren blev på många ställen bjuden till bords och undfägnades med mat och dryck, men det blev ej de andra. Man bodde med familj i samma rum som skolbarnen, hade bränsle och hage — vad ville man mer begära. I somliga byar hade läraren eget rum för sig och sin familj. I många byar var dock ej något skolhus, utan läraren gick omkring och undervisade i hemmen och var några dagar på varje ställe.

När barnen skulle gå till skolan, var det brukligt att de tackade far och mor. Då de kommo till skolan, skulle de tacka läraren; på samma sätt om kvällarna då de gingo hem. I skolan voro flickor och gossar, små och stora om varandra. Där var i de flesta skolor ett långt bord och två bänkar. Men där fingo ej alla plats; så måste man skaffa en lös bräda och ställa under den vad man kunde; ett par barn satt på pallen. Jag har i en skola sett, att läraren ej hade plats vid bordet utan satt på en stol för sig själv, med tvätdebänken till bord. Först förhöordes abcdarierna var för sig, då bön var hållen; sedan förhöordes utanläxor i katekesen. Barnen voro ålagda att läsa allt, rubb och stubb, såsom religionshistoria, de 5 parterna [= lilla katekesens textord, huvudstyckena] med förklaring och språk, hustavlan, spösmål och 7 botpsalmer, många andra frågeböcker, som vissa präster förordade, såsom Schartaus stora och lilla katekesen, Flodmans hjälpreda m. fl. m. fl. Olyckliga de barn, som hade svårt för att tanklöst kunna rabbla upp sina läxor. De måste undergå tortyr; de fingo stryk och ej äta sin medhavda mat, ej leka med de andra barnen på fristunder o. s. v. Många barns föräldrar tyckte, att sådant var rätt och sade "Håll bra efter dem och låt dem ej slippa"! Till innanläsning begagnades endast psalmboken. Man hade ej hört talas om att det fanns böcker som kallades

biblisk historia, svensk historia, geografi och naturlära. Jag hade aldrig sett någon karta, då jag blev skollärare.

Rynges gård och N. Wallösa by försålles å auktion och inropades av kommerserådet och riddaren Lundgren, vilken ruinerade hela N. Wallösa by, på så sätt att han körde bort 17 åboar och omkring 30 dagsverkstorpore samt tog själv i bruk all den tillhörande jorden och uppbyggde en avelsgård därpå, benämnd Karlsborg. Då byn sålunda blev ruinerad, blev skolan nedlagd och skolläraren tjänstledig. Han (jag) nödgades höra sig om efter annan lägenhet och en sådan blev honom tillbjuden i annexförsamlingen Katslösa av samma pastorat, där läraren såsom oduglig blev avskedad.

Så snart han fick veta, att i Lund var upprättat ett skolläroreminarium, sökte han vetgirig inträde där och efter trenne månaders kurs erhöll han examen den 20 juni 1840 med stipendium jämte betyg i 8 ämnen¹. I Öremölla by av Skivarps socken sökte och fick han då en skolläraretjänst med bättre villkor.

Tid efter annan ha från regeringen utkommit flera förordningar till förbättrande av skolväsendet, så att han jämte andra skollärare fått sina lönevillkor så förbättrade, att han kom i en mera oberoende ställning, ja genom sträng sparsamhet t. o. m. samlat ett litet kapital för ålderdomen.

Huru samma visa och faderliga regering har utsträckt sin omsorg till de gamla avskedade skollärarna, ser man av en förordning 1866, som tillförsäkrar varje examinerad och antagen skollärare, då han uppnått 60 levnadsår och 30 tjänsteår, en livstids pension årligen om 300 kronor. Till följd därav begärde och erhöll Nilsson avsked den 18 oktober 1869 vid 62 års ålder och efter 36 års tjänstetid. Han flyttade då till ett hus som han köpt i Öremöllaby men flyttade sedan till Ystad, där han köpte ett hus för 3,700 kronor, som han erlade kontant vid tillträdet.

¹ "Sommarterminen 1840" uppräknas han först bland 32 lärjungar.

LANDSKRONA STADS FATTIG-FRI-SKOLA FÖR FLICKOR.

AV SVEN OLSSON
SEM.-ELEV.

I Landskrona firades den 10 december 1814 Sveriges och Norges förening med en festlighet. Under denna föreslog kyrkoherden Klow att man skulle inrätta en skola för fattiga flickor. Varmt understöddes förslaget av landshövding W. af Klinteberg. En skolstyrelse, som tillsatts av magistraten, sammanträdde första gången den 31 mars 1815. I protokollet antecknas bland annat följande.

"Till Guds ära, och fattiga Flickobarns förmån, har Stadsens kyrkoherde, Prosten, Högärewördige och Höglärde Magister Herr Christopher Klow, af aktningssvärd böjelse för välgörenhet, under utöfningen af sitt ämbete varit omtänkt på en inrättning, där behöfvande Flickobarn af Stads-Församlingen, komma i åtnjutande af en anständig uppfostran, samt af säker undervisning och ledning i de för tjänande flickor erforderlige egenskaper; hwilket berömvärda Nit för en så moralisk handling, säkrast ådagalägges genom Herr Prostens och Kyrkoherdens till Wällofl: Magistraten härstädes under den 14:de nästledna December aflåtna Ämbets Memorial af detta innehåll:

Då antalet af Gossebarn i Gjørloffska Skolan¹ är så stort

¹ Därom har meddelats följande. Änkefru Sara Lovisa Gjørloff i Landskrona donerade år 1808 en större summa till förmån för upprättandet av en skolinrättning för stadens barn, som där skulle lära sig kristendomskunskap, läsning, skrivning och räkning. 1904 ansåg sig domkapitlet nödsakat nedlägga skolan, som saknade existensberättigande i vår tid. Fonden uppgår nu till 100,000 kr. I sept. 1924 föreslog en kommitté, att avkastningen skall utgå till stipendier om minst 600 kr.

att någon underwisning der omöjligen kan lemnas för Flickor, har jag både af pligt, och äfwen af en glad och grundad öfwerlygelse om Borgerskapets benägenhet att bidraga till dessa sednares uppfostran och underwisning, uppsatt närlagda project till en Schola för Stadens mäst fattige Flickobarn, hwilket Wällofl: Magistraten, af wanlig beredwillighet att befordra det nyttiga, torde benägit föredraga Stadens Äldste, och deröfwer inhämta deras yttrande. —

Den Fête, som af Borgerskapet kommer att anställas till betygande af deras undersäteliga Wördnad för Ett Älskat och Wördat Konunga Hus, skulle genom en sådan wälgörande Stiftelse blifwa mera högtidlig; Minnet deraf outplånligt och wälsignadt genom medwetandet att hafwa beredt så många fattige Barns timmeliga Wälfärd och Ewiga Sällhet. Lands-crona den 14 December 1814. Christ: Klow.

tillika med därwid följaktiga project till Hufwud grunden för inrättningens anläggning. och fortgång:

Det är allmänt känt, hwad wälgörande verkningar Gjørloffska Schol-Inrättningen medförer, då så många fattige Gosse Barn (för närwarande 35) där underwisas och bildas till Sanne Christne, gode och dygdige Menniskor. Intet är ock säkrare att motverka Sedeförderfwet än att Barn i yngre åren underwisas i sin Christendom, wänjas och tillhållas att wara Sedliga, Snygga och Ordentliga. Och då detta är wist är det också mycket bedröfweligare, att de fattige Flickobarnens underwisning och uppfostran så helt och hållit försummas och wanwårdas. Den tid som härtill borde användas, tillbringas i lättja, hwilket ganska ofta är en följd af Föräldrarnes okunnighet och medellöshet. Häraf den flygtighet, oordentlighet och otrohet, som så ofta finnes hos våra tjänstehjon. För att afhjelpa detta, dag ifrån dag, alt mer tilltagande onda, wågar Man föreslå följande project till en Schol Inrättning för Stadens mäst fattige Flickobarn, under önskan och hopp, att Stadens mera förmögna Inwånare äro benägna att bidraga

åt wälartade gossar och flickor för att de skola kunna förskaffa sig kunskaper utöfver det mått, som kan inhämtas i folkskolan. — Förf., född 1904, är nu e. o. lärare i Hammenhög. B. R. H.

såwäl till denna så högst nödwändiga inrättnings uppkomst, som framgena underhållande.

De Flickobarn, som i denna Schola komma att antagas och underwisas böra wara de mäst fattiga i Staden, hwilket bedömmes af Stadens Pastor och 2:ne af Borgerskapet walde Män, som tillika hafwa tillsyn öfwer inrättningen. Antalet får ej öfwerstiga Tjugo, (20) stycken. —

Underwisningen bör hufwudsakligen bestå deruti, att Barnen böra läsa rent i bok, och utan till våra antagne Catecheser, dock så att nödigt begrepp deraf bibringas. — Äfwen bör underwisning lemnas i skrifning. Dessutom böra Barnen lära och öfwas att sy en slät söm, namna, sticka och spinna.

Årliga Lönen till Lärarinnan föreslås till 200 Rsd Banco, Ljus, Wed och 2:ne rum med kök beräknas till 133 Rsd 6 sk. B:o, samt till inköp af Böcker, Skrifmaterialier, Spinneråckar och Rudimaterier till 66 Rsd 32 sk. b:o, tillsammans 400 Rsd B:co årligen. —

På det att Scholan altid måtte förblifwa på ett och samma ställe, föreslås, att Rum inredas å Wästra Längan i Gjørloffska Schole Huset. Den förmån skulle derigenom winnas, att någon af de mäst öfwade Gossar kunde 1 à 2 timmar om dagen underwisa i skrifning. Läraren sjelf hade äfwen tillfälle att då och då infinna sig, för att rätta, hwad som wore felaktigt i methoden.

Lärarinnan, som bör wara mellan 30 och 40 år, antages af Stadens Pastor och med Tillsyningsmännens samråd och wetskap.

[Borgerskapets äldste samt en allmän rådstuga avgåvo gillande och tacksamma utlåtanden $\frac{15}{12}$ 1814, resp. $\frac{15}{3}$ 1815. Vid sistnämnda tillfälle upplästes följande, av repslagaren Wahl inlämnad skrift:]

”Wid den Schola för fattiga Flickor, som Borgerskapet härstädes den 20:de sistl: December beslutit att inrättas till åminnelse af Norriges lyckliga förening med Sverige, anser jag nödigt att följande willkor fästas: 1:mo att behöfliga ser-skilta rum anslås i Schauwska Gården, som till Fattig Schola blifwit donerad. — 2:do att det bestämda antalet Flickor måste alla tillhöra Landscrona Stads Församling, och tillika, att inga

andra intagas i Scholan, än så Fattiga, att de eller deras Föräldrar, ej sjelfe mägtar bekosta underwisning för dem, på annat ställe. — 3:tio Scholæ tiden må icke för någon räcka längre, än till fyllda femton år. — 4:to För intagandet erfordras pröfning och jakande af Stadens Äldstas pluralité. En eller två af dess Ledamöter tillser att Barnen åtnjuter den påräknade underwisningen, och att medlen, som dertill anslås wäl användas. — 5:to Jämte läsa och skrifwa Svenska språket, under bibringandet af Christendomskunskapen, böra Barnen lära wissa nödwändiga Fruntimmers göromål, såsom spinna, sticka, och sy slät söm, för hwilket senare, en skicklig Hustru till Lärerska antages. — 6:o Den eller de, som skola underwisa, måste så lönas, att de helt och hållet kunna uppoffra sin tid på dagen, ensamt för ändamålet, och altså ej tillåtas underwisa andra Barn, än dem, som i Scholan blifwit behörigen intagne.”

Af alla närwarande, jakades enhälligt att gifwa understöd till Flicke Scholan och Borgerskapet samtyckte 16 skillingar Banco för hwarje Skattskilling, årligen som efter nu warande skillingtal utgör wid pass 120 rsd. [riksdaler]. Enligt Brandskatts Längden åtogo sig likaledes Hus-Ågarne, med och utan Burskap 4 sk:r för hwart enkelt Husfolk förslagswis gifwande 250 rsd. Stånds Personer, som ej äga Hus, Skola besökas med en Lista till antekning af deras gåfwor.

Jämväl anslogs nu till Flicke Scholan, intresset för Ståleska Donationen, dels af 133 rsd 16 s. [skillingar], dels 500 rsd à 6 procent 38 rsd. Af hwilket alt, utom Subskription, uppkommer en årlig summa 408 Rsd B:o. Men som flera kostnader, än framgent, erfordras till Inredning af Scholæ rum, stolar, bord och bänckar med mera; Så bewilljas för detta år, i den utfästa afgiften, femtio procents tillökning, samt att dertill äfwen af Rådhus Cassan må lyftas 126 rsd 42 sk. Banco öfwerskott på Landtwärns Beklädnings-Medel, dock under förbindelse, att i fall någon berättigad återfordrar sin del, den summa förnöjes derföre af Schole fonden.

Allt annat, som härtill hörer, ansågo Innewånarne kunna regleras af en Comitée . . . ; hwilkas första göromål blifwer,

att genomse och granska Instructionen och bringa den till fullbordan . . .

Slutligen önskades enhälligt att Högwälborna Fru Grefwinnan och Öfwerstinnan Wrangel täcktes åtaga Sig wård och eftersyn, om Flickornas förkofring i de fruntimmers slöjder, som här böra läras; hwilken önskan Herr Prosten lofwade att för Fru Grefwinnan framföra; därefter alla betygade sin tacksamhet för Herr Prostens nit i detta mål, och åtskiljdes.”

Styrelsen tog genast itu med att ordna lokalfrågan. Domkapitlet i Lund gav Flickskolan rätt att mot 20 rdr banko pr år hyra lokal i Gjørloffska fastigheten. Skolmaterialier anskaffades, och skolan var färdig att börja den 5 febr. 1816. Endast 7 elever voro antagna vid starten, men efter hand växte antalet, så att 21 elever åtnjöto undervisning vid skolans första examen den 20 juni.

Läraryn, fru Håkansson synes ha varit synnerligen skicklig och nitisk. Vid varje examen blevo nämligen både hon och barnen överhöljda med lovord. Den 4 mars insände Direktionen sin första verksamhetsberättelse till Drottningen. Svaret följde den 31 samma månad. Drottningen skriver bl. a., ”att, näst Christendomen, och begreppet samt utöfningen af goda seder, äro för samhällets bestånd de kunskaper först och främst nödiga, som tjena till danande af nyttiga och bra tjänstehjon, dugliga hustrur och matmödrar”.

De av barnen tillverkade slöjdalstren försåldes på auktion, vilket lämnade ett ingalunda föraktligt tillskott av penningar. 1832 möjliggjordes utvidgning, i det att kyrkoherden Dr. G. Thestrup skänkte skolan 333 rdr Banco. Därigenom kunde man bereda plats för ytterligare 10 elever. En medhjälparinna, Demoiselle M. Hultman antogs, och barnen uppdelades i 2 läxlag.

En examen 1832 beskrives i protokollet sålunda: ”Sedan Bön blifwit förrättad af en bland Eleverna, uppdrog Ordföranden Läraryn att sjelf examinera Barnen för att både lära känna hennes underwisnings Method och för att kunna göra rättwisa åt hennes förtjenster. De mindre Barnen blifwo förhörde uti innanläsning af Svenska och Latinska Characterer samt uti de första grunderna af Catechesen. — De äldre Barnen

förhördes af Lärarinnan uti förklaringar af Catechesen och Bibliska Historien. — Härefter företogs granskning af Barnens Profskrifter, och sist täcktes Fru Grefwinnan Wrangel öfwerse de handarbeten af sömnad, söm, stickning och namning, som under loppet af sista halfvåret blifwit bearbetade. Alla dessa arbeten woro med sådan omsorg förfärdigade att högbemälta Fru Grefwinna yttrade deröfwer sitt nådiga wälbehag . . .

Härefter företogs försäljning af de arbeten, som af Eleverne under förra halfvåret blifwit förfärdigade, bestående af: $\frac{1}{2}$ douzin Sjortor af Stjerting med veck, 1 douzin D:o af D:o utan veck, 12 par barnstrumpor af Bomull, 6 par halfstrumpor af D:o, 12 skålpund 3 lod Lingarn". Det inbragte 55 rsd och 6 sk. Banco.

En större lokal fick man 1833 i övre våningen av Gjörloffska fastigheten, i det att ett par rum, som förut använts till sädesupplag, efter reparationer apterades till skolrum. Domkapitlet begärde i hyra 33 rdr 16 skilling banko, vilket belopp ordföranden betalade av egna medel. Skolrummet blev 23 alnar långt och 7 alnar brett samt försågs med två kakelugnar och sex fönster. Kostnaderna för denna lokal bestredos medelst en summa 100 rdr banko, som drottningen skänkt. Samma belopp lovade hon årligen giva.

Ordföranden, kyrkoherden Thestrup, synes hava nedlagt mycket arbete för skolan. Han skaffade den ett lån på 300 rdr banko och betalade för detta 6 % ränta av egna medel. Elevantalet utökades nu till 50 (år 1855 till 60).

1833 bekostade drottningen en studieresa, som lärarinnan företog till S:ta Clara folkskola i Stockholm. Vid hennes återkomst anordnades undervisningen efter lankastermetoden.

Barnen synas dock ej varit synnerligen flitiga att besöka skolan. Ordföranden måste i maj 1833 från predikstolen mana föräldrarna att flitigare låta de inskrivna barnen besöka den. — År 1847 infördes fäderneslandets historia som obligatoriskt läroämne.

Hitintills hads staden uppskjutit att inrätta någon folkskola för flickor. Man hade ju redan en flickskola, som var mycket bättre än folkskolan! Emellertid kunde denna icke mottaga mer än fjärdedelen av det antal flickor, som anmälde

sig. Man ville då inrätta en folkskola, som underbyggnad till meranämnda flickskola, men denna plan gick om intet. En fristående folkskola för flickor inrättades därefter 1857.

Detta år klagades åter över att barnen försummade sin skolgång. Man beslöt då utesluta de barn, som utan anmält förfall uteblivit 8 dagar i följd. Detta resulterade i ökat arbete för lärarinnan, emedan hon jämt och ständigt fick emottaga nya elever.

På 50-årsdagen av skolans stiftelse skänkte drottning Lovisa 500 rdr, vilka insattes i sparbank. Räntorna användes till beklädnad av fattiga flickor.

Tiden hade emellertid gått flickskolan förbi. De nya folkskolorna voro till utrymme och metod betydligt bättre än den. 1867 måste man därför företaga en omorganisation och göra skolan mera tidsenlig. Stadsfullmäktige anslogo 500 rdr till årlig hyra för en större lokal. I Gjörloffska fastigheten förvärvades en rymlig lässal, slöjdsal, vävkammare samt avklädningsrum. Läsrummet inreddes med ensitsiga bänkar, man inköpte nya skolmaterialier, vävstolar, sybord m. m. Elevantalet utökades till 120. Lankastermetoden avhystes, och man begynte meddela undervisning i alla folkskolans läro- och övningsämnen. Vid en sorgfest till drotn. Lovisas minne kunde flickorna t. o. m. sjunga sånger i tre stämmor.

I början av 1870-talet förekom i handarbete och inre hushållslära följande. I förberedande klassen: strumpstickning. I klass I: stickning och slät sömnad, tvinning och spånad av blånor. I klass II: a) stickning, sömnad, virkning, spånad av blånor, tågor och ull, märkning av vitt broderi; b) om brödbakning och bryggning. I klass III: a) såsom i klass II; b) om matlagning. Åt handarbete ägnades 4+10+14+15 veckotimmar, åt inre hushållslära en i vardera av de två högsta avdelningarna.

År 1873 erhöi skolan från världsutställningen i Wien förtjänstmedaljer för sina slöjdalster.

Okänd är orsaken till att flickskolan måste upphöra, emedan inga handlingar daterade senare än nyss nämnda år äro tillgängliga.

Bilaga.

REGLEMENTE FÖR EN SKOLE- OCH UNDERVISNINGS-
ANSTALT FÖR FATTIGA FLICKOR I LANDSCRONA.

WI CARL med Guds Nåde Sveriges Norriges Göthes och Wendes Konung etc: etc: etc: Hertig till Schleswig, Hollstein etc: etc: Göre wetterligt, att som hos Oss underdånig anmälan blifvit gjord om en i Landscrona Stad stiftad Skole- och Undervisnings-anstalt för Fattiga Flickor, hvilken Inrättning Hennes Kongl. Maj:t Drottningen, Vår Högtälskeliga Gemål, täckts taga under sitt nådiga Beskydd, samt begärt Vår Höge Stadfästelse så väl å nämnde Stiftelse som det för densamme uprättade och af Hennes Kongl. Maj:t gillade Reglemente; varande samma Reglemente ord ifrån ord så lydande.

Första Capitlet.

Om Skolans Inrättning, Fonder, Styrelse Upbörd och Redowisning.

§. 1.

Denna Flickskola i Landscrona Stad är stiftad till åminnelse af Föreningen emellan Sverige och Norrige.

Dess ändamål är, att kostnadsfritt lemna undervisning i läsning, skrifning och vanliga Fruntimmersyrken, åt Tjugu fattiga Flickor af Landscrona Stads-Församling, för att danas såsom Tjenstehjon till dygdiga och nyttiga medlemmar i Samhället.

I mohn af tillräcklig Fond kan ofvannämde antal ökas och Inrättningen utvidgas.

Barnen antagas från fylda Sex år och njuta undervisning till fyllda fjorton år, på sätt som nedanføre finnes stadgadt.

För denna Schola komma nödiga rum att begagnas i det af framledne Directeuren E. Görloffs Enka, nu mera äfven afledne Fru Sara Görloff, född Tausson, genom Gåfvobref den 18 Mars 1808 till Skole-Inrättningen donerade Hus i nya Staden.

§. 2.

Denna Skolas Fond består:

1:o Af Sexton Skillingars årlig afgift af hvar Skatte-

skilling af Borgerskapet och fyra Skillingar af hvart Enkelt Husfolk i Staden, Förstäderna, och Värnarne, derwid BrandskattsLängden, utan afseende hvem Huset tillhör, tjenar till rättelse.

2:o af redan gjorde tillskott af Stadens öfriga Innevånare.

3:o af Trettioåtta Riksdalers intresse af Fabriqueurens Ståhles Donations Summa.

4:o af framdeles förväntade Legater.

§. 3.

Skolans Styrelse kommer att bestå af fem Ledamöter. Kyrkoherden i Staden är ständig Ordförande. Till Ledamöter väljas en af Magistratens medlemmar, som är ständig Ledamot samt två af Borgerskapet och en af Stadens öfrige contribuerande Innevånare. Bland de Tre sistnämnde utgår en Ledamot, sedan Han i två år i Styrelsen biträdt. Detta sker efter lottning under de två första ombyten, och sedermera utgår den, som längst varit Ledamot, dock kan han å nyo inväljas.

Låttning och Wal skje inför Magistraten, som i wanlig ordning, på anmälan, föranstaltar om hvad till värkställigheten hör.

§. 4.

Styrelsen åligger att vaka öfver Inrättningens behöriga handhafvande och bestånd, att utse hvilka Barn, som i mohn af behovet böra till undervisning i Skolan antagas, att välja den Person, hvilken såsom Lärarinna skall förestå undervisningsverket, samt att skilja henne från befattningen, om så för godt synes; att föranstalta om inköp af böcker, Skrifmaterialier, Rudimaterier till Söm och Spånad, samt nödiga verktyg m. m.

Då förökade tillskott kunna erfordras, kan likväl Styrelsen ej derom något förordna, utan bör sådant anmälas hos Magistraten, som i vanlig ordning dermed förfarar.

Ledamöterna äga, att sig emellan fördela göromålen, dock under Styrelsens gemensamma ansvar.

För de yrken i undervisningen, som ligga utöfver Styrelsens urskiljningsförmåga bör Styrelsen committera något i

Staden boende, för Husliga Seder samt kunskaper högaktadt Fruntimmer, som af wälwilja för Inrättningen täckes med upmärksamhet granska de arbeten, som höra till undervisningen, biträda med råd och, så ofta tillfället medgifver, taga kännedom i hvad måtto Lärarinnan sin pligt uppfyller.

§. 5.

Vid Styrelsens sammanträden, hvilka bestämmas af Ordföranden, föres Protocoll öfver förekommande ämnen, som underskrifves af närvarande Ledamöter. Frågor af mindre vikt kunna afgöras, då, jemte Ordförande, två Ledamöter äro tillstädes; men andra mål böra minst af tre Personer öfverwaras; Ordföranden äger afgörande röst, då röste-antalet är lika.

Då Kyrkoherden är hindrad, föres ordet af den närvarande Magistrats-Personen och, i händelse af hans frånvaro, af den Person som i Styrelsen längst varit Ledamot.

Då den Examen årligen blifvit hållen, som framdeles föreskrifves, åligger Styrelsen, att om Inrättningens framgång under det då förflutna året och om de förändringar med Barnens antagande, som kunnat tima, författa underdånig berättelse, för att genom Kyrkoherden i underdånighet insändas till Hennes Maj:t Drottningen, som af wanlig Nåd och Ynnest för dylika Inrättningar, Nådigt behagat åtaga Sig att vara den sammans Höga Beskyddarinna.

§. 6.

Stads-Casseuren åligger, att upbära de af Stadens Innewånare bewiljade afgifter till Skole-inrättningen och dessa antecknas i en serskild Längd. Upbörden sker på en gång med öfrige Stadsskatter och förhålles med Restantier och afkortning lika med hvad rörande Stadens öfrige medel stadgad är.

Lönen till Lärarinnan, medlen till wed och Ijus samt kostnaden till Böcker, Skrifmaterialier, Rudimaterier, m. m. meddelar Magistraten efter Styrelsens Requisition och anordningar, hvilka, försedde med quitto, tjena till verification vid årliga Räkenskapen.

Redogörelsen för Upbörd och Utbetalning bör sist den 15 Julii påföljande året, vid laga ansvar, wara af Casseuren aflemnad til Magistraten, för att rewideras i wanlig ordning af Borgerskapets äldste och en dertill utwald Ledamot af öfrige Innewånarne.

Med anmärkningar och Förklaringar öfver Redogörelsen förhålles såsom rörande Stadens öfriga allmänna medel förrut stadgad är.

För denna serskildta befattning med hvad dertill hörer, åtnjuter StadsCasseuren årligen i ett för allt af medlen Sexton RS:r Trettio två Skl:r, som i Räkningen afföras.

Andra Capitlet.

Om Underwisningen i Skolan och de ämnen som dermed hafva gemenskap.

§. 1.

Lärarinnan vid denna Inrättning skall vara af stadgad ålder, äga fogligt sinnelag, bepröfvad kunskap samt fallenhet för de yrken, hvaruti underwisning skall meddelas. Hennes ömma bemödande bör wara, att med underwisning, samtal och efterdöme wägleda barnen till noggrant iakttagande af de wiktiga pligter, som Religion, Sedolära och Samhällsordning föreskrifva. Esomoftast bör hon fästa Barnens upmärksamhet på människans sanna värde och quinnans egentliga bestämelse, att såsom god Maka, ömsint Moder och en klok Förestånderska af sitt hus stifta frid och ordning, befordra dygd samt således bereda egen tillfredsställelse och medmänniskors sällhet. Till winnande af dessa stora ändamål bör Lärarinnan Sön- och Helge-dagar ledsaga de henne anförtrödda Flickebarn till allmänna Gudstjenstens och Cathedismi förhörens biwistande i Kyrkan, samt derefter genom samtal uttröna om barnen rätt fattat de ämnen, som på nämnde ställe blifwit afhandlade.

Befinnes Lärarinnan vara okunnig, försumlig eller af oskickligt sinnelag att handleda och omgås med barn, äge då Styrelsen, efter föregången noggran pröfning, att henne från sin beställning entlediga.

Lärarinnan består i årlig Lön Tvåhundra Riksdaler, fritt husrum samt Etthundra Trettio RS:r 16 S:r allt banco till inköp af Ljus och ved för eget och Skolrummets behof. Dessa penningar skola första dagen hvar 3:dje månad af Stads-Casseuren mot quitto till henne aflemnas.

§. 2.

Flickebarn intagas i denna Skola, på sätt ofvanföre finnes stadgadt, ifrån fyllda Sex år och kunna oafbrutet derstädes njuta underwisning, om så nödigt pröfvas, till dess de upnått fjorton år. Uti en dertill inrättad bok antecknas deras födelseort med årtal, Föräldrarnes stånd och hemvist, årliga framsteg i kunskaper och sedlighet, Förhör, som med dem blifvit anställda, Præmier, som erhållits, samt slutelig Examen vid den tid de från Skolan utgå samt det sanfärdiga betyg de då erhålla.

§. 3.

Alla dagar i veckan, utom Sön- och Högtidsdagar samt Ons- och Lördags eftermiddagar, gifves underwisning ifrån klockan 8 till 12 f. m. ifrån den 1:sta April till den 1:sta October samt de öfriga Sex månaderne ifrån klockan 9 till 12. Eftermiddagstimmarne blifva alla årstider lika ifrån klockan 2 till 5. — Om morgonen före underwisningens början och om eftermiddagarne, sedan den är slutad, göres samfällt bön, som med wördnad och andagt förrättas af hvarje flicka i sin tour, sedan hon dervid blifvit vand och öfvad.

§. 4.

Ordning och alfvarsamhet, blandad med godhet, iagttages af Lärarinnan så väl vid underwisningen som i dagliga umgänget med Flickebarnen, hvilka noggrant böra tillhållas och vänjas vid renlighet och ordentlighet samt att på bestämd tid inställa sig i Skolan. Om uragtlåtenhet härvid förspörjes och varningar finnas frugtlösa, bör Lärarinnan sådant anmäla hos Stadens Pastor, som då i samråd med Styrelsen utsätter den bestraffning, som för olika slag af wårdslöshet, olydnad eller oseder, efter sig företeende omständigheter anses nödig.

§. 5.

Skolan bör wara indelt i 2:ne Classer, nemligen en *Läse-Class* och en *Arbets-Class*, uti hvilka underwisningen på det sättet omväxlar, att, då barnen om förmiddagen sysslosättas i Läse-Classen, böra de om eftermiddagen förrätta de göromål, som finnas nedföre nämnde i Arbets-Classen.

De stycken, hvaruti underwisning skall gifvas i Läse-Classen, äro följande:

1:o Redig och säker innanläsning så väl af Svenska som Latinska Characterer.

2:o Christendoms kunskap efter den allmänt antagna Catechesen, Kronprinsens Barnabok och Millers Bibliska Historia.

3:o Skrifva läslig Stil med Latinska Characterer efter graverade Förskrifter.

4:o Räkna Quatuor Species och Regula de Tri i hela Tal. Hvarje Räkneslag läres så väl i minnet som på Räkne-tafla.

De flickor som äga lycklig fattningsgåfva och godt minne, kunna äfven undervisas i allmännaste grunderne af vårt kära Fäderneslands Geografie och Historia, hvartill passande Läroböcker då böra dem meddelas.

§. 6.

Uti den så kallade Arbets-Classen böra Flickorna lära att sticka Strumpor, Nattmössor och Wantar; märka och namna, sy hvit och klädsöm, karda och spinna Ull, bomull och lin, tvätta, stärka, stryka samt stöpa Ljus. I denna Class böra barnen läras, att laga sina söndriga kläder, äfvensom de äldre af dem böra tillhållas, att hvar sin dag rensopa och städa så väl Lärarinnans som Skolrummet, en half timme förr än undervisningen börjar.

§. 7.

De äldre Flickorna böra ett halft år, förrän de utgå från Skolan, genom Styrelsens försorg få tillfälle, att i beskedliga och kunniga Matmödrars hus vissa timmar om dagen inhämta nödig insigt i brödbakning, brygning och wäfnad.

§. 8.

De böcker, Skriftaflor, Papper, skrifpenor, bläck, rudimaterier och verktyg, som vid Skolan oundgängligen behövas, skola, hvarje år i Januarii månads början, genom Styrelsens försorg, hållas barnen tillhanda, då Inventarium äfven upgöres öfver det, som blifvit dels förbrukadt, dels såsom nytt aflemnadt.

§. 9.

Den 20:de Junii och den 20:de December, så framt ej Helgedag då inträffar, bör offentligt Förhör anställas i Skolan, i närvaro af Stadens Pastor, Styrelsens Ledamöter och några af Stadens för husliga insigter aktade Fruntimmer, vid hvilket tillfälle tjenliga prämier, efter Cassans tillgångar, böra tilldelas åt tvänne flickor, som i synnerhet utmärkt sig för flit, stadga och sedligt upförande.

§. 10.

Då Flickebarnen upnått de kunskaper och den ålder att de med heder kunna utgå från denna Inrättning erhålla de ett af Stadens Pastor och Lärarinnan gemensamt underskrifvit betyg, som bestämdt utsätter den insigt de förvärfvat i ofvanföre nämnde ämnen, den flit och sedighet som de ådagalagt, samt det gagn, som af deras blifvande Husbönder framdeles kan af dem påräknas.

Alltså, och då VI i nåder ansett ofvanberörde Skole- och underwisnings anstalt för fattiga flickor i Landscrona Stad vara ett lika nyttigt som berömvärdt företag, och i det nådiga hägn och beskydd, Hennes Kongl. Majestät Drottningen samma Inrättning förunnat, igenkänt dess ädla och välgörande tänkesätt, samt då det ofvanintagna Reglementet funnits bidraga till befrämjande af Inrättningens ändamål, nytta och bestånd, så hafve VI i Nåder velat med Vår Höga Stadfästelse förse så väl ifrågavarande Stiftelse, som det för densamme uprättade Reglemente, hvilket kommer att till efterrättelse tjena, så länge och intill dess någon Författning om Skolor i allmenhet deruti

till någon ändring föranleda kan. Till yttermera visso hafve VI detta med egen hand underskrifvit och med Vårt Kungliga Sigill bekräfta låtit. Stockholms Slott den 28 Junii 1815.

CARL

(Sigill.)

Nils von Rosenstein.

UR REMMARLÖVS FOLKUNDERVISNINGSHISTORIA

AV NILS B. RINGDAHL
SEMINARIEELEV¹

A. Tiden före 1842.

Remmarlövs socken är sedan gammalt i kyrkligt avseende annex till Västra Sallerups socken med Eslövs stad. Liten är den till jordarealen, endast 6,91 kvkm., och enligt folkmängdsuppgifter långt tillbaka i tiden har den alltid haft ett fåtal inbyggare. Dessa ha varit självägande bondfolk. Något större gods med för skolväsende intresserade mecenater har ej funnits. Och pastoratet har troligen ej haft många för teoretiska folkskolekunskeper intresserade ledare. Detta torde ha varit en bidragande orsak till att ett söckendagligt undervisningsväsen här länge förblev ett jämförelsevis obeaktat spörsmål.

En klockare har troligen aldrig varit bosatt i Remmarlöv utan haft sitt boställe i moderförsamlingen. Därför ha nog Remmarlövsborna sällan begagnat sig av hans undervisning.

Ett par katekesförhörslängder från 1696 och 1699 synas vara de första urkunderna om undervisningen i Remmarlöv. Den sistnämnda upprättades troligen före den biskopsvisitation som hölls ²⁷/₆ 1699. Den första (här Bil. I A) upptager resultatet av klockarens examen med barnen i katekes, läsning och skrivning. De ungas målsmän äro antecknade men ej förhörda. Flera personnamn äro ännu typiskt danska, och man har upptagit en särskild spalt för kunskaper i dansk katekes. Endast en person har kunnat något i danska katekesen, det är endast "en part", d. v. s. ett huvudstycke men utan lilla uttydningen. Flickorna voro något duktigare än gossarna. Somliga kunde alla huvudstyckena (med lilla uttydningen), andra blott

¹ Nu lärare i Vennberga, Kungshult.

tre eller fyra bud. Blott sju äro antecknade som läskunniga. Spalten om välskrivning är tom. Antingen har klockaren ej granskat de ungas framsteg i skrivkonsten, eller också har ingen kunnat skriva.

I ovannämnda längd har man alltså redogjort för både textord och lilla uttydningen på en gång i en spalt (Catechismum). 1699 har man i stället upplinjerat en kolumn för textorden (= kristendomsstycken) och en för lilla uttydningen, tydligtvis för att så kunna åvägabringa en mera ingående kontroll över kunskaperna och kanske även bättre plats för att ange förändringar. Dessutom antecknas kunskaperna i spörsmål (= storkatekesen) och hustavlan (här Bil. I B).

Först uppräknas en grupp av nio mindre försigkomna barn. Av dem kan blott ett alla huvudstyckenas textord ("parter"); två kunna två huvudstycken; tre behärska ett och tre ha lärt blott 1—4 budord. Sex av de nu uppräknade kunna läsa innantill, vilket visar, att man i stor utsträckning lät de små lära sig innanläsning samtidigt med katekesen, medan man 150 år förut (t. ex. i Joh. Rudbeckii stift; jmf Årsböcker i svensk undervisningshistoria vol. 10 om Sveriges första folkundervisningsstatistik sid. 30—37) lärt först katekesen och sedan (om någonsin) tillägnat sig läskonsten.

Den andra gruppen, om tre personer, har lärt allt detta och därjämte lilla uttydningen. Att de lärt textorden, står visserligen ej i första spalten, men textorden upprepas ju vid lilla uttydningen.

Medan dessa i första spalten äro att jämföra med en lägsta småskoleklass i senare tider, utgöres ett slags andra småskoleavdelning av "pojken Jöns", som kan uttydningen och troligen håller på med att lära sig men ej ännu kan riktigt läsa innantill — alldeles som motsvarande flickor utgjorde en andra avdelning i den nämnde Rudbeckii flickskola år 1645 (jmf sagda Årsbok sid. 31, 38). Och de två längst komma, drängen Måns och Pojken Pehr, äro att betrakta som ett slags folkskoleklass — alldeles som de längst komma i Rudbeckii flickskola. Med spörsmål åsyftas naturligtvis ärkebiskop Svebilii katekesutveckling, som sju år tidigare anbefallts för hela landet.

Skriva kunde troligen ännu ingen av de antecknade. Fler-talet äldre personer, som justerade sockenprotokollen synas kunnat rita blott sitt bomärke.

Av husförhørsprotokoll och kommunionböcker från slutet av 1700-talet framgår, att församlingsborna voro någorlunda hemma i sin kristendom, medan det med läsning och skrivning gick saktare framåt.

Åren 1808—1812 bokfördes med stor noggrannhet försam- lingsbornas kunskaper vid husförhören. Dessas protokoll 1808 —1810 upptaga följande spalter: innanläsning, skrivning, Luthers mindre katekes, hustavlan, spörsmål, Svebilii förkla- ring, ”förstår”. Luthers katekes kunde de flesta; Svebilii för- klaring hade rätt många lärt. Flera kunde den dock ej full- ständigt. Någon gång påträffas anteckningar om kunskaper i hustavlan och spörsmål (storkatekesen). Få betyg finnas i innanläsning och ännu färre i skrivning. Ytterst sällan har anteckning gjorts i spalten ”förstår” (alldeles som hos Rud- beckius). I längden äro antecknade sju läs- men inga skriv- kunniga; åtta kunde hustavlan; åtta hade kunskaper i spörs- mål och sju visade sig förstå, vad de läst utantill.

I protokollen 1831—1846 upptages utom de förut nämnda spalterna en sönderstyckning av katekeskolumnen i fem spalter (alldeles som hos Rudbeckius på 1640-talet). Vidare är spalten ”förstår” ändrad till ”begrepp”. Och man skriver betyg (b, ab, a). Läsna i bok kunde nästan utan undantag de, som besökte husförhören. Dock gåvos ytterst sällan högre vitsord än b. Rörande utanläsning av Luthers lilla katekes äro anteckningar gjorda endast om första huvud- stycket. Detta torde få tolkas så, att flertalet personer nog kunde huvudstyckenas textord utantill men av lilla uttyd- ningen (”Vad är det?”) blott första huvudstycket. De långa svaren å frågorna till andra huvudstycket voro allt för svåra. Alltså här åter igen ett motstycke till vår nämnda undervis- ningsstatistik 200 år förut. — I skrivspalten står nästan över- allt C. Blott ett par personer ha fått b.

Sådana te sig de få bevarade böckerna till 1841. Det stora flertalet kunde fortfarande endast första huvudstycket med förklaring. Men efter detta år, då riksdagen beslutat att en

folkskolestadga skulle utfärdas, förekomma allt oftare anteck- ningar över kunskaper i de fyra senare huvudstyckena jämte hustavlan och spörsmål. Begreppen tyckas ha ”klarnat”. Man får åtminstone högre vitsord.

Bland de 12 nattvardsbarnen från 1840 voro två 18 år, de övriga 16 år gamla. Sju kunde läsa rent; de övriga voro underkända. Kristendomskunskapen var godkänd för alla utom för tre, som två gånger skickats tillbaka till skolan.

Först på 1800-talet började man i allmänna grad till- fredsställa behovet av läskunnighet, och det kan tyckas, som om det vore byamännen själva, som beslutat antaga någon husman [backstugusittare] att i hemmen läsa med barnen. Här såsom annorstädes torde emellertid prästerna ha varit de egentliga initiativtagarna. Och de genomdrevo (1821) även beslutet att alla konfirmationsbarn skulle hava biblar och att i församlingen medel skulle sammanskjutas till biblar åt de fattigaste.

En av de första kända lärarna var husmannen Pehr Pehrs- son. Under sommarferierna vaktade han (såsom ”hyre”) hela socknens kreatursbesättning på fäladsmarkerna. Under skol- timmarna brukade han sticka på en strumpa och kallades där- för allmänt Per Håsa. Slutligen köpte han sig ett hus och fortsatte där sin skolmästaregärning.

Vid prostvisitationen $\frac{7}{7}$ 1822 yttrade kyrkoherden Gustaf Broomé, att ”de, som icke kunna läsa äro få. Husförhören hafva hittills blifvit hållna mellan Michaeli och Jul. Vanligen hålles två husförhör i hvarje by. Ungdomen och ibland tjenste- hjonen förhöra sig sjelfva. Hvarje person får, efter innanläs- ningen, sina frågor. De, som blifvit kallade, inställa sig mer- endels. Blifva de borta, hafva de giltigt skäl. Det finns en och annan äldre, som läser illa innantill: begreppet är hos en del icke det bästa; men hvad skall man göra?” När barnen kommo till honom för att erhålla konfirmationsundervisning, kunde några ej läroboken utantill, och de visades åter till skol- mästaren. En dräng, som var 20 år, kunde han ej konfirmera. Kyrkoherden säger sig besöka skolorna så ofta han kan, för att efterse ordning och tukt samt den rätta kristendomsunder- visningens utövande. Skolan besökes av barn i åldern 5—12

år. "Att läsa uti bok och utantill de antagna Läroböckerna, skrifva och räkna efter quatuor species, det är hvad barnen i Scholorna kunna lära och hvad de verkliga lära."

17 barn undervisades i "skolan" 1823 (här Bil. II). Tabellen av $\frac{10}{3}$ 1823 är troligen upprättad av kyrkoherden vid ett förhørsbesök i skolan. De givna vitsorden beteckna tydligen kunskaperna i läsning, katekes och biblisk historia.

Pehrsson började undervisningen ganska tidigt på morgonen. När eleverna anlände, medförde de ofta diverse matvaror till mor skolmästaren: en kaka bröd, ett stycke fläsk eller någon kanna mjölk. De samlades omkring det stora bordet i stugan, där mäster tog plats vid bordsändan. Till en början användes ej lärobok, utan mäster tog fram sin bibel och läste ett bibelspråk före och alla barnen läste efter och lärde på så sätt trossanningarna utantill. Senare anskaffades lärobok, nämligen katekes och biblisk historia. Kristendom var det enda ämnet för nybörjaren. Något senare började man med innanläsning i bibliska historien.

Kyrkoherden Broomé meddelar vid prostvisitationen $\frac{24}{8}$ 1830: "I Remmarlöf finnes en skoleinrättning utan särskildt hus, men läraren der håller skola i sin egen bostad. Ingen ambulatorisk skola är af nöden i församlingen . . . Undervisningen, som ännu icke sträcker sig öfver de christliga Läroböcker, skrifning och simpel räknekonst, börjar dagligen med bön, och hafver Läraren till denna dag endast min mänskliga instruction att rätta sig efter, och vid meddelandet deraf kan jag icke hafva förgätit min förbindelse till det goda Guds ord."

Med hjälp av små donationer, sammanskott och fattigmedel byggdes ett litet skolhus 1836.

B. Tiden 1842—1890.

1. Lärarelöner och lärareval.

1836 hade beviljats följande årsavlöning. 1) Tre tunnor råg och lika mycket korn, utgående efter hemmantalet; 2) ett lass torv till skolhuset av varje åbo; 3) 32 skillingar banko [83 öre] för ett, 1 rdr b:ko [kr. 1,50] för två barn av torpare,

backslugusittare o. d. (För dessas övriga barn samt utfattiga och värnlösa betalas intet.) Sistnämnda avgift beslutes även å stämmor 1844 och 1846 (alltså efter folkskolestadgans utfärdande). Därvid ändrades de övriga löneposterna till följande. 1) 2 rdr b:ko, 2) $3\frac{1}{2}$ tunnor råg och lika mycket korn, 3) två t:r korn i st. f. kofoder. 4) Sex skillingar av varje person. Därvid sade man sig ta hänsyn till 1) folkets mindre tillgångar, 2) den ledighet, som lärarna en stor del av året åtnjuta samt 3) förefintligheten av utexaminerade lärare, som inom distriktet redan hade vida mindre lön.

1859 klagar läraren Lang i en skrivelse till pastorsämbetet, att han i de av församlingen anslagna 2:ne tunnorna havre ej äger full ersättning för den i folkskolestadgan bestämda förmånen om sommarbete och vinterfoder åt en ko. På stämman sade han sig vilja erhålla 228 lispund välbärgad korn- eller havrehalm, 57 lispund hö till vinterfoder samt som ersättning för sommarbete 18 rdr banko i kontanter. Stämman beviljade hans begäran. Men de största och inflytelserikaste åboarna hade ej varit närvarande, och de inlade vid justeringen av protokollet sin reservation. De påstodo, att det skulle bli alltför svårt att erlægga det önskade fodret in natura och återopade folkskolestadgans medgivande, att sommarbetet och vinterfodret skulle i tvingande fall kunna utbytas mot två tunnor i de sädesslag, i vilka kronotionden i orten utgingo. Dock medgävo de att två tunnor havre vore en skäligen mager kost åt en ko, och föreslogo, att havren skulle utbytas mot råg och korn mot villkor, att läraren ej mera finge begära någon löneförhöjning i framtiden. Denna förändring godkände stämman enhälligt, och läraren förklarade sig nöjd med "den löneförhöjning församlingen godhetsfullt tilldelat" honom.

År 1871 utgjorde lärarens lön 540 rdr. För eldbrand gavs 100 rdr. År 1883 erhöi han 700 kr. för åtta månaders tjänstgöring men fick åtaga sig att elda och städa i skolan. S. å. borttog staten elevavgifterna, som här en följd av år utgjort 50 öre pr barn.

Vid läraretillsättning sökte man medelst uträkning i poäng få fram de sökandes meriter noga och åskådligt. "För ledning vid förslagens upprättande ville Skolestyrelsen [t. ex. $\frac{24}{4}$ 1862]

fastställa den grundsatsen: att väl afseende fästades vid personens theoretiska kunskaper, men att största vigten lades vid vitsordet om ett christligt alvar samt ett i allo väl vitsordadt uppförande — vana vid barnundervisningen och skicklighet att meddela sina kunskaper åt barnen. Äfven ville Skolstyrelsen, då den anser att sång, så vidt ske kan, bör ingå uti undervisningen, och då sådan undervisning hitintills saknats, fästa afseende vid den person, som hade vackert vitsord i sångens såväl theoretiska som praktiska delar.”

2. Skolgång och barnantal.

Av reglementet (här Bil. III) framgår barnens skoltid omkring 1850. Den reglerades för att barnen stannade hemma under sommar- och skördetider. — Skoltiden fördelades på tre terminer och skolplikten började vid 6 års ålder.

Enligt visitationsprotokoll 1851 undervisades i hemmen eller i enskild undervisningsanstalt nära $\frac{1}{8}$ av antalet skolpliktiga barn. Föräldrarna tredskades sällan att skicka barnen i skolan. Söndagsskolan var flitigt besökt. Denna upprättades $\frac{17}{6}$ 1850 och arbetade under juni, juli och aug. klockan 4—7 varje söndag. Läraren gav där undervisning i kristendom, skrivning och räkning ”åt dem af tjenareklassen, hvilka af håg och lust der infänna sig för att i sådana stycken undervisas”. —

Matrikel började man föra 1847. Då inskrevos 24 barn. Där angåvos föräldrars och barns namn, de senares födelseår och inskrivningstid samt (delvis) kunskaperna vid inträdet i skolan. Till en början inskrevs endast ordet nybegynnare (såsom vitsord), men i senare matriklar har läraren antecknat t. ex.: ”känner Svenska och Latinska alfabeten. Stafvar b.” Vanligtvis ”kände” man endast svenska alfabetet och stavade illa eller ock ej alls, vadan man erhöill vitsordet c. Från 1847 finna vi anteckningar om avgång, uppförande och bortvaro. Ha eleverna varit borta längre tider från skolan, skriver läraren t. ex. ”trög; liknöjda föräldrar”. Stundom antecknas: ”livlig inbillningskraft (följden av detta: lögnaktighet), ringa fattningsgåfvor, inskränkt förstånd”¹. Särskilt vårar och

¹ Jfr Årsböcker i svensk undervisningshistoria 8 s. 77—80.

höstar höllo barnen sig borta från skolan. En och annan tredskades och blev borta längre tid åt gången, somliga hela terminer eller läsår. (Jfr protokollet, Bil. V.) Av barnens föräldrar voro år 1862 37 åboar och 4 torpare. Barnantalet utgjorde då 57.

3. Metod, läroämnen, kurser och materiell.

Man följde lankastermetoden. De duktigaste eleverna voro alltså monitörer, d. v. s. läxupphörare för dagen. Befunnos de vara okunniga eller sakna förmåga att upprätthålla ordning i sin cirkel, var steget till degradering ej långt. Mäster gick omkring med riset i hand. Enligt ett schema 1850 skulle undervisningen uppdelas på följande avdelningar: läsklass, skrivklass och räkneklass. Var och en av dessa indelades sedan i tre underavdelningar med olika kunskapspena. Kunskapsämnena fördelades sålunda: I. *Läsklasser*. Första: bokstavskänning, stavning och innanläsning; utanläsning i Luthers lilla katekes. Andra: renläsning; utanläsning i Luthers lilla katekes med förklaring. Biblisk historia. Tredje: renläsning och deklamation; utanläsning i Luthers katekes med förklaringen, biblisk historia, katekisering; geografi; svenska och allmänna historien, naturlära m. m. II. *Skrivklasser*. Första: elementarstreck och bokstäver i sandbänk eller på tavla. Andra: efter föreskrift. Tredje: efter föreskrift samt efter diktamen. III. *Räkneklasser*: Första: uppnämning av siffror och tal. Andra: quatuor species [de 4 enkla räknesätten] i enkla tal. Tredje: quatuor i sorter m. m., dels i hela och dels i enkla tal. [Jfr Årsböcker 6 sista sidorna; 8 s. 176.]

Schemat av år 1850 avtryckes här bil. IV. Säkerligen fordrades ett mycket stort arbete att organisera och leda undervisningen i alla klasser och cirklar, helst som dessas lektioner ej sällan voro olika långa. — Såsom ett stickprov på vad en gosse kunde inhämta ta vi följande ur huvudboken. Vid inskrivningen 1867 underkändes han i stavning. Första året sysselsatte han sig endast med läsning och skrivning men erhöill ej godkända vitsord vid läsårets slut. Andra året tillkom Luthers lilla katekes och i Barths bibl. hist. sex berättelser

ur gamla testamentet och fyra ur nya. Förutom läsning och skrivning, som förekommo under hela skoltiden, tillades följande år katekesförklaringens 1:sta huvudstycke, 43 berättelser i biblisk historia samt addition och subtraktion i obenämnda tal. De följande åren medhunnos ungefär ett huvudstycke i katekesen samt i medeltal 30—40 berättelser i bibliska historien om året.

I räkning var kursen 1870—1872 de fyra enkla räknesätten i obenämnda tal, nya sorter och enkel regula de tri. 1873—1876 räknades uteslutande regula de tri. — Skandinavians geografi medhanns under fyra år och Europas fysiska geografi under ett år. — I historien år 1870: Karl X och Karl XI; 1871: Karl XII och Ulrika Eleonora; 1872: Adolf Fredrik —Gustaf IV Adolf; 1873: Karl XIII—Karl XV; 1874: Gustav I —Karl IX samt 1875: Gustav II Adolf—Karl XII. — Naturkunnighet från år 1871: 1) Om människan och husdjuren. 2) Övriga däggdjur samt luften. 3) Om fåglarna, vattnet och elden. 4) Om kräldjuren, fiskarna; ljus och ljud. 5) Om insekterna och värmet.

Vad barnen fått lära under ett läsår framgår av ett examensprotokoll från 1860 (här bil. V).

Bilaga I A.

Specification Vppå Vngdomen Vtji Sallerups och Remerlöff socknar, huru wijda the äro Vndervisade utji sina Christendomsstycken eller Catechismo Anno 1696.

	Remerlöff By. Arendatoren Carl Persson.	Kan sin Catechismo.		Läser i book och skrifer	
		Svensk.	Dansk.	läser.	skrifer
Drängen	Steen	4. part.			
Dito	Tosten	2. part.			
Pigan	Sidsa Anders Dotter	5. part.			
Bonden	Jöns Månsson				
Sonnen	Bengt	5. part.		läser	
Bonden	Per Brygare				
Dottoren	Karina Pehrsson	4. budh.			
Bonden	Jöns Lasseson				
Drängen	Nils Lasseson		1. part.	Vtan förklaring.	
Bonden	Mats Nilsson				
Sonnen	Nils Pehrsson	2. part.		läser	
Bonden	Per Tömmeson				
Sonnen	Hans Pehrsson	2. part.		läser	
Bonden	Michell Nilsson				
Sonnen	Håkan Mårtensson	2. part.		läser	
Dito	Michel Mårtensson	2. part.		läser	
Dottoren	Sidsa Mårtensdotter	3. part.		läser	
Bonden	Nils Jönsson				
Drängen	Jöns Månsson	5. part.		läser	
Pojken	Nils Jönsson	2. part.			
Bonden	Lars Nilsson				
Sonnen	Nils Larsson	3. budh.			
Pojken	Bengt Nilsson	1. part.			

Detta att vara en Rigtigh längd witnar

Jöns Pohl.
Kläckare.

Bilaga I B.

Specifikation på samptliga ungdommens profect i theras Christendomsstycken. 1699.

Remmerlöff Socken och By.	Läser en- faldelig sina Christen- doms- stycken	Läser Lutheri uttydning öfver Cate- chismo	Läser spörs- mål och huustaflan	Läser i book och skrif- ver
Dessa läsa enfaldig sina Christendomsstycken.				
Rasmus Hansson sonen Lars Rasmusson, lijten dottoren Kjerstina Rasmusdotter	1 Part. 1 budh.			
Måns Tuuvesson Dottoren Johanna Mänsdotter	4 budh.			läser i book
Mats Nilsson sonen Nils Persson	2 Parter			läser i book
Pehr Tömmesson sonen Hans Pehrsson Dito Nils Pehrsson, lijten	2 Parter 1 Part.			läser i book —
Jakob Carlsson Dottoren Anna Jakobsdotter	3 budh.			läser i book
Nils Jönsson Dottoren Sissa Nilsson Pigan Nilla	1 Part. 5 Parter			läser i book läser i book
Thessa läsa Catechismum med spörs- mål och huustaflan.				
Nils Jönsson Drängen Måns Jönsson		Vttydning	spörs- mål och huustaflan	läser i book
Måns Tuuvesson Pojken Pehr Nilsson		Vttydning	spörs- mål och huustaflan	läser i book
Bonde Bengtsson Pojken Jöns		Vttydning		

Bilaga II.

En förtäckning på de barn som äro uti Skolan år 1823.

N:o 5 Lars Pehrsson har 3 barn. di äro lika uti läsningen. di kunna bägge böcker både Historia språk och hvad som di har i Catecheserna att lära utantill. — och i innanläsningen är di mycket bra.

Dito 5. Lars Åkessons dotter Hanna kan bägge böckerna utantill men intet språk. och innantill läser hon någorlunda.

N:o 6. Pehr Magnus son är sonen Pehr. han kan lilla Catechesen väl utantill men innantill går det ännu intet bra. Dotter karna hon kan bägge böcker väl utantill och språken till Buden och di två artiklar och innantill läser hon skäligen bra. Dotter Ingar kan intet utantill och innantill kan hon intet mycket.

N:o 8. Nemdemannens fosterdotter Pehrnila. hon kan bägge böcker utantill skäligen bra men intet språk och innantill läser hon väl.

N:o 10. Nemdemannens Jens Åkessons son Åke. han kan lilla Catechesen utantill skiäligen bra. men innantill går intet ännu bra.

N:o 13. Måns pehrs är sonen phål. han kan lilla Catechesen väl utantill men innantill är han mycket svag. Dotter Hanna kan bägge böcker utantill och språken till de tre parterne och det läser hon väl. men innantill kan hon — bra. Sonen Sven hanson har sonen sven. han kan bägge böcker utantill både Historia språk och alt hvad han har i Catecheserna att lära och innantill läser han mycket bra. sonen nils han kan bägge böcker utantill bra. men intet språk och innantill läser han väl.

Hyrens gose sven han kan bägge böcker Historia och språk utantill väl. och innantill läser han mycket bra.

Husmannen Ola Jönssons gosen Pehr han har lärt bägge böcker utantill någorlunda men intet språk och innantill läser han väl.

Husmannen Anders åkas flickan Elna. hon har lärt di 5em parterne i lilla Cateches utantill och innantill läser hon någorlunda.

Pehr Pehrsson.

N:o 13. anders påhlssons gosen åke har gådt en liten tid i Skolan och han kan bägge böcker utantill och kan språken till bud och två artiklar. och innantill läser han skiäligen bra.

Den 10. mars 1823.

Sven Hans son Sven	12. år.	b +	b +	b +
Herdens son Sven.	10. år.	b +	b +	b +
Per Larsson.	12. år.	b +	b +	b +
Bengt Påhls son Pål.	8. år.	cb.	b.	
Per Magnus son Per.	8. år.	b.	1. p. cb.	
Sven Hans Nils.	9. år.	b +	b +	4p. b.
Jöns Åkes son Åke.	8. år.	b.	5. p. c.	—
Lars Åkes son Åke.	12. år.	b.	b +	b +
Ola Jöns son Per.	7. år.	b +	b.	c
Lars Pers son Sven.	9. år.	b +	b +	b +
Bengt Påls D. Hanna.	12. år.	cb.	b +	b +
Per Magnus D. Ingar.	6. år.	cb.		
Anders Åkes D. Elna.	7. år.	b.	—	—
Lars Åkes D. Hanna.		b +	b. 2p. b.	—
Jöns Jöns fosterd. Pernilla.	8. år.	b +	b +	b +
Lars Pers D. Hanna.	9. år.	b +	b +	b +
Per Magnus D. Karna.	11. år.	b +	b +	b +

Bilaga III.

Reglemente

för Folkskolan i Remmarlöfs Församling [1850].

§ 1. Skolan skall vara en sockenskola, sådan den i Kgl. stadgan bestämmes.

§ 2. Ej må utsocknes skolbarn i församlingens skola intagas, utan styrelsen detta medgifver.

§ 3. Året fördelas i tre terminer: 1:ste term. från den 7. Jan. till 15 april. 2:dre term. från d. 1 juni till d. 1 Sept. 3:dje term. från d. 1 Okt. till den 20 Decemb. — om terminens 1:ste dag faller på en helgedag, framflyttas den till nästa helgfria dag; infaller sista dagen på helgdag, tillslutes skolan näst föregående helgfria dag. Påsk, Pingst och midsommarsafton njute barnen frihet från skolan; under fastetiden böra såväl lärare som [lärjungar] bevista passionspredikningarna.

§ 4. Om under varmaste tiden i röt månaden, eller i anseende till uppkommen sjukdom bland folket, undervisningen skall afbrytas, derom besluter skolstyrelsen.

§ 5. Till skolgång är barn från 6 år i allmänhet förpliktadt, men från 7 år, om föräldrar eller andra, med skolstyrelsens tillstånd åtaga sig barnens undervisning i innanläsning eller luth. katekes utantill.

§ 6. Å söckendag i Jan., Febr., Okt., Novb. o. December skall undervisningen vara fr. kl. $\frac{1}{2}$ 9 till $\frac{1}{2}$ 12 fm. samt fr. kl. $\frac{1}{2}$ 2 till $\frac{1}{2}$ 4 eftermid., men under de öfrige månaderna fr. kl. $\frac{1}{2}$ 8 till 11 fm. och fr. kl. 2 till 6 eftmd., dock med en half timmes uppehåll såväl för- som eftmd.

§ 7. Ej må af undervisningsdag mera än 4 tim. om vintern och 5 om sommaren förutom de 2 halfva rastetimmarna inberäknade användas till läsning, utan skall resten af läsdagen användas till undervisning i öfriga läroämnen.

Det må bero av föräldrar och målsmän att afgöra om och i hvad grad flickorna skola i skrifning, räkning m. m. taga undervisning.

§ 8. Skolbarn, som nödgas tjena, och derföre en eller annan tid af året icke kan bevista skolan skall af skolläraren åläggas hemläsning och hvarannan söndag af honom förhöras, om andra barn böra sådana förhör underkastas, det afgör skolstyrelsen efter omständigheterna.

§ 9. Skolläraren skall anteckna hvad skolbarns skolgång, framsteg, flit och uppförande angår, så ock i fall barn från skolan uteblifver, hvad skäl dertill är eller förebäres.

§ 10. Uteblifver skolbarn utan uppgifven anledning, eller visar det svårare eller fortfarande vanart, eller tredskas dess målsman att det till skolan inställa, anmäla skolläraren saken till skolstyrelsen.

§ 11. Skolläraren åligge det att hafva sträng tillsyn å skolbarnens förhållande i skolan och så widt han kan, äfven göra sig underrättad om deras uppförande annorstädes, rätta deras fel först med wänliga men allvarliga föreställningar, och der dessa icke hjelpa, bör lämplig aga användas. Rättar sig

barn ändå icke anmäles det hos skolstyrelsen. Lärarens egen föresyn i sedlighet, nykterhet och ordentlighet, så inom som utom skolan, utgöra särskilt vilkor för hans bibehållande i tjensten.

§ 12. För skolans inventarium vare läraren ansvarig.

§ 13. Årsexamen hålles i sednare hälften af mars eller förra hälften af april månader, på dag, som af ordf. i skolstyrelsen bestämmes.

§ 14. Eldning, städning m. m. i skolan ligge under skollärares omsorg och bekostnad.

§ 15. Skolläraren ställe sig detta reglemente och läseordning till efterrättelse, och anslå en afskrift deraf å skolans vägg.

§ 16. Underlåter skolläraren något af hvad honom häri åläggas, det varde som tjenstefel ansedt.

Med undantag af stadgandet uti 7 § att det må bero af föräldrar och målsmän till hvad grad flickorna må njuta undervisning uti räkning och skrifning m. m., hvilket stadgande utgår, stadfästes förestående reglemente att tills vidare vara gällande; dock att det uti tillämpningen endast tydes i öfverensstämmelse med författningen.

Lunds Domcapitel d. 15 Junii 1850.

Wilh. Faxé.

H. Melin.

H. F. Cedergren.

C. S. Tornberg.

Bilaga IV se slutet av boken.

Bilaga V.

Examens Protocoll vid hållen
examen den 29 Mars 1860 i
Remmarlöfs Skola.

§ 1.

Under läsåret från den 1 juni 1859 tills datum med 1 1/2 månads ferier har cirka 50 barn njutit undervisning i de ämnen som nedan nämnes.

§ 2.

Alla barnen har mer eller mindre deltagit i inmanläsning och stafning på Tabeller.

§ 3.

I skrifning på tafla har 11 barn öfvat sig såväl med dragning af grundstreck som bokstafs bildning. I skrifning på papper har 17 barn öfvat sig och deri hunnit så långt som deras profskrifter visar, af dessa sednare hafva 8 barn tillika öfvat rättskrifning efter diktamen.

§ 4.

I Räkneöfningar på tafla har 12 barn deltagit, hvaraf de 3 hunnit så långt att de kan lösa lättare frågor som hänföras till Sammansatt Regula di tri, Inträsse och Bolag. Två till ock med Enkel Regula di tri och Inträsse. De 7 hafva endast medhunnit de 4 spesies i hela tal och något i sorter.

§ 5.

Sex gossar hafva läst Svensk Historia och kan någorlunda redogöra för de viktigare händelserna till Carl den 10:de (enligt Dahms lärobok). Desamme hafva också läst Fysisk Geografi öfver alla Verldsdelarna men hafva ej hunnit att säkert lära mer än Globen, Europa och Skandinavien, den äfven Politisk (enligt Wings lärobok).

§ 6.

I utanläsning af Lilla Catekesen med den antagna förklaringen hafva 40 barn deltagit, af dessa anses de 17 kunna dem Rent, derjemte besvara sådana förståndsfrågor som grunda sig på Catekesen eller Bibliska Historien (enligt Åkerbloms). De 4 öfversta anses äga kunskap öfver minimum, de 2 dernäst minimum, enligt 1842 års skolstadga.

§ 7.

Under årets lopp har fem barn blifvit i Skolan intagne som nybörjare. — Af i Skolåldern varande barn hafva 4 helt och hållit från Skolan uteblifvit.

§ 8.

Under förflutne läsår hafva ingen af Skolbarnen visat sådan vanart att det behöft strängare aga, då härifrån undantages Nils Perssons Son Olof, 10 år gammal som ständigt trädskades att sig i Skolan inställa, och då han infann sig der, visade olydnad och förakt för mig; han blef derföre flera gånger varnad, men utan åsyftad verkan, blef den 5 december alvarligen agad, hvarefter han från Skolan alldeles uteblef.

§ 9.

Fyra af i Skolåldern varande barn har föregifvit att de begagnade hemläsning och fördenskull ej besökt skolan mer än en eller annan dag under året.

Remmarlöfs Skola den 29 Mars 1860.

Nils Lang.

REGLEMENTE FÖR HAMMARLÖVS FÖRSAMLINGS SKOLOR,¹

antaget på kyrkostämma den 26 Juni 1876 och stadfästadt med nedan införda ändringar genom resolution af den 9 Augusti samma år af stiftets Domkapitel.

K a p. I.

Allmänna bestämmelser.

§ 1. Offentlig undervisning meddelas i egentliga folkskolor och småskolor till det antal, hvarom församlingen å kyrkostämma besluter.

§ 2. Skolåldren begynner för barn vid dess inträde i 6:te lefnadsåret och slutar, då lärjunge fyllt 14 år. Dock må skolrådet ega, när omständigheterna dertill föranlåta, dels tillåta, att skolgång må taga sin början före 6:te året, dels föreskrifva, att skolgång bör fortsättas äfven sedan lärjunge fyllt 14 år.

§ 3. Läsåret indelas i tre terminer, hösttermin från den 1 oktober till och med den 14 November, vintertermin från den 15 November till och med den 31 Mars och vårtermin från den 1:sta April till den 15 Juli; likväl så att i folkskola, som understödjes af småskola, vårterminen må afslutas den 15 Juni (se D. K. resol. $\frac{9}{8}$ 76). — Skolrådet ege dock, om skäl dertill förefinnes, anordna ökad undervisningstid i en eller flera af folkskolorna, äfvensom att vid utomordentliga förhållanden, såsom mera allmänt gängse sjukdom inom socknen, sjukdomsfall för lärare eller lärarinna m. m. göra ändring i terminernas början och slut, dock utan att lästiden i sin helhet derigenom minskas.

¹ Insänt av läraren H. Neander, Hammarlöv.

Allmänt skollof eger rum vid Jul från den 23 December till och med den 6 Januari, vid Påsk från och med Skärthorsdag till och med 3:dje dag Påsk, samt vid Pingst Pingstafton. Undervisningen fortgår hvarje dag från kl. $\frac{1}{2}$ 9 till kl. $\frac{1}{2}$ 12 f. m. och kl. 1—4 e. m. under vinterterminen, samt kl. 8—11 f. m. och 1—4 e. m. under vår- och höstterminerna. Härvid iakttages dock, dels att uppehåll i undervisningen eger rum minst 5 minuter mellan hvarje timme under såväl för- som eftermiddagarne, då barnen efter regeln böra lemna skolrummet för att hemta frisk luft, dels att skollof eger rum hvarje onsdags och lördagseftermiddag. I denna dagliga undervisningstid är icke inbegripen tid för undervisning i sång och gymnastik, som skolrådet bör anordna med 4 halftimmar i veckan för hvardera ämnet (jfr. D. K. resol. $\frac{9}{8}$ 76). — Dessutom meddelas undervisning i trädgårdsskötsel under den därför tjenliga årstiden. — Under vår- och höstterminerna hålles s. k. onsdagsskola hvarje onsdag kl. 1—3 e. m. för de barn, som ej besöka den egentliga skolan, och bör den undervisning, som der meddelas, hufvudsakligen afse innanläsning och kristendoms-kunskap. Års- och afgangsexamen anställles vid vinterterminens slut.

§ 4. Afgangsbetyg från folkskolan utfärdas efter särskildt, af skolrådet fastställt formulär och bör innehålla dels intyg att den afgående inhemtat det i folkskolestadgan föreskrifna minimum, dels betyg öfver derutöfver gjorda framsteg i olika ämnen, dels vitsord öfver den afgåendes flit och uppförande under sista läsåret. Såsom betygsgrader nyttjas: Berömlig, Med beröm godkänd, Godkänd, Försvarlig; dock må för lärjunge, som med afseende på sitt uppförande ej gjort sig förtjent af någon af dessa betygsgrader, särskildt yttrande meddelas. Afgangsbetyg skall undertecknas af skolrådets ordförande.

K a p. II.

Om undervisningen.

§ 5. För inträde i folkskolan erfordras att hafva genomgått småskolans kurs, efter hvad härom stadgas i 23 § af detta reglemente.

§ 6. Läsordning, upptagande de särskildta läro- och öfningsämnenas fördelning på timmar, samt kursfördelning för de särskildta afdelningarne fastställas af skolrådets ordförande efter lärares förslag och skola finnas tillgängliga i skolrummet. Antalet lexlager vare två i folkskola, som understödjes af småskola, samt i annan högst fyra.

§ 7. Vid slutet af hvarje månad böra i folkskolan anställas repetitioner af hela den under månaden genomgångna kursen, åsyftande att dels i minnet befästa det inhemtade, dels bringa de olika lärostyckena i närmare sammanhang med hvarandra.

K a p. III.

Om disciplinen.

§ 8. Lärjungarne skola allvarligt och sorgfälligt tillhållas att beflita sig om sann Gudsfruktan, visa aktning och lydnad för allmän lag, iakttaga uppmärksamhet, flit, ordentlighet, snygghet, anständighet, höfligt uppförande särdeles mot äldre, samt i allmänhet allt hvad till goda seder hörer.

§ 9. För att öfvervaka lärjungarnes förhållande, under det de samlas till skola och aflägsna sig från densamma, böra lärare vara tillstädes $\frac{1}{4}$ timme före undervisningens början och någon stund efter dess slut. Enahanda uppsigt utöfvas öfver lärjungarnes förhållande under fristunderna. Till biträde vid denna uppsigt må lärare utse äldre, för sedighet och stadga kände lärjungar.

§ 10. Lärare bör med uppmärksamhet följa lärjungarnes uppförande äfven utom skolan samt såväl genom besök i deras bostäder som genom andra medel söka åstadkomma samverkan mellan skolan och hemmet till en god uppfostran.

§ 11. Olydnad, lättja och annat oskick straffas först med tilltal och varning, samt vidare med annan till framkallande af den felaktiges ånger och blygsel lämplig näpst, såsom felets anteckning, afskild plats, utvisning ur lärorummet eller nedflyttning under kamrater. Vid fortsatt eller svårare felaktighet må lärjunge med lämplig kroppssaga tuktas. Gröfre förbrytelser skola anmälas för skolrådets ordförande. Förfallolös frånvaro från skolan anmäles för kretsupsyningsmannen och, då

rättelse genom hans åtgärd ej vinnes, för skolrådets ordförande.

§ 12. Åt lärjunge, som utmärkt sig för flit och godt uppförande samt under hela läsåret iakttagit jemn skolgång, må, efter lärarens förslag och pröfning af skolrådets ordförande, vid examen, när tillgångar dertill finnas tilldelas någon uppmantran, vare sig en nyttig bok eller penningar till insättning i sparbank eller lifrätanstalt. —

§ 13. Lärare vare skyldig tillse, att lärjungarne sorgfälligt vårda såväl sina egna och målsmäns tillhörigheter som ock skolans böcker, kartor, planscher och annan materiel såsom bord, bänkar, väggar och planteringar. Skada och åverkan å skolans tillhörigheter, som sker genom okynne eller vårdslöshet, ersättas af den eller de vållande. Lärare vare ock pliktig allvarligt bestraffa af lärjunge föröfvad skada eller begånget okynne å allmän eller enskildt egendom utom skolan, när sådant till lärarens kännedom kommit.

§ 14. För att hafva tillsyn öfver lärjungarnes ordentliga skolgång utses kretsutskottsmän, en för hvarje af de kretsar, i hvilka skoldistriktet indelas. Dem åligger att noggrant öfvervaka skolgången genom att efter vederbörande lärarens anmälan underrätta sig om anledningarne till förefallande försummelser och söka att dessa förekomma.

K a p. IV.

Om lärare.

§ 15. Det åligger skolans lärare:

att ställa sig till noggrann efterrättelse icke allenast hvad folkskolestadgan med tillhörande författningar föreskrifver, utan jemväl hvad detta reglemente innehåller, äfvensom de ytterligare föreskrifter, som skolrådet kan finna skäl att dem meddela;

att i öfverensstämmelse med formulär, som af skolrådet fastställles föra förteckning öfver skolpligtige barn, matrikel, journal och examenskatalog;

att utfärda afgangsbetyg, efter hvad som i 4 § föreskrifves;

att öfver skolans tillhörigheter föra noggrann inventarieförteckning, samt omedelbart efter vinterterminens slut till skolrådet inkomma med anmälan och förslag om den förbättring eller tillökning af materielen, som anses vara af behofvet påkallad;

att tillse, att skolrummen hållas städade och snygga, äfvensom att nödig luftvexling befordras;

att hos skolrådets ordförande skyndsamt anmäla bristfälligheter å skolans byggnader m. m., samt omedelbart efter vinterterminens slut till skolrådet afgifva förslag i fråga om större förbättringar eller reparationer, som anses nödiga.

K a p. V.

Om skolans vård.

§ 16. Vården om skolan utöfvas af skolrådet, som utgöres af minst 4 personer utom ordföranden.

§ 17. Dagar för examina samt terminernas början tillkännagifvas af skolrådet genom kungörelse, som från predikstolen i församlingens kyrka uppläses närmast föregående söndag.

§ 18. Tjenstledighet åt lärare må af skolrådet på anförda och godkände skäl beviljas för lästermin, hvaremot ansökning om längre tids tjenstledighet pröfvas af församlingen; tillfällig ledighet för en eller annan dag må af skolrådets ordförande åt lärare meddelas.

§ 19. Vid inträffad ledighet af läraressysla åligger det skolrådet att draga försorg om sysslans tillsättning i laga ordning och att under tiden besörja tjenstens uppehållande genom vikarie.

§ 20. Eldning och städning i skolrummen besörjas af läraren mot skäligen ersättning.

§ 21. Skolrådet ege tillse, att nödige förbättringar eller reparationer å skolhusbyggnaderna i behörig tid ombesörjas, äfvensom att behöflig materiel anskaffas utan större tidsutdrägt än nödigt är.

K a p. VI.

Om förvaltning af skolans medel.

§ 22. Öfver förvaltningen af skolornas medel föras ordentliga räkenskaper under skolrådets gemensamma ansvarighet. Å folkskolans utgifts- och inkomststat upptages särskildt titel för skolmateriel. (Jmf. D. K. resol. $\frac{8}{9}$ 76). Utgifterna i och för skolorna utdebiteras och redovisas på sätt kommunalförfattningarna föreskrifva.

K a p. VII.

Om småskolan.

§ 23. Småskolan afser att meddela sina lärjungar följande kunskapsmått:

att läsa rent i bok och barnsligt redogöra för innehållet af det lästa;

att redogöra för innehållet af de lättfattligaste berättelserna ur bibliska historien samt af Luthers lilla katekes och ett mindre antal psalmversar ur den antagna psalmboken;

att skrifva läsligt;

att teckna och uppnämna mindre tal samt muntligen och skriftligen redogöra för de fyra räknesätten i hela tal.

§ 24. Inskrifning af nya lärjungar eger rum den 26 Mars hvarje år. Läseterminerna vare två, näml. från den 23:die Januari till och med 30 Juni och från den 1 September till och med den 22:dre December. Undervisning meddelas högst sex timmar dagligen.

§ 25. Lärare i småskola antages och entledigas af skolrådet. Antagandet sker med å ömse sidor förbehållen uppsägningstid af två månader.

§ 26. Lärare i småskola åligger att i tillämpliga delar ställa sig till efter rättelse hvad i detta reglemente föreskrives om lärares i folkskola skyldigheter.

§ 27. Examen för flyttning till folkskola anställs samtidigt med examen i folkskolan och årsexamen hålles någon dag i förra hälften af December månad, som af skolrådets ordförande bestämmes.

Christelig Fägnad

förklarad

UTI ET WÄLMENT TAL

då

Högwälborna Fru Grefwinnan
och Riks Rådinnan

Fru

WIWEKA BONDE

Född TROLLE

Til Borgeby Kyrko-Sochns uti Torna
Härad owärderliga nytta,

låter därstädes upbygga et wäl inrättadt

SCHOLE- och FATTIG-HUS,

Och det förra blef til sit Christeliga bruk intaget,

uti närwaro af förnäm och talrik församling
den 21 November 1779.

af

Församlingens Lärare

SEWERIN SCHLÜTER.¹

Tryckt i Lund år 1782.

¹ I Lunds Weckoblad $\frac{27}{7}$ 1775 annonserades lärarebefattningar lediga i Borgeby och Lyddeköpinge: Skolhus och lärarebostäder finnes; fri eldbrand, mat, dricka, ljus och säng; lön efter barnantalet 14—26 daler. Lärare borde helst vara ogifta. De skulle [bl. a.] i läsning och skrivning undervisa 6—9-åringar om dagen och 12—14 åringar på kvällen. Prosten Schlüter (1716—1797) föreslog år 1766 att konfirmationen skulle allmänt införas, och år 1793 att ett folkskoleseminarium borde inrättas. Han åsyftar här sid. 81 sina egna klagomål och förbättringsförslag hos baron Adlerfelt och Reuterholm, vilkas åtgärder domkapitlet besvarade genom (en resultatlös) begäran att få veta "angivarens" namn. I. N. J. (s. 96): I Jesu Namn. Jfr *Wahlfisk* Katek. underv. s. 137 o. f.; *P. Paulsson* Historik s. 143, 166; 128 o. f. 140, 144. B. R. H.

Psalm. 119: v. 9.
Matth. 18: v. 6, 10, 11.
- - - 21: v. 15, 16.
Marc. 10: v. 13, 14, 15, 16.

*I namn Guds Faders, Guds Sons, och Guds then Helige Andes.
Amen!*

WÄRDASTE WÄNNER OCH ÄLSKELIGE ÅHÖRARE!

Eder talrika samling, Edra muntra ansikten, edra upmärksamma sinnen tolcka redan en fägnande anledning til vårt sammanträde i detta hus, på denna dagen. Himmelens nåd har skänkt denna önskade dagen, ja, denna frögde-dagen. Våra ögon se här et nytt bewis på Herrans wård om Sin planterade Wingård. Jag kan icke länge dölja ämnet til denna dagens frögde, då jag känner innom mig sjelf, och tillika förnimmer hos Eder de ömmaste sinnes rörelser, och de mäst förnöjande upmuntringar til den Högstes lof.

Wi äre församlade til at i Herrans Jesu namn, och til Hans äras förhärlikande förehafwa den första Christeliga Förrettningen uti detta ansenliga Schole-hus, som Högwälborna Fru Grefwinnan och Riks-Rådinnan WIWEKA BONDE, född TROLLE, med egen kostnad låtet upbygga, i stånd sätta, inreda och lyckeligt fullborda, för at gifwa barn och ungdom, på detta Sit Frälse-Gods, et wälsignat tilfälle at lära känna Gud och then Han sändt hafwer Jesum Christum [a].

Wid thetta ämnets blotta nämmande, öfwerflödar mit eget hjerta af den lifligaste glädje; jag känner en förnöjelse, som min swaga tunga knapt förmår tolcka. Det är nog sagt: Min

[a] Joh. 17: 3.

kropp och själ frögda sig i lefwande Gud [b]. Jag är glad uti Gudi minom Frälsare [c], som hört min bön, och wälsignat mina suckar för detta Guds Israel.

Älskade Åhörare! Gud och edra egna samweten, (de högsta wittnen i himmelen och på jorden) weta mit upsåt, min lärdom, och mit arbete ibland Eder [d] alt ifrån år 1742, och huru det i hela dessa 37 åren varit, än är och framgent blifwer, i afseende på edra barn och ungdom, et min själs högsta begär och glädje, at desse måtte underwiste warda uti Christi kunskap, för at beredas til en dagelig tilwäxt i wisdom, ålder och nåde för Gud och Människjom [e].

Til winnande af et så saligt ändamål, blef wäl, straxt efter min hitkomst, et Schole-hus uprättat; men då det samma så wäl til utrymme, som andra beqwämligheter, waret nog ofulkomligt, har jag länge önskat mig uplefwa denna dagen, då alla brister i denna del äro afhulpne; Och när det gladde mig wid Embetets begynnelse ibland Eder, at se en Schola upbygd efter den tidens omständigheter: så undrer icke Ä. Å. at min glädje fördubblas nu, då jag, i högden af mina Embets- och Älderdoms-dagar, ser underwisingswärket här i Sochmen så märkeligt underhulpet, genom denna anlagda rumrika, wackra och beqwämliga Schole-byggnad [f]. Mit grå hufwud påminner mig wäl, at jag icke länge kan göra mig hopp få dela denna glädje med Eder; dock tröstar det mig, at min förlössade Anda [g] skal en gång få fullborda glädjen i de heligas församling i ljustet [h], när jag där får skåda, gifwe Gud! alla them, som jag här födt med Sanningenes ord.

Emedlertid, för at upmuntra Eder desto mer til hjertelig ärkänsla, först och främst emot den Barmhärtige Guden, och därefter vår ädelmodiga Gifwarinna, genom hwars ömma försorg detta nyttiga Hus har fått sin täcka fullbordan; samt at

[b] Psalm. 84: 2.

[c] Luc. 1: 46, 47.

[d] 2 Tim. 3: 10.

[e] Luc. 2: 52.

[f] Se sidsta sidan där Scholehuset beskrifwes.

[g] 2 Tim. 4: 18.

[h] Col. 1: 2.

öfwertyga Eder om det stora gagn, som genom Guds nåd särskilte Schole-hus på Landsbygden medföra: så tillåten mig Wärdaste Wänner och älskelige Åhörare! at tolleka för Eder tilståndet i Guds Församling i denna del, ifrån äldre in til närvarande tid, hwarwid jag utbeder mig Edra benägna och aktsamma öron.

Thet är ofelbart, at hwar och en som äger en lefwande öfwertygelse om den heliga Evangeliska Lärans dyra sanningar, bör och kan icke annat, än med hjertans ödmjukhet prisa Herrans stora Barmhertighets-wärk emot sin dyrköpta Församling, genom den uplyste och af Guds kraft frimodige Doctor Martin Luther, och hans reformation, eller widtagne outtröttliga arbete i Guds och Frälsarens sak, til at ränsa och åter i stånd sätta den uti Gamla och Nya Testamentets helga Böcker innefattade Himla- och Salighets-Läran ifrån sin, genom ohelige Människjors skadeliga tilgörande, borttagna klarhet. Denne Mannens oskrymtade nit om Guds ära, samt blinda syndares uplysning til salighet är nog tydeligt ådaga lagt, så wäl med lärande som skrifwande. Af flera des grundeliga skrifter kan ock nogsamnt inhämtas, at han anset Barna-underwisningen såsom det aldra hufwudsakeligaste hjelpemedel, hwarigenom den så kallade Reformationen kunde befrämjas. Til bewis härom, wil jag anföra Hans egna ord: "Det är (säger han) ingen större skada för Christenheten, än barnens försummelse. Skal man Christenheten igen hjälpa, så måste man sannerligen på barnen begynna; försummas sådant, så blifwer werlden full med ulfwar, björnar, lejon och underlige djur. Jag håller så före, at, ibland de utwärtens synder, werlden för Gud af ingen så högt beswärad är, som thenna, hwilken wi emot barnen göra, at wi dem ej i tuckt och Herrans förmaning upföda., Widare: "Helfwetet är intet lättare förtjänt, än på ens egna barn; ja, om man låter en pillt upwäxa i sit sjelfswäld, så warder af honom en bara djefwul., [i] Det är wärkeligt klagan wärdt, at Lutheri Skrifter så sent blifwit kände, och så litet granskade uti Evangeliska församlingen. Deraf har händt in til senare tiden, at det som

[i] Lutheri Tom. Jen. 1:2:4: Kyrko-Postill. på Mar. Besök. D.

Lutherus ansåg högst nödwändigt, nemligen at barn och ungdom böra handledas til at lära läsa Guds ord rent i bok, och til at förstå Catechesen, är blifwet försummat och misswärdat, til Christendomens stora skada; ty hwaräst ingen grundelig underbyggnad föregått, där uträttas litet, eller snarare intet, genom de wanliga predikningar, hwilket af förfarne Evangeliske Lärare besannas; [k] och långt efter Lutheri död hafwa åtskillige grundlärde Männer, rörde så wäl af Luthers Skrifter, som ock af den gräseliga okunnighet, hwilken regerade midt ibland de så kallade Christna, insedt, at ordsaken til detta onda igenfants i en försummad barna-underwisning. Doctor Balduin yttrar sig härom således: "Then olycka och fördärf, som nu wisar sig (i Städer och på Landet) härrörer hufwudsakeligen deraf, at många Föräldrar icke tilböriligen bekymra sig om sina barn, utan låta dem i deras sjelfswäld upwäxa och göra som de wilja: "theraf gifwas så många oregerliga sällar, när the til åren komma, the ther sig af ingen regera eller straffa låta., [1] Doctor Danhafver skrifwer i samma mening altså: "Wära barns synders röst ropar, såsom Abels blod af jordene til Gud om hämd., [m] Den anderike Scriver's tankar härom finnes igen uti des

[k] Danska Pro-Canc. och Bisk. D. Er. Pontoppidans ord i sit 3:dje Herda-bref p. 69. Sw. öfwersättn. Ijuda härom sål. "Wära allmänna predikningar anses med rätta såsom et tal til vidare wägwisning och stadfästelse i den bekanta sanningen; men at the sådant äro endast hos sådana Åhörare, hos hwilka grunden redan finnes lagd genom en ordentelig Catechismi kunskap, och ingalunda hos the öfrige i blindhet upwuxna hopen, derom wittnar den onekeliga okunnighet alt för öfwerlygeligen, som, ja ock efter Reformationen in til våra tider, haft öfwerhand i två hela Seculis, om icke i alla, dock, ty wärr! uti de flästa församlingar; men nu, Gud! lof! här i landet tämmeligen försvinner, i synnerhet sedan den offentliga confirmations examen, och andra til ungdomens bättre underwisning och uplysning gjorde anstalter, alt mer och mer fördrefwo det mörker, som man wisseligen måtte blygas wid i en Evangelisk Kyrka, hwaräst uti 200 år det beröm blifwit hördt, at Guds Ord NB. rikeligen bodt ibland oss; hwilket wäl är sant om wår Evangeliska Kyrka i allmänhet, men icke i tillämpningen på hwar en särskilt församling, för sig enkannerligen betraktadt.

[1] Balduin in Libr. Jud. C. 3, p. 791.

[m] Danhafvers Fest-Predigt. p. 1021.

Gudelige skrifter, [n] och med honom instämman flera Guds Män, hwilka betyga det hafwa waret et alt för stort felsteg, som begicks straxt efter Reformationen, at Barna-undervisningen icke efter L u t h e r i alfvarsamma råd med fulkomligt alfware handhafdes.

Nu kan det icke nekas, at ju en stor del af Tyskland bekom, genom desse och flere rättsinnige Lärare, både anledningar och tilfällen at wärkställa hwad den sanna Religionens i stånd sättare D. L u t h e r u s, i sin tid, så högeligen påyrkat, nemligen Barna-undervisningens ömma skötsel. Men hwad åter angick dessa Nordiska Länder, Dannemark, Norrige och Sverige, hwilka dock merendels på en tid, med Tyska orterna, fingo hugna sig af then i Saxen påbegynte Reformation, så war det likwäl icke alle Lärares i dessa länder hufwudsak, at i alt wärkställa L u t h e r s hälsosamma tilstyrkande; ty af Danska Kyrko-handlingarne kan inhämtas, at gemene Mans där i Landet okunnighet uti Christendomen war ganska stor. Ibland dem, som detta ömkeliga tilståndet til hjertat gick, war Probstén E i l e r t H a g e r u p i Christiansands Stift, som förenad med Sex andra wälsinnade Präster begaf sig år 1714, til Kung FRIEDRICH IV. i Köpenhamn, föreställande, i underdånighet, det hedniska mörker, som ibland gemene Man härrskade, då de fläste kunde hwarken läsa i bok, eller ägde något begrep i Christeliga Läran; anhållande tillika underdånigt om Konungens mäktiga hjälp i detta wigtiga mål.

Desse Christi tjänares bemödande hade en önskelig och wälsignad wärckan, i thet Konungen lät, på Cronans bekostnad, af sten upbygga två hundrade fyratijo Scholor i Landet, samt anslog en tilräckelig lön för ordentelige Catecheter och Schole-Mästare. [o] Denna högt priswärda anstalt är sedermera af Sonen Konung CHRISTIAN VI. som för sin oskrymtade och stora Gudsfrucktan almänt wördades, och aldrig kan förgätas i Dannemarck, ansenligt worden förbättrad och understödd, särdeles genom Nådig befallning af d. 16 Januarii 1736 om confirmation, det är et offentligt förhör i Kyrkan och i församlingens närwaro med then ungdom, som första gången

[n] S c r i v e r s Själe-Skatt p. 1036.

[o] Jämför Pontoppidans Coll. Past. Pract pag. 30 och 359.

skal begå Herrans heliga Nattward. [p] Detta Christeliga bruk lären I känna, älskelige Åhörare, då jag sådant widtagit och infört i dessa församlingar, för 30 år sedan; och den fruckt det skaffat ärfares ömrigare uti Lärarens och rättsinnige Åhörarens hjertan, än det kan beskrifwas för de oförfarne, som gärna lasta det de icke förstå, okunnige både i Skrifterna och Guds Kraft. Jag ärindrar mig här Danska Biskoppen P o n t o p p i d a n s grundeliga utlåtande: "Jag hoppas, säger han, at Actus Confirmationis nu på 20 år wisseligen har skaffat mera ljus och Christendoms kunskap, än man annars kunnat wänta, efter forna tiders förfarande; ja, jag håller så före, at, ifrån Confirmationens införande, kan räknas en ny och märkelig period uti Guds Rikes sak ibland oss., [q]

[p] E i l e r t H a g e r u p har utgifwit en Historisk afhandling om Confirmation, tryckt i Köpenhamn 1757, som i detta ämne lämnar nöjaktig underrättelse. At någre Herrar Biskoppar, i Sverige waret ömtänkte införa Actus Confirmationis, inhämtar man af D. B æ l t e r s Kyrko Ceremonier pag. 608. Detta har ock waret under beredning hos Clerus Comitialis 1762. men har icke vidare kommit til någon stadfästelse eller icke blifwit underställt Kongl. Maj:t til stadfästande; hwilket noggsamt kan inhämtas af Kongl. Maj:ts Circulaire-Bref 6 år derefter til alla Landshöfdingar och Consistorier i hela riket, hwaräst orden sålunda ljuda, — — — — och torde äfwen lända til upbyggelse och almän nytta, om then utwäg, hwilken utomlands på flera orter uti Christna Lutherska församlingar är widtagen, här i Riket kommer i bruk, at alla högre och lägre, innan the första gången admittteras til den hel Nattwarden uti Kyrkan och in för hela församlingen undergå examens och göra besked uti de hufwudsakeligaste delar af wår Christeliga läros och tros articlar, hwarom I — — hafwen at yttra edra underdåniga tanckar.

[p] Colleg. Past. Pr pag. 354. och pag. 554 säger D. P o n t o p p i d a n alltså: "När allenast et förhör skedde i Prästens hus med Catechumeni, thet är med dem, som skulle för första gången begå den H. Nattwarden, då blef Prästen så godt som trugad at släppa fram deras (folkets) barn, ehuru grofwe och okunnige de woro: hwilket härefter icke kan finna rum, så framt wederbörande hafwa den mindsta försyn, om icke för Gud sjelf, dock för människjor., Jag torde få anföra hwad mig i denna wägen händt 1743 härstädes. Då en hop ungdom hade anmält sig at första gången begå H. Nattward, och således skulle framhafwas til förhör, blef jag nödsakad at från Nattwarden ännu afhålla en Fiskares son, för des stora och grofwa okunnighet skul; men hans Fader öfwerhopade mig derföre med mycken ohöflighet, förmenande at jag kunde komma til stort answar, som hindrade en Christen Menniskja ifrån Nåda-medlets tidiga

Wände, wi nu våra tankar närmare til vårt kära Fäder-nesland, och skärskåda i hwad tilstånd Schole-underwisnings-wärket på Landsbygden fordomdags waret, så måste wi, så framt sanning skal följas, bekänna, at det waret föga bättre här, än i annor land, och det i flera år efter Reformationen, då icke en gång en dugelig Schole-mästare war at tilgå. Denna bristen gaf anledning til Kung CHRISTIAN III. i Dannemark påbud, af detta innehåll: *der som nogle af de der nu aere Sogne-Praester paa landet, kunde icke ret praedige det som Gudh tilhoerer, daa maa de af Danske Postiller laesa ord fraa ord sine folk baade Evangelii udleggnig och Boerne laerdomens forklaring, dog saa at de med tiden wenne sig til at praedige och tale self. m. m.* [r] I Skåne togs af somlige Präster den utwäg til ungdomens underwisning, at, ifrån Predikstolen, efter slutad predikan, föreläsa för församlingen af *L u t h e r i* Cateches, nu det första nu det andra hufwudstycket, och så widare alt igenom, det ena året efter det andra, då på sådant sätt folket wäl, så godt ske kunde, lärde at utur minnet läsa, eller rättare sagt at utpladdra Catechismi alle hufwudstycken, oacktat de icke kände en enda bokstaf deraf i boken. Detta underwisnings sätt war nog beswärligt både för den underwisande och den som underwisas skulle; det borttog tiden til at förklara Catechesen, och hade föga nytta med sig.

bruk. Jag måste då taga den utwäg, til at rättfärdiggöra mig in för Församlingen, ifrån denne Mannens oblyga tilmälen, at jag anställte förhöret med all denna ungdom offentligt uti Församlingens närwaro, då ock denne fiskare sonens myckna okunnighet lyste alt folket i ögonen, hwilka ock med sin lilla insickt dömde dennes kunskap wara ingen, eller åtminstone alt för liten, hwarföre han borde hänwisas til en annan gång, och emedertid lära något mera: han måtte ock wänta i två år derefter, innan han kom til Nattwarden, oacktat han war 20 år gammal. Ordsaken til hans okunnighet uti Christendomen war, at han hade ogudaktiga föräldrar, och hade lupet omkring med tiggare-stafwen, den tid han bordt hållas i Scholan. Och detta tilfället, som mig mötte, gaf mig anledning at framdeles widtaga den så kallade Confirmationen; hwilken i allas öfwerlygelse lærer wara såsom en påkörars staf, til at få barn i rättan tid i Scholan, som är ifrån 6:te til 10:de året, på det owännen icke må hafwa tilfälle at för länge utså och öka ogräset, dumhet, enwished, sjelfklokhet, högfärd, m. m. som gör barnen oskickelige til at lära Guds Ord.

[r] Kung CHRISTIAN'S Recess fol. XXIV.

Med sådan utanläsning, som icke annat kunde wara än oredig och ofullkomlig, lät man sig likwäl nöja i många år. Och kan jag med fullkomlig wisshet säga, at uti en Kyrke-sochn, där jag i mina unge dagar, för 50 år sedan uppehöll mig i några år, och hwilken bestod af två tusende Nattwards-gäster, funnos icke trettijo, som lärdt läsa rent i bok, hwilket war nog påtageligt deraf, at folket hade inga Psalmböcker med sig i Kyrkan wid offentel. Gudstjänsten. Wid mit tilträde til these Lofflige Församlingar funnos ock flere personer, af hwilka ännu någre lefwa, som aldrig lärdt läsa i bok: icke äro de alle här på stället födde, utan ifrån andra Församlingar ankomne. Så war ock med Schole underwisningen härstädes föga bewändt, wid min hitkomst; ty allenast uti somlige winter-månader hade här waret Schole-mästare, som läste en kårt tid, och i många år hade waret ingen: så hade ock skedt, at de förmögnares barn finge lära något men de fattigas alsintet, derföre at desse icke hade råd til at betala Schole-lön. På de fläste ställen här å orten woro anstalterna icke bättre, för hela 40 åren tillbaka. För fjorton år sedan har Höga Öfwerheten upmuntrat hela Riket til bättre författningar för den upwäxande ungdomens underwisning i sin Christendom: mycken hälsosam förbättring har ock deraf följt; men så widlåda ännu många brister, som wänta sin fullkomlighet, häldst wid betraktan på de många af tiggare-hopen, som med tilwäxande år sakna nödig underwisning, och deraf besynnerligen et slägte, som nu mycket tiltager, men blifwer nog mycket wårdslösat, i det hela omsorgen om dem stannar endast på Mödrarne, hwilka i sin egen del äro okunnige, kallsinnige, känslolöse och lika nöjde åtminstone hwad det andeliga angår; fördensskull är at befruckta, at mängden af okunnige och illa upfostrade barn snarare til- än aftager, så framt icke hälsosamma medel i tide widtagas. Wi kunne likwäl icke utan med underdånig glädje minnas, at Sweriges glorwördige Konungar draget en högst bepriselig omsorg, at både fördrifwa de Påfwiske willfarelser, och dermed införa den sanna Guda läran, samt den samma utwidga och stadfästa til Hans Namns ära, och under-såtarnes sanna lycksalighet. Konung GUSTAF den Stores wisa och försicktiga anstalter härtil äro och förblifwa uti odö-

deligt minne, och wördas af alle som härom äga kunskap. Konungen war sjelf, under sina höga och bekymmerfulla omständigheter så lyckelig, at Han bekom fulkomlig underrättelse om den i Saxen redan begynta *Lutheri Reformation*, hwilken, sedan Konungen ränsat Sverige ifrån sine gamle och mäktige fiender, kom ock här at widtagas, ty Konungens första och angelägnaste omsorg blef at införa den Evangeliska Lärnan, och deremot utrota den Catholska, såsom förledande til et wälbestält Regimentes obestånd, til olydna och upror emot Öfwerheten. Alt derföre wärdade Konungen alt hwad til så heligt ändamål tjäna kunde, genom utwärtas författningar. Den Helga Bibeln blef, genom någre *Lutheri Lärjungars* biträde, öfwersatt på vårt moders-mål; och så wäl *Lutheri* mindre Cateches, som åtskillige andre andelige böcker, til almän och enskilt Gudstjenst, tryckte; och om Evangeliske Lärares tillsättande til Församlingen kunde ingen omsorg saknas af Högstbemälte Konung, hwars egen lysande Gudsfruktan ogement mycket bidrog til Evangelii framgång.

Det storwärk, som Kung GUSTAF den Förste i så måtto lyckeligen begynt, hafwa Thes glorwördige Efterträdare underhållet, efter tidernes beskaffenhet. Konung GUSTAF ADOLPH wågade både lif och blod emot alla de försök, som blefwo gjorde til at föra Församlingen åter under Påfwens hierarchie, eller sjelftagna Ståthållerskap öfwer Christi synliga Församling. Men då man å ena sidan skärskådar, huru et inrotadt mörker och willfarelse icke låter sig så hastigt förskingras och bortdrifwas, samt å andra sidan besinnar den inwärtas oreda och utwärtas krigs oroligheter, som på de tider herrskade, kan man icke undra öfwer, at Barna-undervisningen på Landet icke kommet til den stadga och ordning, genom Höga Öfwerhetens handläggning, som saken tarfwat. Man stannar likwäl i förundran öfwer de makalösa inrättningar, som äro tid efter annan gjorde med Academiens, Gymnasiens, och Stads-Scholers anläggande, ehuru bullersamt tidewarfwet ware. Den bristen som ifrån äldre tider är befunnen i anseende til stiftade Landt-Scholor, är, Gudi lof! uti vår senare tid blifwen påtänkt, och ansenligt botadt.

Och här hwarken kan eller bör jag förtiga, utan i djupaste

underdånighet och innerlig glädje nämner hwad til Högstsalig Konung ADOLPH FRIEDRICHS Storwärk, hwar en rättsinnig med mig räknar och räkna bör. Et ifrån wiss ort och ställe kommet underdånigt tilkänna gifwande om de stora och många brister, som widlådade Barna-undervisningen på Landet, til den upwäxande ungdomens oboteliga skada, samt underdånigt förslag til sättet, huru dessa brister beqwämligast kunde afhjelpas, want genast Konungens nådiga wälbehag, och hade den wälsignade wärkan, at Hans Kongl. Maj:ts Circular-bref af den 19 Febr. 1768 utgick til alla Landshöfdingar och Consistorier i hela Riket, af detta innehåll, — — — — *Wi hafwe altså af Faderlig omwårdnad för Rikets wäl, samt at biträda Sweriges wälmenande Prästerskap — — af Eder — funnet nödigt at infordra underdånigt betänkande och förslag, huru Schole- och undervisnings-wärket, för almogens barn på landet, framdeles må ännu tillräckeligare och bättre, samt til ändamålet mera swarande, kunna inrättas, än hit in tils: hwad utwägar gifwas kunna at bygga särskilta Schole-hus: huru wida och til huru mycket almogen sjelf skulle kunna förmås at til en fond sammanskjuta, så wäl thertil, som til et någorlunda tillräckeligt arfwode åt Schole-Mästare: med hwad fördelar tillräckelige och skickelige ämnen måtte upmuntras, at sig en sådan sysla antaga; samt huru en nyttig Schole-ordning för sådane Landt-Schole-Mästare författas måtte m. m.* Det ligger ock för öppen dag, at alle Landshöfdingar och Consistorier hafwa til Kongl. Maj:t inkommet med underdånigt betänkande häröfwer. Besynnerligt bör ej i förgätenhet komma hos oss, at detta Lähns då warande Höfding Friherre *Adlerfelt* i denna wigtiga delen gjort alt hwad en Gudälskande Konung och huld Landsens Fader befalt, och et Christeligt folk kunnat önska. Denne wältänkande Herre föredrog med egen hand underdånigt Kongl. Maj:t nödwändigheten af särskilte Schole-hus upbyggande uti Kyrko-Sochnerna, gaf förslag dertil, såsom ock huru skickelige Schole-Mästare skulle beredas och ärhållas, utkast til wälgrundad och redig Schole-ordning, med mera dylikt, som kunde befrämja utöfningen af Kongl. Maj:ts ömma omsorg för Sweriges barn och ungdom. Der-efter utgingo från Herr Landshöfdingen här å orten åtskillige

almänna Kungörelser, i detta ämne, som alla vittna at Herren både hyste wördnad för Gud och Konungen, samt kärlek för ungdomens trogna underwisning uti theras Christendom. Denne nitiske Höfdingens omsorg sträcktes således icke ensamt til folkets lekamliga, utan ock andeliga bätsta. Han gick snart ifrån oss; men uträttade likwäl mycket godt på en liten tid: och ehuru de sjelfswäldige icke woro så aldeles nöjde med honom, weta dock de förståndige och Laglydige at alltid tala til denne salige Herrens förwärfwade beröm. [s] Saknaden af en så wärkeligt ädel Herre hade blifwit alt för känbar, så framt icke Guds försyn och Konungens nåd gifwit oss i nu warande Landshöfdingen och Riddaren Högwälborne Friherre Herr T a g e T h o t t, en wärdig efterträdare, som medelst sina Christeliga Författningar söker fortsätta hwad en nitisk A d l e r f e l t med ära påbegynt, hwarpå, af Höfdingens Kungörelser, Lähnets Inwånare äfwen i denna dag hafwa nog wittnesbörder, som hedra Honom och glädja them; hwarmed ock hos oss förnyas åtankan på den gamla Adelige T h o t t i s k a Familjen, som wid Christendomens införande i Skåne är bekant, och, genom ansenliga förlänningar, til heliga ändamål ådagalagt sin wördnad för Religionen, [t] uppå hwilken med skäl kan lämpas den helige Davids ord: *Then ther frucktar Gud, hans säd skal besittja landet*; [u] och göra wi oss fullkomligt försäkrade at Herr Landshöfdingen ock härefter warder bidragande alt möjligst til underwisnings-wärkets tilwäxt här i Lähnet.

[s] Se Äminnelse Talet öfwer Friherre Adlerfelt hållit af H J o h a n A r o n B o r g, (nu Adelborg) på Knuts-Salen i Malmö d. 20 Jan. 1770.

[t] Häfdateknaren berättar, at en T h o r T h o t t är denna Familjens Stam Fader, och den förste af betydande Slägter, som förklarar sig för Christendomen. At han waret en rik Herre, slutas deraf, at han stiftat Bosjö-Closter, och til des widmagthållning gifwit *Kellby mölle og waang, Böge öre og Ringsjö faang*; hwilket gofwobref Påfwen LUCIUS III. år 1181 bekräftat. Denne Man ligger begrafwen på Keflinge wång i Harriegers Härad, och öfwer honom har warit en minnes-wård uprest, hwilken i senare tider af oförfarne åkerbrukare blifwit rubbad. Af denna famille hafwa både i äldre och nyare tider waret, och än i närwarande tid finnas, ansenliga Män, som både in- och utrikes gjort sig förtjente.

[u] Psalm. 25: 13.

Men detta alt bekommer sin rätta och fullkomliga styrka af vår Högtälskelige Konung och Herre, Konung GUSTAF III. som redan på flera sätt å daga lagt sin Lands-Faderliga ömhet om vår heliga Läras wid magt hållande, och en dermed förknippad nådig omsorg om underwisningswärbets förbättrande på Landsbygden, hwartil Hans Kongl. Maj:ts Högstsalige Herr Fader med så utmärkt nåd gjort första beredelsen, liksom en David til Tempel byggnaden i Jerusalem, och nu utföres til sin vidare wälsignade fullbordan af en Salomo. [v] Vår regerande Allernådigste Konung får altså i sin tid med Kongl. wälbehag förnimma at Schole-hus upbyggas på många ställen i Riket, af wältänkande Undersåtare, hwarest en ansenlig samling af barn njuta för intet både underwisning uti Guds kännedom, anwisning til goda seder, handledning til nyttiga konster och slögder, med flera förmåner; hwilket alt utmärker nu warande tids förnuftiga och Christeliga tänkesätt, och således öfwergår den gamla tiden, då man mäst hade omsorg om folkets lekamliga bergning uti Hospitaler.

Dessa så lyckeligt begynta anstalter för Sweriges dyrbara ungdom af Almogen, och hwad häraf enkannerligt uti detta Lunds Stift är tilgjort, warder ock wisserligen af Hans Högwördighet Herr Biskoppen och Pro-Cancelleren Doctor O l o f C e l s i u s understödt, så at Herrans plantering må växa och mycken frukt bära.

Wärdaste Wänner, och älskade Åhörare! Det är nu öfwer 37 år, sedan omsorgen för dessa Församlingar, Borgeby och Lyddeköpinge, blef mig anförtrodd. I hwad tilstånd underwisningswärbet härstädes i början befants, har jag redan med några ord sagt; går således förbi at nu derom vidare orda. Om jag genom min Guds nåd något bidraget til wärbets förbättring, bör Gud allena hafwa ära och tack. Jag wil icke heller mycket omtala de många hinder och motstånd, som mötte mig wid första Schole-husets upbyggande, ty större delen af dem, hwilka härmed woro sysslosatte, äro redan afsomnade. I lifstiden stodo de likwäl i samma fördom, som många ännu illa underrättade, nemligen at alt kan stå likawäl til uti en

[v] I Kong B. 8: 17 - - 20.

Församling, oaktat inga särskilda Schole-hus finnas, och fastän Pastor icke har så mycken omsorg om Barnens tidiga och tillräckliga underwisning i Christendomen. Sådane tanckar äro lämningar ifrån Påfwedömmet, då folket slapp at både tänka och tala om den Christna Läran, men likwäl tiltagsne wisade et fienteligt sinne emot de anstalter, som Doctor L u t h e r u s widdtog til Reformationens framgång När han grundeligt skref til Borgmästare och Rådsherrar i alla Tyska Städer, påyrkande inrättning af Christeliga Scholor, så fick han derpå sådant swar: "hwarföre skola wi låta underwisa våra barn, emedan de icke skola blifwa Präster och Munckar? Wi borde häldre låta dem lära sådant hwarmed de kunna försörja sig. m. m. [w] Det är lätt at sluta, at desse Herrar icke satte rätt wärde på Guds ord, och lefde således sjelfwe okunnoge både om salighetenes grund och ordning. Och det wore önskeligt, at sådana ohälsosamma tanckar, som tillika röja et stort förackt af den Högstas bewista wälgerningar emot fallne syndare, woro långt fjerran ifrån det Slägte, som nu lefwer. Men, beklageligt! får man ännu sjunga af wår Psalmbok, [x] med L u t h e r u s.

O Herre Gud af himmelrik,
 Wi må thet alle klaga,
 At werlden är olydig Tig,
 Thet se wi alla dagar:
 Tin ord försmås, thet är thes wärr
 At ingen hafwer sanning kär;
 Lögn hafwer magten fånget.

Här lærer hwar sin egen dikt,
 Alt är människjors funder,
 Thet sant är håller man ej likt;
 Nu är Guds ord för under.
 Thet ser man wäl för ögon här,
 At farlig tid nu kommen är,
 Then Christus oss af sade.

[w] Se L u t h e r i bref, skrifwet i Wittenberg 1524, öfwersatt på Svenska och tryckt i Stockholm 1756.

[x] N:o 31: 1, 2.

Thessas antal, som här beskrifwas, känner then alwetande Guden: jag dömmar hwarken Eder, mine Åhörare, i denna del, icke heller andra; Herren, som dertil allena äger rätt, uppenbarar wist i behagelig tid, och straffar människjornas okända synder. I, mine Åhörare, som, wid min ankomst hit, woren barn, eller ären sedan födde, kunnen sjelfwe wara wittnen til de förbättringar, som, tid efter annan, härstädes äro skedde uti underwisnings-wärket; och I hafwen fullkomlig ordsak at tacka den barmhertige Guden, som gifwit Eder tilfälle til at lära läsa Guds ord på modersmålet rent i bok, lära utan til Edra Christendoms-stycken, samt få begrep om Guds ords wärkan. Tänken I ock på Eder afföda, eller Edra barn, så fördubblas Eder förbindelse til Herrans lof; ty genom deras tidiga och trägna underwisning, kunnen I hoppas deras tillwäxt i nåden och wårs Herras och Frälsares Jesu Christi kunskap [y]. Men det bekänner jag offentligt, at om min Gud icke gifwet mig frimodighet, til at, oacktat alla gensägelser, som tidt och ofta förekommet, likwäl göra nya försök til Guds äras befrämjande i denna wägen [z]; ja, om icke den Barmhertige Guden gifwit mig, uti för detta Öfwerste Lieut. och Riddaren Wälborne Herr FRIEDRICH TROLLE, Herre til Borgeby, Nääs, Erichsholm, Werpinge och Fultofta, et kraftigt och ärefult bistånd: så hade alt mit bemödande, i detta angelägna ämne, stannat uti blotta önskingar. Denne Herren, hwars namn af mig aldrig förgätes, och hwars stoft jag wördar in til mit sidsta, war wärkeligt en ädel Man, och hade sjelf öfwertygelse om wår Christeliga Lära. Han fant, utan swå-

[y] 2 Pet. 2: 18.

[z] Den dag Prim Th. Prof. och Dom Probst, sedermera Biskoppen Herr D. J o h a n E n g e s t r ö m inwigde mig uti Borgeby Kyrka, anförde Han, uti sit grundrika Tal, såsom uti Usu eller tillämpningen, Proph. Hesekiels ord 3 Cap. 7, 8, 9 vers. så lydande: *Israels hus hafwer ena hårda panno, och förstockat hjerta. Men dock hafwer jag gjordt tit ansichte hårdt emot theras ansichte, och tina panno emot theras panno. Ja, jag hafwer gjordt tina panno så hårda som en diamant, och hårdare än en bergklippa; therföre fruckta tig intel, och war intel förskräckt för them, at the et sådant ohörsant folk äro.* Detta anförandet i den stunden har alt sedan tjänt mig til försäkran om Guds besynnerliga bistånd wid alla påkommande beswär uti, och för ämbetet skol.

riighet, den nära öfwerensstämmelse, som städse är emellan en rätt Christen och en trogen underhafwande, eller lydande: Han såg, at det senare icke med säkerhet kan winnas utom det förra: Han satte sin största heder uti, at råda öfwer et Gods, hwars inbyggare kände och fruktade Gud. Detta alt gjorde, at mina ödmjuka föreställningar hos denne rättsinnige Herren, om Barna-underwisningens i stånd sättande på detta Hans Frälse Gods, wunno ömt bifall. Thertil blef fördenskul et Schole-hus upbyggt i Borgeby år 1752, Schole-ordning med Wälborne Herrens egenhändig underskrift stadfästad, straff satt för dem som wiste sig olydige eller gensträfwige, och upmuntran gifwen åt de lydige och wältänkande, som weste at sätta värde på sit Herskaps godhet. Några år derefter blef, på nådig befallning, äfwen et Schole-hus uti Lyddeköpinge upbyggt, och försedt med lika anordningar, som härstädes woro widtagne. Herr Öfwerste Lieutenanten och Riddaren gaf äfwen en rik penning årligt, Twå och Sjuttijo daler S:mt til Schole-fonden, hwarigenom dels det arfwode, som Församlingen gaf Schole-Mästaren, föröktes, dels fattig mans barn finga nödiga böcker för intet [*]. Samma Scholehus uti Annexen är ännu uti någorlunda brukbart stånd; men icke så beqwämligt och waraktigt, såsom en byggnad af sten. Borgeby första Schola, hwarom jag i början talat, hade, emedan den i hast upsattes, sina flera brister, lutade til undergång, och behöfde således å nyo upbyggas. Och detta har icke kunnat undfalla Högwälborna Fru Grefwinnan och Riks-Rådinnan WIWEKA BONDES upmärksamhet; hwarföre och emedan Hon hört sin salige Herr Faders Öfwerste Lieutenanten och Riddaren TROLLES Christeliga upsåt och beslut til at i Borgeby upbygga en Schola af sten, hwarifrån döden likwäl hindrade Honom, Hennes Höga Nåde låtet fulborda samma ärofulla wärk, och nu thenne Schola upbyggt, sådan

[*] Herr Öfwerste Lieutenanten och Riddaren TROLLE har i sin tid gjordt så förnuftiga som Christeliga anstalter för detta Gods, at, om de handhafwas, de bära fruckt in til senaste tiden, både til Folkets andeliga och lekamliga wälmåga: och i afseende på den förra wille salige Herren hindra de stygga laster, lättja och fylleri, ibland folket, hwilka föda af sig uselhet, fattigdom och sidst ödes-hemman.

som then står för allas ögon, och til alle wältänkandes rörande glädje. Önskan wärdt wore, at flere Höge Personer, som på sin lott fått ymnohet af det timmeliga goda, wille använda någon del deraf til lika så Christeliga insticktelser, som Fru Grefwinnan BONDE redan priswärdigt gjort, icke allenast med upbyggande af en Schola och et hus åt de fattiga och sjuka, uppå sit Arfwe-Gods härstädes, utan ock på Trolleholms Gods uti Torrlösa By, som är fidei commiss til Hennes höga Nådes älskelige Son, Hof-Marskalken, [*] och Riddaren Högwälborne Grefwen Herr CARL BONDE: huru skulle tå icke barn och barnabarn förewiga theras åminnelse, samt ropa om fullbordan af Herrans nådiga löfte genom Konung David uti Psalm, 41: 1, 2, 3, *Säll är then som låter sig wårda om den fattiga: Honom skal Herren hjälpa i then onda tiden. Herren skal bewara honom, och hålla honom i lifwe, och låta honom gå wäl på jordene; och icke gifwa honom i hans fienders händer. Herren skal wederqwecka honom på hans sote-säng; Tu hjälper honom från alla hans krankheter* [a]. At Gud

[*] Nu mera Præsidenten i Wasa Hof Rätt.

[a] Det är wäl möjligt, at flere af Höglofl. Ridderskapet och Adelen i Skåne, och i sednare tiden, hafwa gjort dylika hälsosamma insticktelser. Af dem jag i denna del har äran at känna, är *först*, på Barsebecks Frälse, Fält-Marskalken m. m. Högwälb. Grefwe Herr Gustaf David Hamilton, hwars berömmeliga inrättningar så för Almogens barn som Sochnens fattiga, lära näppeligt kunna förbättras. Hans Excellence underhåller sjelf en Catecheta, som undfår föda och husrum på Sätsgården, och 16 R:Dlr 32 sk. specie i årlig lön, utom andra nåde-teckn; och särskilt Schole-Mästare, hwars lön blifwet förbättrad med 5 R:Dlr 24 sk. sp. och en tunna Råg. Schole-huset, som här förefinnes, skal förwandlas til et lika sådant, som i Borgeby är anlagt. Sochnens fattige få månatligt hwad the til sin nödtorft behöfwa, hwilket har den goda wärkan, at man ser inga kringstrykande tiggare från Barsebeck. Således äro barnens andeliga och de fattigas lekamliga förmåner wäl förwarade Hans Excellences aflidna Syster Fröken Hedevig Ulrica Hamilton har ock til Schole-fonden uti Hofferup, annexe til Barsebeck, testamenterat Et Tusende Daler S:mt, hwaraf årliga räntan 60 D:lr användes til sit hälsosamma bruk. *Därnäst* på Herrestads gård och gods, General Lieutenanten m. m. Högwälb. Grefwen Herr Johan Ludvig Hård, med The Grefwinna Högwälborna Fru Ulrica Wachtmeister, som uti Stora Herrestads by låtet upbygga et ansenligt Sten-hus, 33 alnar långt, 15 aln. bredt och 12 aln. högt, til Schole- och fattig-hus, indelt uti 6 lika rum,

uptecknar wälgerningar, som de rättsinnige göra, och belönar them i rätten tid, derom kan ibland Christna intet twifwelsmål hafwa rum; och af menniskjor förgätes icke heller sådana goda gjerningar, hwarom tideböckerna bära wittnesbörd. Jag håller ock oförgripeligt före, at, ibland wälgerningar, bör omsorgen för barns underwisning stå på första rummet. Detta är kronan uti upfostrings-wärket; detta bör hafwa företräde fram för alla slögders lärande; detta är hufwudsaken uti menniskjans rätta lif och lefwerne; ty menniskjan lefwer icke allenast wid bröd, utan ock af Guds ord, som är den odödliga Själens föda, hwilken af barndomen måste anskaffas, så framt icke Själens skal swälta til döds.

Men jag skyndar til vårt hufwudsakeliga förehafwande. Wärdaste Wänner och älskade Åhörare! Wi äre nu för första gången i detta Schole-hus församlade; des utwärtens anseende och inwärtens beredning til mycken förmån, upwäcker ju all

af hwilka et är anordnat til Schola. Detta senare är ganska wäl och beqwämligt inredt: Schole-Mästare är tilsatt, som undfår nöjaktig lön; och barnen tilräckelig underwisning. Uti de öfriga rummen äro redan 6 fatlige intagne, som månatligt åtnjuta 32 D:lr 8 öre S:mt, och dessutom wid Juhliden 13 D:lr S:t, jämte fri eldebrand och ljus, med mera. Denna Christelige författning, som uti öfwerskriften innehåller sådana ord: *Til åminnelse af Guds underliga Försyn och wård om oss, samt kärlek til våra underhafwande*, är inprotocollerad wid Landshöfdinge-Ämbetet, Consistorium Ecclesiasticum och Härads-Tinget. Den blifwer ock framdeles förbättrad af den ränta, som det insatte Capitalet, Tijo Tusende D:lr S:mt, i Sätessgården afkastar. Så äro ock uti Författningen Executörer utnämde, ibland hwilka är Pastor, som skola tilse at Greff. Herrskapets wilja i denna del blir noga efterlefwad.

Af Prästerskapet hafwa ock någre å daga lagt sin Christel. kärlek för barna-underwisningen. Af de framfarne kunna nämnas Probsten Doctor Aulin i Malmö och Probsten Nymann uti Gladsax, som, hwar på sit ställe, skänkt en wiss Summa penningar til Schole-fond. Den, som har af den gode Guden undfått förmögenhet, bedje ock Gud om en god wilja, til at gå åstad och göra sammaledes, alltid betraktande Herrans ord Jac. 4: 17. *Den som kan göra godt, och gör thet icke, honom är thet synd.* Jfr. äfwen Gal. 6: 9, 10. Sedan år 1768, har man sig ock bekant Herrar Svartz i Norrköping och Knapes på Gustafsberg, ärorika inrättningar til barna-underwisnings-wärket Och annoncen, uti Inrikes Tidningen N. 42 d. 3 Junii sidstl. från Westeråhs d. 28 Maji, åter intagen uti Lunds Weckoblad N. 42 lärar wara uti friskt minne.

wår upmärksamhet och all wår frögd. Låtom oss då i Herrans Jesu namn härstädes begynna våra första Christeliga förrettningar, och helga thetta Hus, med bön, tacksägelse och wälsignelse.

Store och nådige GUD! detta Hus är ämnat til Tin sanna kännedom och ära, at den måtte inplantas uti menniskors hjertan alt ifrån ungdomen. Tag tå thet samma emot, och upfyll thet, ifrån thenna stund, med Tin nådiga närwarelse! Tu har ju lofwat, at hwar två eller tre äro i Tit namn församlade, där wil Tu wara midt ibland them. Si! uti förtröstan på Tit nådiga löfte äre wi nu här i dag sammankomne: våre barn och efterkommande skola, genom Tina nåd, upfylla våra rum, då wi äre bortgångne. Sänd derföre Tin helige Anda och nåd, Tit ljus och Tin wisdom i alle Lärares hjertan, som här skola öppna sina läppar. [b] Gif them *enfaldighetens* Anda, til at föreställa Tit heliga ords sanningar, på et för barn och ungdom begripeligt sätt, dock at alt sker i Andans och kraftenes bewisning. Gif them *sacktomlighetens* Anda at fara mildt och warsammeligt med de små dyrtköpte til at des lättare kunna winna deras begär til lärdomen, ty Tu är ju sjelf Herren, som *sackta framfar* [c]. Förlåna them *tålmodighetens* Anda, at the aldrig måtte trofna af arbetet i Tin Wingård, fastän fruckten icke straxt synes af deras möda; men för all ting utgjut öfwer dem Tin *frucktans* Anda, så at deras egna hjertan först och främst äro böjde til helig wördnad för Tig, Tu Höge och Högtbesutne Gud, til helig acktning för Tit ord, samt til rätt nit uti det angelägna Ämbetet, som de förestå;

[b] Med Lärare förstär man här icke ensamt Klockare eller Schole-Mästare, utan tillika Prästen i Församlingen. D. Pontoppidan uti Coll. Past. Pr. pag. 541 säger: "Schole-Mästaren må wara så god, som han wil, så får dock Prästen ej fritaga sig at sjelf lägga handen wid detta arbetet, för at icke allenast hedra det med sit exempel, utan at också i tid insärpa de unga och flygtiga sinnen sanningenes wigt. Han bör fördenskul, om ej hwar wecka, dock åtminstone en gång hwar månad, eller oftare infinna sig i Scholorne, för at se efter dels schole-mästarens flit och method, dels barnens flit och föräldrarnes willighet, at sända dem i Scholan; ty när de weta, at Prästen kommer ofta thit, och håller liksom en munstring, så låta de ej gärna sina barn saknas. m. m.

[c] Psalm. 68: 5.

på det de måtte upfyllas med den barnakärlek och omvårdnad, som Tu aldrakäraste Frälsare och Store Barna-wän så ofta i Tina köttisdagar wisat. [d] Lär dem, o himmelske Lärare, at inplanta ifrån första barndomen i de späda hjertan, en helig wördnad för et Gudomeligt Wäsende, en hjertelig kärlek för Tit heliga och saliggörande ord, begär och böjelse til Jesum, *som trona begynt och fullkomnat hafwer; hwilken, tå han måtte haft glädje, led korsset, och acktade intet smäleken*, [e] så at the måga tilväxa uti en sann tro och oskrymtad kärlek. Låt det blifwa Lärarenas hufwudsak at för barnens själar tydeligt måla den korssfästa Jesum Christum, [f] ty när så sker, blifwa de ömme om sina egna själar, och förekomma hos andra otron, som är hufwudorsaken til syndares fördömmelse [g].

Uptag, o trofaste Förlossare! i Tin nådes wård, den ungdom och barn, som hitkomma at lära de första bokstäfverna af Tit ord: drag deras hjertan til Tig, och uplifwa uti dem Döpelsens nåd och saliga frukter. Förtag och öfwerwin sjelf hos dem all deras naturliga owilja, emot Tin Anda och Tit ords wärkan, och gif thessa Tina små tjänare och tjänarinnor et lydaktigt hjerta för Tina wittnesbörder. Bewara både them och alla andra, at de hwarken med ord eller gjerningar här företaga sig något som kan ohelga Tit heliga namn, eller förarga de närwarande, och förderfwa deras egna själar; men skulle de i sit barnsliga oförstånd finnas felaktige, det Tit altseende öga ser, när ingen annan det märker: ack! o tålmodighets Gud, haf tå tålmod med deras swaghet, och gif dem nåd til en rätt förbättring.

O Tu, himla-dagg och Nådenes regn! befuckta Sjelf med Tin wälsignelse den lärdom, som i detta Schole hus, så på Söckne- som Sabbathsdagarne, utsås, på det barn och ungdom måtte dageligt tilwäxa i alla goda stycken i Honom, som är sin dyrtköpta Församlings hufwud, Jesu Christo [h].

[d] Marc. 10: 13.

[e] Ebr. 12: 1.

[f] Gal. 3: 1.

[g] Marc. 16: 16.

[h] Eph. 4: 15.

Gode och kärleks-rike Gud! uptag ock nådigt våra innerligaste Tacksägelsor. För min egen del tackar jag hjerteligt Tina Barmhertighet, som låtet mig lefwa in til denna min själs frögde-dag. Så ofta mit hjerta tänker på denna nåd, som Tu, Gud! mig och mine Åhörare gjort hafwer; så ofta mina ögon se denna kosteliga Schole-byggnad; ja, så ofta jag får tilfälle, genom Tina nåd, at infinna mig til deras underwisning, som här församlas, [i] och skola föras til trona på Jesum, syndares Försonare; så ofta skal ock min mun wara full med Tit lof, och min tunga säga: *Lofwa Herren, min själ, och för-gät icke hwad godt Han tig och tina åhörare gjort hafwer*. Ja, mine Åhörare! ho är ibland eder, som ju icke tillika med tacksägande nalkas Herren eder Gud? Hwad nådig ömhet så wäl om eder, som edra barns själar, har icke den barmhertige Guden eder betedt? Hwad lättande är det icke för eder hjerteliga omsorg om edra barn, i det I hafwen så godt tilfälle nu i edra dagar, at få dem underwiste i Guds kunskap? Wörden derföre med all ödmjukhet en sådan Guds dyra omsorg och tacken af alt hjerta Hans oändeliga godhet, som, genom sit utkorada wärdiga Redskap, jag menar Högwälb. Fru Grefwinnan, hwilken blifwet för Eder och edra barn en nådig, och, än mera, en Christelig Moder, låtet eder komma härtil.

[i] Den som känner Barna underwisningen på Landet, och den sorglöshet, som hos de fläste föräldrar finnes i denna delen, har öfwerlygelse nog, at de icke unna sina barn tilräckelig tid til nödig underwisning, utan rycka dem ur Scholan, antingen til arbete, eller at stryka landet omkring med tiggande. När nu desse äro wid 15 å 16 år, begära föräldrarne at barnen må tillåtas til den heliga Nattwarden, då de likwäl hafwa merendels förgätit alt, hwad de lärt i yngre åren. Til möjligaste förekommande af denna skada, är den utwäg härstädes tagen och underhålles, at under Schole-tiden med de yngre barnen, och när desse fått hemlof, kalla dem som äldre äro, emot aftonen, til Catechismi öfning: kunnande således desse wara sina föräldrar och husbönder behjelpelige hela dagen i arbetet, och, utan hinder, om aftonen wid ljust i Scholan, bekomma nödig handledning i sin Christendom. På dessa Gudi helgade stunder infinner sig Pastor sjelf, at bidraga til så godt ändamåls winnande. Man wet wäl, at somlige anse detta för öfwerlopps gjerning; men man önskar sådane Guds nåd at se bristerna i Christendomens närwarande belägenhet, och hjerta at, på alla möjliga sätt, bidraga til deras botande.

Ack! så följ en edra barn til och från detta Läro-hus, med ömsinta förmaningar och brinnande förböner.

Men vår andagt slutar sig med anrop om wälsignelse från all wälsignelses Gud, utöfwer detta Husets Höga Insticktare, Högwälborna Fru Riks-Rådinnan, Grefwinna WIWEKA BONDE: en wördnadswärd *Fru*, som wäl är stor i timmelig ära och wälsignelse, men aldramäst deruti, at *Hon* frucktar och tjänar Herren, Sina Fäders Gud och Frälsare: En *Fru*, som i hela sin wandel är rik på Tro och goda gjerningar, [k] men har likwäl, genom denna ansenliga och wackra Schole- och Fattig-hus byggnaden, gjort sig känbart lysande af Christeliga wärk; [l] ty hwad gjerning kan wäl wara ärewärdigare, än at befrämja Christi rikes tilwäxt, och thertil med at låta sig wårda om de sjukas och fattigas hugswalelse? Gick folket i Capernaum i förbön hos Jesum för Höfwits-Mannen därstädes, derföre at han hade dem kärt, och hade byggt deras Synagoga; [m] männe icke wi alle då äre högt skyldige at hjerteligt bedja Gud för Hennes höga Nådes, Fru Grefwinnans, lif, hälsa och wälmåga? wisserligen. *Hon* är det wärdt, ty Fru Grefwinnan har i denna del gjort mer, än Höfwits-Mannen, nemligen sjelf gladeligt och rundeligt bekostat hela denna vår lilla Synagogas, eller Schole-husets, byggning; och dertil med gifwer årligt en wiss Summa penningar til Schole-Mästarens aflöning, så wäl wid denna som Lyddeköpinge Schola: warande ock af Hennes höga Nåde beslutet, at de fattige och sjuke, som i den öfriga delen af detta hus komma at intagas, skola åtnjuta hwad til deras nödtorft och beqwämlichkeit fordras. O! at vår bön therföre måtte ske, och himmelen gofwe oss vår ömma önskan, nemligen at Herren täcktes uppehålla Fru Grefwinnan i all hög wälmåga, samt styrka Thes swaga och skröpliga hälsa! Gud göre Hennes dagar härefter så många och glada, som Hennes höga Nåde förut måst klaga: *bedröfwade nätter hafwa mig många waret.* [n] Gud glädje så wist Hennes höga Nådes hjerta, som de

[k] Apostl. G. 9: 36.

[l] Matth. 5: 16.

[m] Luc. 7: 4, 5.

[n] Joh. 7: 3.

månge, hwilka af detta Husets inrättning til dubbelt bruk komma at få gagn, warda glädjande sig af Hennes höga Nådes lofwärda gjerning, och wälsignande Henne i sina hjertan. Herren sätte Hennes höga Nåde med hela sin höga Familie til en wälsignad säd på jorden: Han ikläde Them sin rättfärdighet: Hans frid ware Theras Sköld: Hans Barmhertighet Theras rikedom, och Hans Salighet Theras ewiga arf! Then ewiga Godheten wedergälle Hennes höga Nåde med fördubblad wälsignelse, den ansenliga kostnad, som på detta hus använd är, och låte sin wälsignelse wara såsom en utguten Salwa [o] på Hennes Nåds hufwud! Skulle det ock behaga den allwisa Försynen at här i tiden uppskjuta med all annan wälsignelse, den undantagen, som et helgat samwete äger deruti, at weta sig hafwa genom Guds nåd gjort wäl och rätt, hwilket är Herranom täckare, än offer: Huru mycket större warder icke få lönen i the heligas församling, där Jesus anser alt detta, såsom wore thet bewist Honom sjelf; där sådane trogne Herrans tjenare och tjenarinnor få rättfärdighetens oförwanskliga Crona; och de, som många underwist hafwa til rättfärdighet, ja ock hidragit dertil, at de kunnat få denna underwising, skola lya såsom stjernor i Guds rike. [p]

Högwälborna Fru Grefwinna och Riks-Rådinna! Höga och Nådigsta Fru! Emottag med mildhet och wälbehag dessa våra tacksamhets offer, våra förböner och wälsignelser. Redan äger Eder höga Nåde vår djupa tilgifwenhet; försmå derföre icke våra wördsamma och wälmenta önsknings.

Ja! Gud wälsigne Eders Höga Nåde nu och til ewig tid: och hela folket säge Amen, I Jesu Christi wälsignade namn! Amen.

Härefter sjungdes Psalmen N. 305, hwarpå lästes Fader vår, och Herrans wälsignelse. Sidst afsjungdes följande versar med melodie af N. 84 i Sw. Psalmb.

[o] Höga W. 1: 9.

[p] Dan. 12: 3.

Hela hjertat glädje andas,
Själén rörs af helig frögd,
Glada lof bland röster blandas,
Och jag sjunger hjertligt nögd:
Gud min lofsång wärdig gör,
Och med nådigt öra hör!

Herren styrke dem här lära,
At Guds wärk uträtta wäl!
Endast söka Jesu ära,
Och at winna någon Sjal.
Ingen lön ju öfwergår
Den en trogen Lärar' får.

Han är den som Zion wårdar,
Bygger Kyrker, Schole-bus;
Gläder oss i Sina gårdar,
Lyser oss med ordets ljus.
Nytt bewis wi derpå se,
Himlen wil oss nåd bete.

Gud wälsigne Den som tänkte
Först och sidst på detta hus,
Rikt förråd til all ting skänkte.
Gud städs bli Des Sol, Des Ljus!
Lefwe länge, lefwe nögd,
Himlen bli Des del, Des frögd!

Heligt blifwe detta Huset,
Helge dem som deri gå!
Dem städs lyse Nåde-ljus,
At Guds wiljas kunskap få,
Til förbättring, hopp och tro,
Med en ljufelig Själ-ro!

Himlens Lof wi slutligt sjunge,
Med fördubblad Tack och Pris:
Kommen gamla, kommen unge,
Hwar och en på Christligt wis,
Tacken, prisen, med högt ljud,
Himlens Herre, Jordens Gud.

BESKRIFNING ÖFWER SCHOLE- OCH FATTIG-HUSET

Detta hus är grundmurat, 30 alnar långt, 14 alnar bredt, 13 alnar högt, och betäkt med tegel; indelt uti 2:ne lika delar, hwaraf den wästra innehåller Scholan, och den östra Fattig-rummet, hwilket åter är afdelt uti 2:ne större och 2:ne mindre kamrar. Til huset äro otta par fönster-lufter, alla höga och med stora ruter af hwitt glas, 4 par på södra och 4 på norra sidan: en korsten, ganska fulkomlig, hwartil på 2:ne sidor i huset är tilgång. Uti Scholan är en järn-ugn och två uti fattigrummen. Midt uti läse-rummet äro för Lärjungarne fyra stora bord uti quadrat med järn-haspar sammanhäftade, jämte tilhörige och äfwen hoplänckade bänckar, utom hwilka ock äro bänckar öfwer alt wid wäggarne. Dernäst 2:ne särskilte skrif-bord med tilhörige säten; en stor swart tafla, hwarpå större och mindre a, b, c, jämte Svenska Ziffrone, är målat, som nyttjas för begynnare, och at flere på en gång kunna underwisas til at känna bokstäfwerne; Likaledes äro en räkne- och två ziffre-taflor, de senare til tjänst, när song hålles morgon och afton, samt på Söndagar. Dernäst är en wäl inrättad och målad öfre och nedre-Catheder: den förre alltid och allenast för Prästen, då om wintertiden hålles i Scholan, på Helgedagar, särskilt gudstjänst för ungdomen och gammalt folk, som, för köld och swårt wäder, icke beqwämligt kunna komma til, och uppehålla sig i Kyrkan; Likaledes håller Prästen i detta hus Catechismi-Communion- och hus förhör, med församlingens ledamöter, då årstiden är beswärlig, i synnerhet för de äldre, at komma tilhopa i Kyrkan, eller annorstädes. Den nedre Cathedren intages af en yngling, som, dels wid särskilta Gudstjensten, dels wid offentliga Förhören, kommer at ljude- ligt läsa af boken hwad förelagt warder; dock får ingen yngling

intaga detta rum, förrän han kan läsa rent och redigt i bok, warande den hedren en upmuntran til flitighet.

Och detta utgör Schole-rummets inwärtens inrättning och prydnad, som änteligt får sin fyllnad af den öfwer Cathedrarne uprättade Tafla med förgylld påskrift af följande innehåll:

Herranom JESU CHRISTO til ära
och
Borgeby Församling til nytta
är thetta Hus upbyggt år 1777
af
Högvälborna Grefvinnan och Riks-Rådinnan
Fru WIWEKA BONDE född TROLLE
under
Konung *G U S T A F* d. *III*. Regements Tid,
Höfdinge i Malmö Hus-Lähn var
Högvälborne Baron och Riddaren
Herr TAGE THOTT,
Biskopp öfver Skåne och Bleking
Högvördige Doctorn Herr
OLOF CELSIUS.
I detta Hus begyntes Christeliga
Förrättningar d. 21 Nov. 1779
af
Församlingens Lärare
Sewerin Schlüter.

Öfwer ingången til Scholan stå Bokstäfverna, af järn, I. N. J. på östra gaflen W. T. och på västra, åretalet 1777.

Til underwisnings-wärkets befrämjande, är denna Schola försedd med följande böcker, hwilka komma at ökas efter omständigheterna och den styrka, som Schole-fonden framdeles kan åstadkomma; neml. 14 exemplar af Nya Testamentets heliga Skrift, tryckt i Götheborg 1739. 24 exempl. af Pastor Petr Gröndals så kallade Botfärdigt Skrifte-barn och wärdig

Nattwardsgäst; tryckt i Lund 1746. 10 exempl. af Mennisk-jones Sons eller vår käre Herres och Frälsares Jesu Christi Sju sidsta lefnads dagar i werlden, och hwad Han, på hwarje dag af dem särskilt, både talat, lidet och gjort til vår almäna förlossning; tryckt i Stockholm 1768. 24 exempl. af Gudeliga tankar om then sanna omwändelsen til Christum, och beständigt förblifwande i Christo; tryckt i Lund 1779. A, b, c, Böcker och D. Lutheri Cateches, 6 exempl. af hwarthera, för the fattigas barn. Flere exempl. af D. Svebilii Förklaring. 2 dito af D. Rambacks upbyggeliga Barna-Böcker; tryckt i Stockholm 1773. (Desse nyttjar Schole-Mästaren uti samtal med Barnen.) 12 exemplar af D. Millers Sammandrag af de wigtigaste Bibliska Historier; tryckt i Stockholm 1771. 2:ne exempl. af den Hel. Bibeln, G. och N. Testamentet uti 8:vo och uti 10 delar särskilt inbundne; tryckt i Jönköping 1762. 4 exempl. af Kärlighets Måltid, hwilken Jesus Christus insticktat; tryckt i Lund 1777. Dessa sidstnämde, tillika med Biblarne, äro särskilt skänkte til Scholan af Fru Grefvinnan BONDE.

Bilaga IV.

SCHEMA FÖR UNDERVISNINGEN I REMMERLÖFS SKOLA [1850]

Till upps. om Remmarlöv sid 55.

[Dito och streck hänvisa till det, som står tryckt till vänster.]

Klass	Cir- kel	Timmar klockan	Måndagar	Tisdagar	Onsdagar	Torsdagar	Fredagar	Lördagar
			Från kl. half	Åtta till Åtta hålles	anteckning, bön och	Bibelläsning för	Skolans lärjungar	gemensamt
2:dra Classen	2	8 — 9	Utanläsning i Lilla och Lång Katekes	Samma som Måndag	D:o D:o	D:o D:o	D:o D:o	D:o D:o
	„	9 — 1/2 10	Innanläsning i Bib. Hist.	D:o D:o	D:o D:o	Innanläsning i	Nya Testamentet	D:o D:o
	„	10 — 11	Innanstaf- ning och Renläs-	ning och Renläs-	ning på tabeler	— — — — —	— — — — —	— — — — —
	3	8 — 1/2 10	Utanläsning i	Luthers katekes	med förklar. och	Biblisk Historia	Hvarje dag	— — — — —
	„	10 — 11	Innanläsning i	Psalmbok	D:o D:o	Innanläsning i	Nya Testamentet	D:o D:o
	4	8 — 1/2 10	Utanläsning i	Katekesen och	Biblisk Historia	hvarje dag	— — — — —	— — — — —
„	10 — 11	Räkning	på tafla	D:o D:o	D:o D:o	D:o D:o	D:o D:o	
3. Classen	5	8 — 1/4 9	Utanläsning i Katekes.	Svensk Historia	D:o D:o	Biblisk Historia	Svensk Historia	D:o D:o
		1/4 9 — 1/2 10	Räkning	på tafla	D:o D:o	D:o D:o	D:o D:o	D:o D:o
		10 — 11	Räkning i	Hufvudet och på tafla	vexelvis	Geografi	D:o D:o	D:o D:o
					Efter middagen			
2:dra Classen		2 — 1/3 3	Katekeceras	öfver hela	Skolan	— — — — —	— — — — —	— — — — —
	2	1/2 3 — 4	Innanläsning i	Biblisk Historia	D:o D:o	Innanläsning i	Nya Testamentet	D:o D:o
		1/2 5 — 1/2 6	Innanstafning och	Renläsning på	Tabellar hvarje	dag	D:o	— — — — —
	3	1/2 3 — 4	Utanläsning i	Katekesen	D:o D:o	D:o D:o	D:o D:o	D:o D:o
		1/2 5 — 1/2 6	Innanläsning i	Biblisk Historia	D:o D:o	Innanläsning i	Nya Testamentet	D:o D:o
3. Classen	4	1/2 3 — 4	Wälskrifning	hvarje dag	D:o D:o	D:o D:o	D:o D:o	D:o D:o
		1/2 5 — 1/2 6	hvarjehanda	öfningar Säsom	Declamation	Brefläsning	m. m.	— — — — —
3. Classen	5	1/2 3 — 1/2 4	Wälskrifning	hvarje dag	D:o D:o	D:o D:o	D:o D:o	D:o D:o
		1/2 5 — 1/2 6	Öfning i innanläsning	Skrif. efter diktam.	Declamation	Innanläsning.	Skrif. efter diktamen	— — — — —

Anmärkning. Från kl. 1/2 10 [—] kl. 10 från 11—2 från 4—1/2 5 äro fristunder. Dock inskränkas dessa såväl som åfvan föreskrifne timmer efter årstiden. Hvarje Måndag, Tisdag och Onsdags efter middag öfvas utanstafning 1/4 timma. Torsdag och Fredag Hufvudräkning 1/4 timma. Onsdag och Lördag öfvas i Sång 1/2 timma f. m.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING.

	Sid.
<i>B. Rud. Hall</i> , Förord.	3
<i>Ernst Andersson</i> , Ur Ö. Sallerups skolhistoria.	5
<i>Jöns Johansson</i> , Hur kunde en lärare leva på 8 tunnor spannmål? ..	15
<i>Mårten Nilsson</i> , Barndomshem, herdeperiod och läretid.	27
<i>Sven Olsson</i> , Landskrona fattig-fri-skola för flickor.	33
Bilaga: Reglemente 1815.	40
<i>Nils B. Ringdahl</i> , Ur Remmarlövs skolhistoria	48
Bilagor. Förhörslängder 1696, 1699.	57
Elevförteckning 1823.	59
Reglemente 1850.	60
Schema 1850.	98
Examensprotokoll 1860.	62
Reglemente för Hammarlövs skolor.	65
<i>Sew. Schlüter</i> , Tal vid skolinviqning 1779.	71
Bilaga: Beskrifning öfwer Schole-huset.	95